

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Erikos Černevičiūtės

II kurso, baudžiamosios justicijos

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Europos arešto orderio (EAO) bendrieji principai ir perdavimo tvarka:
teisiniai ir praktiniai aspektai**

**The General Principles and Procedure for the Surrender of the
European Arrest Warrant (EAW): Legal and Practical Aspects**

Darbo vadovė: dr. Ugnė Nasvytė

Recenzentė: prof. dr. Gabrielė Juodkaitė-
Granskienė

Vilnius

2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojama Europos arešto orderio mechanizmo teisinis reguliavimas ir jo taikymo praktiniai aspektai, susiję su abipusio pripažinimo, tarpusavio pasitikėjimo ir pamatinių žmogaus teisių apsaugos principų įgyvendinimu. Šiame darbe siekiama išanalizuoti Europos arešto orderio vykdymo procesą ir jį reglamentuojančius teisės aktus bei įvertinti, kaip Europos arešto orderio taikymo praktikoje užtikrinami šie bendrieji principai. Tyrimas apima Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos, Europos Komisijos dokumentų ir nacionalinės teisės analizę, siekiant nustatyti Europos arešto orderio mechanizmo taikymo ypatumus.

Pagrindiniai žodžiai: Europos arešto orderis, abipusio pripažinimo principas, tarpusavio pasitikėjimo principas, pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principas.

This thesis analyses the legal framework of the European Arrest Warrant mechanism and the practical aspects of its application related to the implementation of the principles of mutual recognition, mutual trust, and the protection of fundamental human rights. The aim of this paper is to examine the execution process of the European Arrest Warrant and the legal acts governing it, as well as to assess how these general principles are ensured in the practical application of the European Arrest Warrant. The research includes an analysis of the case law of the Court of Justice, documents of the European Commission, and national law in order to identify the specific features of the application of the European Arrest Warrant mechanism.

Key words: European Arrest Warrant, principle of mutual recognition, principle of mutual trust, principle of protection of fundamental human rights and freedoms.

TURINYS

IŽANGA	1
1. EUROPOS AREŠTO ORDERIO ATSIKADIMAS IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	7
1.1. Europos arešto orderio atsikadimo priežastys ir raida.....	7
1.2. Pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimo Lietuvos BK ir BPK vertinimas..	13
1.2.1. Pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimo Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse analizė	15
1.2.2. Pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimo Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse analizė	20
2. ASMENS PERDAVIMO PAGAL EAO BENDRIEJI PRINCIPAI.....	26
2.1. Abipusio pripažinimo principas	27
2.2. Tarpusavio pasitikėjimo principas	36
2.3. Pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principas	45
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	60
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	62
SANTRAUKA.....	73
SUMMARY	74

IŽANGA

Temos aktualumas. Europos arešto orderis (toliau – ir EAO) – tai „teisminis sprendimas, kurį išduoda Europos Sąjungos (toliau – ir ES) valstybė narė, kad kita valstybė areštuotų ir perduotų prašomą perduoti asmenį, siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba vykdyti laisvės atėmimo bausmę, arba sprendimą dėl įkalinimo“¹. Įsigaliojus EAO reguliavimui, tradicinė ekstradicijos sistema buvo pakeista į paprastesnį mechanizmą, pasižyminti efektyvumu, ir skirtą asmenų perdavimui baudžiamajam persekiojimui ar laisvės atėmimo bausmei vykdyti². Šis teisinis mechanizmas bei jį reglamentuojančios nuostatos įtvirtintos 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendime 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, kuris vėliau iš dalies pakeistas 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu pagrindų sprendimu 2009/299/TVR (toliau – ir Pagrindų sprendimas), o Lietuvoje šio mechanizmo nuostatos įgyvendintos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) 9¹ str.³. Pagrindų sprendimas pakeitė ES valstybių narių tarpusavio santykiuose taikomas tarptautines sutartis dėl ekstradicijos⁴ ir užtikrino paprastesnį būdą valstybėms narėms greičiau įgyvendinti baudžiamojo proceso tikslus, kai asmenys yra kitos valstybės narės jurisdikcijoje⁵.

EAO įgyvendinimui yra svarbūs trys bendrieji teisės principai – abipusio pripažinimo, tarpusavio pasitikėjimo ir pamatinių žmogaus teisių apsaugos, kurių sąveika užtikrina efektyvų teisminį bendradarbiavimą įgyvendinant EAO. Pagrindų sprendimo preambulės 6 ir 10 p. numatyta, kad taikant EAO mechanizmą abipusio pripažinimo principas laikomas ES teismo bendradarbiavimo pagrindu, šis mechanizmas remiasi aukštu valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu, o jo taikymas gali būti sustabdytas tik tada, kai valstybė narė sunkiai ir nuolat pažeidžia ES sutartyje⁶ nustatytus pagrindinius principus ir teises. Remiantis šiomis nuostatomis sudaromos prielaidos ES valstybėms narėms efektyviai bendradarbiauti vykdant kitų ES valstybių narių išduotus EAO, nevertinant

¹ Tarybos pagrindų 2002 m. birželio 13 d. sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. OL L 190, 2002, p. 1–20.

² Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Komisijos pranešimas. *Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas*. OL C 2023 12 15, C/2023/1270, p. 42. [interaktyvus]. ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1270/oj>.

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. Baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

⁴ ŠVEDAS, Gintaras. (2008). Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 66(1), 62-74.

⁵ Pagrindų sprendimas, kuris priskiriamas prie antrinės teisės aktų, yra adresuojamas ES valstybėms narėms (šaltinis: ŠVEDAS, Gintaras. (2008). Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 66(1), 62-74.).

⁶ Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija). OL C 202, 2016-06-07, p. 1–388.

išduodančiosios valstybės prašymo perduoti asmenį pagrįstumo, jei nenustatomi privalomieji ar formalieji nevykdymo pagrindai. Tuo tarpu Pagrindų sprendimo preambulės 12 p. numatyta, kad vykdant EAO laikomasi ES pagrindinių teisių chartijoje (toliau – ir Chartija) įtvirtintų pamatinių teisių ir principų, o šių Chartijos nuostatų neužtikrinimas gali būti priežastis atsisakyti asmens perdavimo⁷. Kaip rodo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ir ESTT) pastarųjų 5 metų praktika, problemų dėl EAO mechanizmo taikymo vis dar pasitaiko sprendžiant tarpusavio pasitikėjimo, abipusio pripažinimo ir pamatinių teisių apsaugos sąveiką, o tai fiksuojama 12 nutarčių⁸.

Europos komisijos ataskaitoje, paskelbtoje 2024 m. gegužės 29 d. nurodyta, kad pagal EAO 2019 m. Lietuva perdavė 98 asmenis, 2020 m. – 69 asmenis, 2021 m. – 56 asmenis ir 2022 m. – 57 asmenis⁹. Kita vertus, 2022 m. ataskaitos duomenimis, Lietuva atsisakė vykdyti EAO tik dėl 2 asmenų perdavimo: pirmuoju atveju, EAO atsisakyta vykdyti dėl BK 9¹ str. 3 d. 3 p. numatyto formalaus nevykdymo pagrindo – „kai pagal vykdančiosios valstybės narės teisę prašomą perduoti asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn arba nubausti draudžia įstatymas, ir veika priklauso tos valstybės narės jurisdikcijai pagal jos pačios baudžiamąją teisę“; antruoju – nustatyta, kad „asmens perdavimas pagal EAO pažeistų pagrindines žmogaus teises ir laisves“¹⁰. Palyginant Lietuvos ir kitų ES valstybių rodiklius, pastebėtina, kad atsisakymų perduoti asmenį pagal EAO Lietuvoje – mažai, todėl kyla klausimas, ar taip yra dėl formaliai vertinamų neprivalomo nevykdymo pagrindų, ar dėl griežto abipusio pripažinimo principo ir betarpiško tarpusavio pasitikėjimo principo nuostatų laikymosi, kuris konkuruoja su pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principu.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 74 str. 2 ir 3 d. darbe analizuojamos Lietuvos apeliacinio teismo per pastaruosius 5 metus

⁷ Aranyosi ir Căldăraru [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198.

⁸ *Openbaar Ministerie (Droit d'être entendu par l'autorité judiciaire d'exécution)* byloje Nr. C-428/21 ir C-429/21; *Openbaar Ministerie (Tribunal établi par la loi dans l'État membre d'émission)* byloje Nr. C-562/21 ir C-563/21; *Minister for Justice and Equality (Levée du sursis)* byloje Nr. C-514/21 ir C-515/21; *Puig Gordi ir kt.* byloje Nr. C-158/21; *GN (Motif de refus fondé sur l'intérêt supérieur de l'enfant)* byloje Nr. C-261/22; *Generalstaatsanwaltschaft Berlin (Condamnation par défaut)* byloje Nr. C-396/22, C-397/22 ir C-398/22; *Sofiyska gradska prokuratura (Mandats d'arrêt successifs)* byloje Nr. C-71/21; *Juan* byloje Nr. C-164/22; *PY (Ressortissant d'un État tiers)* byloje Nr. C-636/22; *Breian* byloje Nr. C-318/24; *Alchaster* byloje Nr. C-202/24; *Anacco* byloje Nr. C-504/24 (Šaltinis: Eurojust. (2024-12-18). *Case-law of the Court of Justice of the European Union: European Arrest Warrant – December 2024* [online]. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/case-law-court-justice-european-union-european-arrest-warrant-december-2024>).

⁹ Europos Komisija, *Commission Staff Working Document: Statistics on the Practical Operation of the European Arrest Warrant*, Briuselis, 2024, SWD(2024) 137 final.

¹⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. Baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

priimtos nutartys dėl asmens perdavimo pagal EAO¹¹. Apeliaciniuose skunduose dėl priimtų nutarčių perduoti asmenį pagal EAO, pagrindiniai argumentai yra dėl teisės į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą – teigiama, kad neužtikrinta galimybė turėti gynėją, asmenys nusikalstamų veikų nepadare, keliant klausimus dėl išduodančiųjų valstybių nustatytų inkriminuojančių faktinių aplinkybių ištyrimo.

Darbe pateikiama pastarųjų 5 metų Lietuvos apeliacinio teismo praktikos analizė, apimanti 25 apeliacines nutartis dėl Vilniaus apygardos teismo sprendimų perduoti asmenį pagal EAO. Nutartys atrinktos naudojant „Infoplex“ portalą praktikos paieškos rodyklę, nurodant motyvacijoje paminėtą BK 9¹ str., pasirenkant datą nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. iki 2025 m. rugsėjo 30 d. bei nutartį priėmusį Lietuvos apeliacinį teismą. Iš 25 nagrinėtų nutarčių tik dviejose skundas patenkintas iš dalies, grąžinant bylą Vilniaus apygardos teismui. Todėl, atsižvelgiant į tokį mažą skundų tenkinimo skaičių, svarbu analizuoti sprendimų motyvus ir įvertinti, kaip laikomasi abipusio baudžiamumo, tarpusavio pasitikėjimo ir pamatinių teisių apsaugos principų, remiantis byloje pateiktais duomenimis bei įvertinti, ar skundai nagrinėjami iš esmės ir nuodugniai, o ne formaliai laikantis BK ir BPK numatytų perdavimo taisyklių.

Objektas – Europos arešto orderis kaip Europos Sąjungos baudžiamojo teisinio bendradarbiavimo priemonė, analizuojant jo teisės normų raidą, bendruosius principus, asmens perdavimo tvarką bei įvertinant praktinio taikymo ypatumus Lietuvos teismų praktikoje.

Tikslas – atskleisti ir išanalizuoti Europos arešto orderio instituto teisės normų raidą, bendruosius principus, perdavimo tvarką bei identifikuojant pagrindines praktines problemas Lietuvos teismų praktikoje.

Uždaviniai:

1. Atskleisti Europos arešto orderio atsiradimo priežastis, jo teisinį reguliavimą ir išanalizuoti EAO reglamentuojančių nuostatų įgyvendinimą Lietuvos BK ir BPK.
2. Išanalizuoti ir atskleisti abipusio pripažinimo, tarpusavio pasitikėjimo ir asmens teisių apsaugos principų turinį bei jų reikšmę Europos arešto orderio perdavimo tvarkai.
3. Įvertinti, kaip abipusio pripažinimo, asmens teisių apsaugos ir tarpusavio pasitikėjimo principai taikomi vykdant asmens perdavimą pagal EAO ir nustatyti dažniausiai pasitaikančias problemas Lietuvos teismų praktikoje bei aptarti jų sprendimo būdus.

Tyrimo metodai. Analizuojant Europos arešto orderio bendrųjų principų ir perdavimo tvarkos teisinius ir praktinius aspektus, siekiant įgyvendinti darbo tikslą bei

¹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785. *Valstybės žinios*, 2002, 37-1341.

uždavinius buvo pasitelkti turinio, teismų praktikos ir sisteminės analizės bei lyginamojo istorinio, lyginamojo¹² ir sintezės metodai.

Turinio analizė naudota siekiant įvertinti pastarųjų 5 metų Lietuvos apeliacinio teismo jurisprudenciją, ir patikrinti, ar teismų pateikiami motyvai yra abstraktaus-formalaus pobūdžio, ar skundai nagrinėjami visapusiškai, jų ribose, atsižvelgiant į turinį ir reikšmę. Tiriama ESTT ir Lietuvos apeliacinio teismo jurisprudencija, siekianti palyginti ESTT nustatytų standartų bei Pagrindų sprendimu nustatytų principų įgyvendinimą Lietuvos teismų praktikoje.

Darbo objektas nagrinėjamas taikant sisteminės analizės metodą. Siekiant sistemingai atskleisti EAO esmę, darbo objekto analizė suskirstyta į tris dalis. Atliekant analizę remtasi ne tik teisės normų bei jų taikymo teismų praktikoje aspektais, tačiau ir teisėtyros mokslininkų teiginiais bei išvadomis. Pirmoji dalis skirta EAO mechanizmo bei jo teisinio reglamentavimo atsiradimo analizei, šioje dalyje siekiama nustatyti EAO atsiradimo prielaidas bei tolimesnę EAO mechanizmo raidą lemiančius veiksnius. Antroji – bendriesiems principams, išskiriant tris EAO pamatinius principus, išskaidant jų individualius požymius bei nurodant jų tarpusavio sąveikas. Trečioji – EAO vykdymo tvarkai, apimančiai procesą nuo orderio išdavimo momento iki jo įgyvendinimo praktikoje.

Taikant sintezės metodą siekiama apibendrinti teorinius ir EAO mechanizmo aspektus bei pateikti bendras išvadas dėl taikomų principų esmės ir jų ribų.

Be aptartų metodų, taikomas ir istorinis-lyginamasis metodas, kuriuo siekiama atskleisti, kokios ekstradicijos mechanizmo neefektyvumo prielaidos lėmė EAO atsiradimą ir jo įtvirtinimą ES valstybių narių teisėje, taip pat paraleliai analizuoti abipusio pripažinimo principo, pritaikyto ES baudžiamajai teisei, esmę ir jo raidą. Taip pat darbe palyginamos trijų Konvencijų¹³ nuostatos. Lyginamasis metodas taikytas gretinant nacionalinės ir ES teisės normas bei Lietuvos apeliacinio teismo ir ESTT išaiškinimus, siekiant įvertinti EAO mechanizmo taikymą ir ES valstybių narių bendradarbiavimo ypatumus.

Darbo originalumas. Iš Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos viešai prieinamų duomenų matyti, kad nuo 2004 m. nacionalinėje teisėje EAO įtvirtinimo pradžios su juo susijusi problematika analizuota 6 magistriniuose darbuose – paskutinytis

¹² Vadovautasi Rimanto Tidikio vadovėlyje „Socialinių mokslų tyrimų metodologija“ (2003) aprašytu teorinių metodų skirstymu. Autorius išskiria, kad lyginamasis istorinis ir lyginimo metodai yra savarankiški teoriniai metodai, taikomi socialinių mokslų tyrimuose [interaktyvus]. <https://cris.mruni.eu/cris/handle/007/15459>

¹³ 1990 m. birželio 19 d. Konvencija dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo, 1995 m. kovo 10 d. Konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių ir 1996 m. rugsėjo 27 d. Konvencija dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių

darbas paskelbtas 2016 m. – be to, bakalauro darbe, taip pat išleisti 9 moksliniai straipsniai, 2 knygos, kuriose EAO analizei skirti atskiri skyriai. Be to, 2022 m. Simona Žižienė savo disertacijoje nagrinėjo EAO išdavimo ir vykdymo tvarką per proporcingumo principo taikymo problematiką. Taigi, EAO analizė nuo jo įtvirtinimo pradžios susilaukė nemažai dėmesio tiek teoriniu, tiek praktiniu lygmeniu. Nors EAO mechanizmas taikomas daugiau nei 20 metų, tik nuo 2016 m. ESTT aiškiai pripažino ES valstybių narių pareigą vertinti, ar EAO vykdymas nepažeis pamatinių žmogaus teisių ir laisvių, taip pabrėždamas būtinybę kiekvienu atveju vertinti, ar nėra pagrindų atsisakyti vykdyti EAO. Todėl vis dar yra poreikis analizuoti šio mechanizmo taikymą vykdamas asmenų perdavimą.

Taip pat minėtuose darbuose pasigendama gilesnės analizės dėl Lietuvos baudžiamojo ir baudžiamojo proceso įstatymuose įtvirtintų nuostatų, reguliuojančių EAO vykdymo tvarką, įgyvendinimo bei išsamesnio jų taikymo praktikoje vertinimo. Nors Europos arešto orderis taikomas jau daugiau nei 20 metų, Lietuvoje iki šiol nebuvo atlikta nuosekli EAO reglamentuojančių normų įgyvendinimo analizė. Be to, šiame darbe nagrinėjama, ar EAO nuostatų reglamentavimas tiek BK, tiek BPK yra sistemiškai pagrįstas.

Skirtingai nei kituose darbuose, pavyzdžiui, S. Žižienė ypatingą dėmesį skiria proporcingumo principui išdavimo ir vykdymo procesuose, šiame darbe pasirinkta nagrinėti tris bendruosius EAO principus – abipusio pripažinimo, tarpusavio pasitikėjimo ir pamatinio žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principus, kurie yra esminiai EAO taikyme.

Taip pat darbo išskirtinumą rodo analizuojama paskutiniųjų 5 metų Lietuvos apeliacinio teismo formuojama praktika, t. y. 25 nutartys, kuriuose nagrinėjami skundai dėl sprendimo perduoti asmenį pagal EAO išduodančiajai valstybei. Analizė atliekama vertinant skundų argumentus ir teismo motyvus.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbas parengtas remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso, baudžiamojo proceso kodekso bei pakeitimo, papildymo įstatymais, kuriais įgyvendintas Pagrindų sprendime nustatytas Europos arešto orderis bei jį reglamentuojančios normos.

Be to, atskleidžiant asmens perdavimo pagal EAO problemas remiamasi Lietuvos apeliacinio teismo bei ESTT jurisprudencija.

Siekiant atskleisti EAO vykdymo tvarkos ypatumus, naudotasi ES oficialiajame leidinyje paskelbtu leidiniu „Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas“¹⁴ bei

¹⁴ Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Komisijos pranešimas. *Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas*. OL C 2023 12 15, C/2023/1270, p. 42. [interaktyvus]. ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1270/oj>.

2024 m. Europos Komisijos statistiniais duomenimis¹⁵, atskleidžiančiais šio instrumento praktinio taikymo rodiklius.

Be kita ko, darbe remiamasi tiek lietuvių mokslininkų – Daivos Bareikienės, Algimanto Čepo, Justinos Dešriūtės, Raimundo Jurkos, Gintaro Švedo, tiek užsienio autorių – Valsamis Mitsilegas, Suzanne Andrea Bloks, Ton van den Brink, Lukáš Boháček, Kristina Karsai ir kt., darbais. Mokslinė doktrina padėjo atskleisti abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principų raidą bei sąsajas, taip pat analizuoti pamatinių žmogaus teisių apsaugos principo pažeidimų vykdant EAO problematiką.

¹⁵ Europos Komisija, *Commission Staff Working Document: Statistics on the Practical Operation of the European Arrest Warrant*, Briuselis, 2024, SWD(2024) 137 final.

1. EUROPOS AREŠTO ORDERIO ATSIRADIMAS IR TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1.1. Europos arešto orderio atsiradimo priežastys ir raida

Pirminė idėja dėl ekstradicijos atsisakymo tarp ES valstybių narių kilo 1999 m. Tamperės Europos Vadovų Tarybos suvažiavimo metu, kuriame patvirtinti ES programos prioritetai – laisvos, saugios bei teisingos erdvės užtikrinimas. Šios vertybės pabrėžtos Tamperės suvažiavimo padarytų išvadų 2 p., kuriame nurodyta, kad ES jau sukūrė gerove pagrįstą bendrą erdvę, tačiau akcentuota būtinybė užtikrinti, jog laisvas judėjimas vyktų saugumo ir teisingumo sąlygomis¹⁶. Išvadose, kaip prioritetas, atsispindi teisminių institucijų bendradarbiavimo supaprastinimas, tai siūloma padaryti įtvirtinant abipusio pripažinimo principą kaip teismo bendradarbiavimo pagrindą ir panaikinti tradicinę ekstradiciją bei taikyti pagreitintas perdavimo procedūras. Algimantas Čepas šį požiūrį vertino kaip novatorišką, o 1999 m. Tamperės suvažiavime išsakytą EAO idėją – kaip drąsą. Visgi Vadovų Taryba tik pasiūlė Europos Komisijai parengti sprendimo būdus kaip paspartinti valstybių narių tarpusavio perdavimo procedūras¹⁷ ir tuo metu EAO idėjos dar neplėtojo.

Poreikį priimti ES teisės aktą, įtvirtinantį EAO mechanizmo atsiradimą paspartino 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykiai, kai teroristų grupuote „al-Qaeda“ užgrobė keturis komercinius lėktuvus ir tyčia dviem lėktuvais trenkėsi į Jungtinėse Amerikos Valstijose, Niujorke esančius Pasaulio prekybos centro bokštus dvynius (angl. *Twin Towers*), dėl ko mirė 2 977 žmonės¹⁸. John Peterson 2002 m. publikuotame mokslo žurnale „Irish Studies in International Affairs“ trumpai užsiminė, kad ES Teisingumo ir vidaus reikalų sudėties taryba po šių įvykių greitai priėjo prie teroristinio išpuolio apibrėžimo bei patvirtino EAO. Pasak autoriaus, toks Teisingumo ir vidaus reikalų sudėties tarybos atliktas darbas buvo ganėtinai įspūdingas, nes iki tol minėta taryba nepasižymėjo aktyviu darbu šiose srityse. Visgi svarbiausia buvo tai, kad ES šiais pokyčiais akcentavo glaudesnę bendradarbiavimą teisingumo ir vidaus reikalų srityje, ir jis tapo gyvybiškai svarbiu¹⁹. Eileen Denza taip pat nurodė, kad po 2001 m. rugsėjo 11 d. įvykių tų pačių metų gruodžio mėnesį Taryba pasiekė politinį susitarimą dėl EAO, kuris apibūdinamas kaip milžiniškas ekstradicijos greičio ir

¹⁶ *Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice (Tampere, 15–16 October 1999)*, OJ C 54, 2000, p. 93–94.

¹⁷ ČEPAS, Algimantas. (2004). *Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. Teisės problemos*, 2003, Nr. 3(41), p. 97–113.

¹⁸ *National September 11 Memorial & Museum. (n.d.). Module 1: Events of the Day* [online]. <https://www.911memorial.org/learn/resources/911-primer/module-1-events-day>.

¹⁹ PETERSON, John. (2002). *Europe, America and 11 September. Irish Studies in International Affairs*, 13, p. 23–42. [online]. <http://www.jstor.org/stable/30001981>

saugumo šuolis Europoje²⁰. A. Čepas taip pat teigė, kad per ganėtinai trumpą 2 metų laikotarpį, kardinaliai pasikeitė ES valstybių narių požiūris į bendradarbiavimą su kitomis valstybėmis baudžiamosios teisės kontekste. Pasak A. Čepo, tai tapo „pakankamu įrodymu, kad tradicinės kovos priemonės su tarptautiniu nusikalstamumu nepasitvirtino“²¹. EAO atsiradimą lėmė ir globalus nusikalstamumo didėjimas, o formuojant EAO sistemą buvo tikimasi, kad efektyvesnių priemonių taikymas padės ją suvaldyti.

Pagrindų sprendimo 1 str. EAO iš esmės apibūdinamas, kaip supaprastinta ekstradicijos forma, kuri nereikalauja dvišalių susitarimų tarp valstybių ir galioja tik ES valstybėms narėms. Preambulėje nurodoma, kad iki šio sprendimo, didžioji dauguma valstybių narių buvo priimtų konvencijų dėl ekstradicijos formų bei procedūrų šalimis; kaip ES *acquis* nurodomos 1990 m. birželio 19 d. Konvencija dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo (susijusi su valstybių narių – konvencijos šalių, tarpusavio santykiais), 1995 m. kovo 10 d. Konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių ir 1996 m. rugsėjo 27 d. Konvencija dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių. Pagrindų sprendimo preambulėje šio mechanizmo tikslas nurodomas, kaip tapimas laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, o to įgyvendinimui reikėjo panaikinti ekstradiciją tarp valstybių ir pakeisti ją paprastesne perdavimo procedūra tarp valstybių narių teisminių institucijų. Taip pat Pagrindų sprendimo preambulėje nurodyta, kad šis mechanizmas padės greičiau ir efektyviau įgyvendinti baudžiamosios teisės procesus dėl ikiteisminio tyrimo, teismo nagrinėjimo bei galutinio sprendimo vykdymo stadijose. Panašūs tikslai aptariami ir 2002 m. Europos komisijos Teisingumo ir vidaus reikalų sudėties tarybos „Europos arešto orderis turėtų pakeisti ekstradiciją“ #17.1 ataskaitoje (toliau – 17.1 ataskaita): išskiriamas ekonomiškumo, efektyvumo bei greitumo principų užtikrinimas ir įgyvendinimas²². Pabrėžiamas poreikis apriboti politinę valdžią priimant sprendimus dėl asmenų išdavimo, nes iki tol lemiamą sprendimą dėl asmens perdavimo priimdavo vykdomosios valdžios organai. Dėl ekstradicijos taikymo perduodant asmenį dažnai užsitęsavo baudžiamieji procesai, todėl ES Taryba ėmėsi kurti naują teisinio bendradarbiavimo mechanizmą, siekdama užtikrinti greitesnes ir supaprastintas asmenų perdavimo ir išdavimo procedūras valstybėse narėse.

²⁰ DENZA, Eileen. (2002). *External Relations. The International and Comparative Law Quarterly*, 51(4), p. 990–996. [online]. <http://www.jstor.org/stable/3663197>

²¹ ČEPAS, Algimantas. (2004). *Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. Teisės problemos*, 2003, Nr. 3(41), p. 97–113.

²² European Commission, Directorate-General Justice and Home Affairs. (2002). *European Arrest Warrant to Replace Extradition: Report*. Information and Communication Unit of the Directorate-General Justice and Home Affairs of the European Commission, Brussels, B-1049.

17.1 ataskaitoje išskiriami pagrindiniai EAO ir ekstradicijos skirtumai: 1) aiškiai apibrėžti išdavimo (vykdymo) terminai – valstybė, kurioje asmuo yra sulaikytas, privalomai įpareigota perduoti asmenį valstybei, kuri išdavė EAO, per 90 dienų nuo jo sulaikymo; 2) valstybių narių nacionalinės teisės skirtumai negalės būti pagrindas asmens neišduoti 32 sunkių nusikaltimų atvejais; 3) galutinį sprendimą dėl asmens išdavimo ar perdavimo priims teisminės institucijos vietoje vykdomosios valdžios institucijų; 4) atsisakyta personalinio principo, t. y. valstybės nebegalės atsisakyti išduoti asmenų, remiantis argumentu, jog šie yra jos piliečiai²³. Pabrėžiama pamatinių teisės principų laikymosi svarba taikant EAO mechanizmą, pavyzdžiui, valstybės narės ir teisminės institucijos turi užtikrinti, kad išduodant EAO būtų saugomos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės bei paisoma *ne bis in idem* principo²⁴.

Taigi, EAO yra supaprastinta ekstradicijos forma, sukurta, jog asmenys, už padarytas nusikalstamas veikas, neliktų nenubausti dėl keblaus tarptautinės teisės taikymo bei ilgų išdavimo procedūrų, ir baudžiamosiose bylose, kurios pradedamos ir užbaigiamos valstybių narių teisminių institucijų, būtų užtikrintas baudžiamojo proceso operatyvumas. Pagrindinis šio mechanizmo skirtumas nuo tradicinės ekstradicijos yra tas, kad sprendimus dėl asmenų perdavimo priima ne politinės institucijos, o nepriklausomos teisminės institucijos, laikydamosi nustatytų terminų ir procedūrų. EAO pamatas – abipusio pripažinimo bei tarpusavio pasitikėjimo principai, kurie kartu užtikrina pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugą. EAO yra vertinamas kaip vienas svarbiausių ES baudžiamojo teisinio bendradarbiavimo instrumentų, kuris pakeitė ekstradicijos procedūrą ES tapdamas svarbia *acquis* dalimi – nuolat kintančios teisės, kuri įtraukiama į ES valstybių narių teisės sistemas²⁵. ES teisę sudaro ES sutarčių nuostatos, jų pagrindu priimti teisės aktai ir ESTT praktika, taip pat ES politiniai dokumentai, bendros politikos priemonės ir ES bei valstybių narių sudaryti tarptautiniai susitarimai²⁶. EAO *acquis* šiame magistro darbe suprantama kaip pagrindinių ekstradiciją reglamentavusių konvencijų nustatytų taisyklių visuma, kurios neefektyvumas lėmė šio mechanizmo atsiradimą. Atsižvelgiant į tai, būtina trumpai aptarti iki Pagrindų sprendimo atsiradimo galiojusių teisės aktų normų raidą, t. y. išanalizuoti 1990 m. birželio 19 d. konvencija dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų

²³ *Ibid*

²⁴ *Ibid*

²⁵ Europos Sąjungos *acquis* – EUR-Lex.(n. d.) Europos Sąjungos teisės aktų rinkinys. [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM:acquis>

²⁶ *Ibid*.

kontrolės panaikinimo įgyvendinimo (toliau – ir Konvencija dėl Šengeno susitarimo), 1995 m. kovo 10 d. Konvenciją dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių ir 1996 m. rugsėjo 27 d. Konvenciją dėl ekstradicijos tarp Europos Sąjungos valstybių narių.

Palyginus Konvencijoje dėl Šengeno susitarimo 62 str. ir Pagrindų sprendimo 4 str. 4 p. pastebėtina, kad Konvencijoje dėl Šengeno susitarimo 62 str. 1 d. nurodyta taisyklė dėl senaties eigos nutrūkimo, kuriai taikomos tik prašymą pateikusių Susitariančiosios Šalies nuostatos²⁷, *de facto* nebuvo perkeltos į Pagrindų sprendimą, tačiau darytina išvada, jog ši norma atspindi Pagrindų sprendimo 4 str. 4 p., kuriame suformuluota taisyklė, kai asmens perduoti negalima, nes pagal vykdančiosios valstybės įstatymus nėra galimybės traukti asmens baudžiamojon atsakomybėn. Matyti, jog Pagrindų sprendime norma tapo bendresnio pobūdžio, priskiriant ją prie formalių nevykdymo pagrindų. Vertinant 1995 m. kovo 10 d. Konvenciją dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp ES valstybių narių, parengta vadovaujantis ES sutarties K.3 str., įžvelgiama, kad didžioji dalis norminio teksto buvo perkelta į Pagrindų sprendimą, tačiau esminiai skirtumai pastebėti apibrėžtuose vykdymo terminuose bei prašomos informacijos sąrašo išsamume. Konvencijos nuostatomis nustatyta, kad asmuo išduodamas per 20 d. nuo tos dienos, kai buvo pranešta apie sprendimą dėl ekstradicijos ir asmuo sutiko būti perduodamas²⁸, o Pagrindų sprendimo 23 str. nustatytas 10 d. terminas. Visgi, iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad toks trumpas terminas kelia abejonių dėl perduodamo asmens teisių ir laisvių užtikrinimo, tačiau perdavimas vyksta tik po teisminės institucijos priimto galutinio sprendimo, t. y. po galimybės asmeniui skusti vykdančiosios valstybės sprendimą jį perduoti išduodančiajai valstybei. Be to, trumpas perdavimo terminas užtikrina greito proceso principo įgyvendinimą taikant EAO mechanizmą²⁹. Be kita ko, esant *force majeure* aplinkybėmis arba dėl kitų humanitarinių priežasčių, siekiant užtikrinti perduodamojo asmens teises, toks perdavimas gali būti sustabdytas (pavyzdžiui, Tomo Vilko byloje Nr. C-640/15³⁰). Šios nuostatos įtvirtintos ir Pagrindų sprendimo 23 str. 4 d. Taip pat Konvencijoje dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp ES valstybių narių informacijos sąrašė reikalaujamos informacijos sąrašas yra siauresnis negu Pagrindų sprendimo 8 str. įtvirtintas

²⁷ Konvencija dėl Šengeno susitarimo, 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos vyriausybės dėl laispsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo, OL L 239, 2000, p. 19–62.

²⁸ Konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, OL C 78, 1995, p. 2–10.

²⁹ BEREIKIENĖ, Daiva, ir GUDYNAS, Kęstutis. (2012). Žmogaus teisių pažeidimo grėsmės taikant Europos arešto orderį. *Visuomenės saugumas ir viešojo tvarka / Public Security and Public Order Nr. 7*, p. 70. ISSN 2029–1701 (print), ISSN 2335–2035 (online).

³⁰ Žiūrėti magistro darbo 24 puslapį.

sąrašas. Pastarajame papildytos nuostatos dėl asmens pilietybės, išduodančiosios teisminės institucijos kontaktinių duomenų, vykdytino teismo sprendimo, arešto orderio ir Pagrindų sprendimo nuostatos atitinkančio teismo sprendimo bei juo paskirtos vykdytinos bausmės, jos ribų apibrėžties ir kitos reikšmingos nusikalstamos veikos aplinkybės. Šis pokytis taip pat vertinamas pozityviai – pateikiant išsamią informaciją, valstybės narės tarpusavyje plėtoja pasitikėjimą, kuris laikytinas bendruoju ES teisės principu ir kildinamas iš ES sutarties nuostatų, įtvirtinančių pareigą gerbti viena kitos teisines sistemas ir bendradarbiauti siekiant ES tikslų.

Europos konvencijos dėl ekstradicijos 12 str. numatyta, kad prašymai dėl ekstradicijos pateikiami per oficialias bendradarbiavimo institucijas – diplomatinės ar centrinės institucijas, tačiau dėl kitų bendradarbiavimo būdų gali būti sudarytos tarptautinės sutartys³¹. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos ir Indijos Respublikos sutartyje dėl ekstradicijos nurodoma, kad prašymai dėl ekstradicijos teikiami diplomatiniais kanalais arba per centrinės institucijas, šiuo atveju – Lietuvos centrinės institucijos yra Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra (toliau – Generalinė prokuratūra) arba Teisingumo ministerija, o Indijos – Išorinių reikalų ministerija³². Tuo tarpu Pagrindų sprendime nurodoma, kad perdavimo sistema vyksta tik tarp teisminių institucijų, t. y. tarp išduodančiosios ir vykdančiosios. BPK 69¹ ir 71¹ str. numato, kad su išdavimu ir vykdymu susijusius klausimus sprendžia Generalinė prokuratūra, apygardos, ir perdavimo klausimus sprendžia Vilniaus apygardos teismas. Čia svarbu pažymėti, kad ESTT yra nusprendęs, jog sąvoka „teisminė institucija“ reiškia ne tik valstybės narės teisėjus ar teismus, bet apima ir institucijas, dalyvaujančias vykdant tos valstybės narės baudžiamąjį teisingumą, skirtingai nuo vykdomajai valdžiai priskirtinų ministerijų ar policijos institucijų³³. Taigi, tokio pakeitimo esmė – sukurti supaprastintą ekstradicijos procedūrą, kurios vykdyme politinės institucijos būtų eliminuotos, kaip lemiamą sprendimą dėl asmens perdavimo išduodančiajai valstybei priimanti institucija³⁴. Tai vertinama pozityviai, nes teisminės institucijos laikomos nešališkomis ir nepriklausomomis, veikiančiomis atskirai nuo leidžiamosios bei vykdomosios valdžios. Dėl šios priežasties politiniai sprendimai ar geopolitinės aplinkybės tiesiogiai nedarys įtakos sprendimui dėl asmens perdavimo valstybei narei.

³¹ Europos konvencija dėl ekstradicijos. (1957). *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-988.

³² Lietuvos Respublikos ir Indijos Respublikos sutartis dėl ekstradicijos. (2017). *Teisės aktų registras (TAR)*, 2018, Nr. 16158.

³³ *OG ir PI* [ESTT], Nr. C-508/18 ir C-82/19 PPU, [2019-05-27]. ECLI:EU:C:2019:456.

³⁴ *Ibid.*

Priėmus EAO, atsisakyta kelių ekstradicijos galiojusių nevykdymo pagrindų, t. y. abipusio veikos baudžiamumo reikalavimo, politinio nusikaltimo išimties taisyklės ir draudimo perduoti savo valstybės piliečius. Pagrindų sprendimo 2 str. numatytas nusikaltimų sąrašas, kurio abipusio baudžiamumo valstybės narės netikrina, t. y. remiasi tarpusavio pasitikėjimo principu. Kita vertus, abipusio baudžiamumo taisyklės nėra visiškai atsisakyta. Iš Pagrindų sprendimo 2 str. 4 d. matyti, kad įtvirtinta diskrecinė teisė valstybėms narėms nustatyti, ar perduoti asmenį už veiką, kuri nepatenka į nustatytą galutinį nusikalstamų veikų sąrašą ir ji nėra kriminalizuota valstybės narės nacionaliniais teisės aktais (Pagrindų sprendimo 4 str. 1 d.). Pagrindų sprendime nėra numatyto pagrindo neišduoti asmens dėl politinių nusikaltimų padarymo, tačiau preambulės 12 p. nurodoma, kad Pamatinis sprendimas negali būti aiškinamas, kaip draudžiantis atsisakyti nevykdyti EAO dėl valstybės pradėto baudžiamojo persekiojimo, kuriuo nepagrįstai bus suvaržomos asmens fundamentalios teisės ir laisvės, tačiau tokie pažeidimai turi būti paremti objektyviais duomenimis. Taigi, Pagrindų sprendimas nedraudžia išduoti asmens už politinius nusikaltimus, tačiau teisės akto preambulėje matomos užuomazgos, jei nusikalstamos veikos inkriminuotos dėl žmogaus reiškiamų įsitikinimų, požiūrio ir kitų su politiniais aspektais susijusių vertybių reiškimu, valstybės narės turi teisę nevykdyti EAO. Visgi pastebėtina, kad nevykdymo pagrindų sąrašas yra baigtinis, todėl toks pagrindas jame nenumatytas. Be to, baudžiamasis persekiojimas dėl asmens pažiūrų ar įsitikinimų būtų vertinamas kaip pamatinių žmogaus teisių pažeidimas, o šios teisės yra aiškiai įtvirtintos ir Chartijoje. Tačiau ESTT praktikoje pažymėtina, kad atsisakymas vykdyti EAO dėl galimų žmogaus teisių pažeidimų yra labiau išimtis, o ne taisyklė³⁵. A. Čepas vertindamas politinių nusikaltimų sampratą, nurodė, kad ekstradicijoje toks pagrindas egzistavo todėl, nes jis iš principo kėlė grėsmę žmogaus teisėms ir laisvėms³⁶. Todėl Pagrindų sprendimas užtikrina, kad asmenys neliktų nenubausti dėl nusikalstamų veikų, kuriomis padaryta turtinė ar neturtinė žala, tačiau saugo ir asmenis, kurie, įgyvendindami savo pamatines teises ir laisves, yra nepagrįstai persekiojami valstybėse, neužtikrinančiose tinkamos žmogaus teisių apsaugos. Taip pat dalinai atsisakyta personalinio principo taisyklės, kuria remiantis valstybės atsisakydavo išduoti savo valstybės pilietį ekstradicijai. Pagrindų sprendimo 4 str. 6 p. numatytas neprivalomo nevykdymo pagrindas, kuriuo nurodyta, kad vykdančioji valstybė gali atsisakyti vykdyti EAO išduoto dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymo, jei asmuo yra vykdančiojoje valstybėje arba yra jos pilietis ar gyventojas, ir ji prisiima vykdyti

³⁵ *Aranyosi ir Căldăraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198

³⁶ ČEPAS, Algimantas. (2003). Ekstradicijos dėl politinių nusikaltimų nevykdymo taisyklė ir jos alternatyvos. *Teisė*, 48, 36–49. p. 40. [interaktyvus]. <https://www.lituanistika.lt/content/45884>

bausmę arba sprendimą pagal savo vidaus teisę. Taigi, personalinis principas išlaikomas tik dėl bausmės vykdymo klausimų, taip pat pasinaudojus minėtu formalioju pagrindu, valstybė įsipareigoja perimti asmeniui paskirtos bausmės vykdymą.

Iš ekstradicijos raidos matyti, kad tradicinė ekstradicijos sistema buvo lėta ir neefektyvi, t. y. ją stabdė diplomatinės procedūros, ilgi terminai, ribotas pateikiamos informacijos kiekis ir ilgas nevykdymo pagrindų sąrašas. Minėti trūkumai paskatino pereiti prie EAO, kurio tikslas yra užtikrinti operatyvesnį valstybių narių bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose. Įtvirtinus EAO, *inter alia* pasikeitė keli aspektai – asmenų perdavimo pagal EAO klausimus sprendžia tik teisminės institucijos, nustatyti trumpesni terminai, platesnis pateiktinos informacijos sąrašas ir atsisakyta dalies iki tol galiojusių ekstradicijos nevykdymo pagrindų. Taigi, EAO tapo supaprastinta ir operatyvesne tradicinės ekstradicijos forma, kad baudžiamasis persekiojimas tarp ES valstybių būtų vykdomas greičiau, efektyviau ir užtikrinant didesnę tarpusavio pasitikėjimą.

1.2. Pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimo Lietuvos BK ir BPK vertinimas

Iki 2003 m. gruodžio 31 d. ES valstybės narės privalėjo įgyvendinti Pagrindų sprendimą, kuris pakeitė valstybių narių tarpusavio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose taikomas tarptautines sutartis dėl ekstradicijos. Lietuva teisės aktą įgyvendino nuo narystės ES pradžios dienos, t. y. 2004 m. gegužės 1 d.³⁷. Pagrindų sprendimo EAO išdavimo ir perdavimo vykdymo tvarka Lietuvoje įgyvendinta BK ir BPK, pakeičiant ir papildant iki tol buvusį teisinį reguliavimą. Be to, svarbios ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir generalinio prokuroro įsakymu patvirtintos taisyklės dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį³⁸, kuriuo įtvirtintos nuostatos reikšmingos BK 9¹ str. taikymui išduodant EAO arba perimant asmenį iš ES valstybių narių³⁹.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122 ir 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 17¹, 69¹, 71¹ ir 77¹

³⁷ ŠVEDAS, Gintaras. (2008). Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 66(1), 62-74. [interaktyvus]. <https://doi.org/10.15388/Teise.2008.66.371>

³⁸ Kolegialių institucijų įsakymas Nr. 1R-195/I-114. (2004-08-26). Dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 134-4886.

³⁹ Tačiau šiame darbe nagrinėjama EAO vykdymo procedūra, todėl šis įsakymas nebus analizuojamas.

straipsniais ir priedu įstatymu⁴⁰ buvo inicijuota 16 BPK pakeitimų ir kodeksas papildytas trimis naujais straipsniais (BPK 171, 691 ir 711 straipsniais), reglamentuojančiais EAO perdavimo ir vykdymo tvarką. Pagrindų sprendimo reikalavimai įgyvendinti ir BK 1 str. papildymo bei BK papildymo 9¹, 123¹ straipsniais ir priedu įstatymu, t. y. BK papildytas nauju 9¹ str., kuris nustato asmens perdavimo pagal EAO taisykles.

Lietuva pasirinko neįprastą būdą įgyvendinti Pagrindų sprendimu suformuluotas EAO taikymo nuostatas, jas perkeliant tiek į BK, tiek į BPK. Kitos ES valstybės narės, pavyzdžiui, Austrija Pamatinio sprendimo nuostatas įgyvendino „Federaliniame įstatyme dėl teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis“; Danija iš esmės keitė ekstradicijos procedūrą reglamentuojančius teisės aktus; Estija – baudžiamojo proceso kodekse; Vokietija – Tarybos pamatinio sprendimo dėl EAO ir perdavimo tarp ES valstybių narių tvarkos įgyvendinimo akte (EAO įgyvendinimo aktas); Latvija – baudžiamojo proceso kodekse; Lenkija – baudžiamojo proceso kodekse; Ispanija – baudžiamojo proceso kodekse⁴¹. Taigi, tarp ES valstybių narių įprasta pasirinkti vieną teisės aktą, kuriame būtų reglamentuotos Pagrindų sprendime numatytos EAO reguliuojančios nuostatos, arba įgyvendinti jas atskiru įstatymu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, pavyzdžiui, Lietuvos ir Latvijos teisinės sistemos yra artimos, tačiau Latvijos pasirinkimas visus EAO vykdymo klausimus sukonzcentruoti BPK laikytinas sistemiškesniu. Lietuvos BK 9¹ str. nustatytos perdavimo taisyklės, apibrėžti minimalūs terminų susijusių su nusikalstamos veikos sankcijoje bausmių dydžiai, numatyti pagrindiniai nevykdymo ir fakultatyvūs nevykdymo pagrindai bei EAO išdavimo dėl asmeniui paskirtos bausmės vykdymo nuostatos. Taip pat numatyta išimties taisyklė, bausmės peržiūrėjimo, personalinio principo taikymo bausmės perėmimo nuostatos. Vienas BK straipsnis apima didžiąją dalį Pagrindų sprendimo suformuluotų EAO taikymo taisyklių. Autorės nuomone, aptartos teisės taikymo normos yra procesinio pobūdžio, todėl jos turėtų būti įtvirtintos BPK. Vis dėlto baudžiamojo proceso normos užtikrina, kad asmuo, kaltas dėl nusikalstamos veikos padarymo, būtų nubaustas⁴², toks tikslas numatytas ir Pagrindų sprendimo preambulėje pagrindžiant EAO atsiradimą. Be to, BPK⁴³ įtvirtinti 4 straipsniai tiesiogiai susiję su asmens pagal EAO perdavimą kitai ES valstybės narei tvarka.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122, 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 171, 691, 711, 771 straipsniais ir priedu įstatymas, *Valstybės žinios*, 2004, 72-2493.

⁴¹ *Table of Implementation: 2002/584/JHA. European Arrest Warrant (EAW) of 13 June 2002* [EU], [2002-06-13]. [online]. https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_Library_StatusOfImpByCat/EN/14

⁴² GODA, Gintaras, KAZLAUSKAS, Marcelis, KUONIS, Pranas. (2011). *Baudžiamojo proceso teisė vadovėlis (2-oji pataisyta ir papildyta laida)*. Vilnius: VĮ Registrų centras, p.16.

⁴³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341.

BPK 71¹ str. numato bendrąją perdavimo tvarką; BPK 72 str. – blanketinė norma į BPK esančią apskundimo tvarką, taip pat suteikiama galimybė taikyti švelnesnę kardomąją priemonę; BPK 73 str. numato teisingumo taisyklės, teismo posėdžio organizavimo tvarką, papildomos informacijos prašymo tvarką ir teismo svarstymo taisyklės dėl asmens išdavimo pirmumo; BPK 75 str. – aptariama supaprastinta asmens perdavimo tvarka (trumpesni terminai). Todėl pagrįstai kyla klausimas, kodėl BK 9¹ str. įtvirtinta asmens perdavimo pagal EAO tvarka nebuvo įgyvendinta tik BPK, nes šiuo straipsniu įtvirtintos nuostatos iš esmės reguliuoja sprendimo perduoti asmenį procedūras.

1.2.1. Pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimo Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse analizė

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 1 str. papildymo bei kodekso papildymo 9¹, 123¹ str. ir priedu įstatymu, EAO kontekste svarbiu laikytinas BK papildymas 9¹ str.⁴⁴. BK papildyto 9¹ str. galiojanti redakcija iki šiol buvo keista keturis kartus, todėl šiame skyriuje bus analizuojama nuo 2024 m. lapkričio 13 d. įsigaliojusi BK 9¹ str. redakcija.

BK 9¹ str. 1 d. įtvirtinama nuostata, kad pagal EAO, užsienietis arba Lietuvos Respublikos pilietis, t. y. netaikomas personalinis principas kaip neperdavimo pagrindas, perduodamas EAO išdavusiai valstybei, jei: 1) jis įtariamas padaręs nusikalstamą veiką arba 2) paskirta su terminuotu laisvės atėmimu susijusi bausmė, kurios jis neatlikęs. Taigi, ši nuostata apibrėžia materialiosios teisės taisyklę – subjektus ir du pagrindus, kuriais vadovaujantis asmuo gali būti perduotas pagal EAO. Pagrindai yra įgyvendinti tinkamai atsižvelgiant į numatytus Pagrindų sprendimo 1 str. Šio sprendimo 2 str. 1 d. įtvirtinti laisvės atėmimo bausmės terminai yra analogiški BK 9¹ str. 2 d. nustatytiems, todėl perkeltos nuostatos taip pat įgyvendintos tinkamai. Nors BK 9¹ str. 3 d. įtvirtintos taisyklės iš esmės įgyvendintos tinkamai, tačiau nuostatos reikalauja išsamesnės analizės. BK 9¹ str. 3 d. 1 p. numatyta, jog EAO neišduodamas, jei perdavimas vykdant EAO pažeistų pamatines žmogaus teises ir (arba) laisves. Ši nuostata savo turiniu gali būti laikoma artima procesinei normai, nes įstatymų leidėjas ne tik nustato EAO nevykdymo pagrindą, bet ir aiškiai apibrėžia instituciją – teismą, kuri kompetentinga jį nustatyti ir taikyti. Tokia normos konstrukcija įprastai būdinga baudžiamojo proceso teisei, kur reglamentuojami procesinės veiklos subjektai bei jų atliekamos funkcijos. Be to, ši nuostata nėra tiesiogiai numatyta Pagrindų sprendime, kaip privalomo nevykdymo taisyklė, tačiau ji „išplaukia“ iš Pagrindų

⁴⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 1 straipsnio papildymo bei kodekso papildymo 9-1, 123-1 straipsniais ir priedu įstatymas, 2004 m. balandžio 27 d. Nr. IX-2169. *Valstybės žinios*, 2004, 72-2492.

sprendimo 1 str. 3 d. Kita vertus, kyla klausimas – ar toks privalomo nevykdymo pagrindo įgyvendinimas, kuris nenustatytas Pagrindų sprendimo 3 ir 4 str., laikytinas tinkamu įgyvendinimu. ESTT 2023 m. sausio 31 d. sprendime, priimtame byloje Nr. C-158/21 nurodė, jog vykdančioji valstybė, išimtiniais atvejais ir esant pagrįstai rizikai, jog perdavus asmenį bus pažeistos Chartijos 4 ir 47 str. įtvirtintos pagrindinės teisės, gali nevykdyti EAO, remiantis Pagrindų sprendimo 1 str. 3 d.⁴⁵. Pasak ESTT išaiškinimų, tokie atvejai yra išimtiniai ir teisminės institucijos turi tinkamai įvertinti turimus duomenis dėl tokių atsisakymo sprendimų priėmimo. Taip pat ESTT nurodo, kad vykdančioji teisminė institucija, negali atsisakyti vykdyti EAO tik todėl, kad valstybėje yra papildomas pagrindas, kurio Pagrindų sprendimas nenumato. Kita vertus, teismas gali pasinaudoti nacionaline nuostata, reglamentuojančia asmens neperdavimą vykdam EAO, jei kyla pagrįsta rizika, kad asmens pamatinės teisės bus pažeistos, tačiau privaloma atsižvelgti į ESTT išaiškinimus dėl Pagrindų sprendimo 1 str. 3 d. taikymo ribų. Atsižvelgiant į tai, BK įtvirtintas pagrindas, tiesiogiai susijęs su žmogaus teisių ir laisvių apsauga, laikytinas konkretizuota norma, kuri išplaukia iš ESTT jurisprudencijos (pavyzdžiui, sujungtoje Aranyosi ir Căldăraru byloje Nr. C-404/15 ir C-659/15) ir Pagrindų sprendimo 1 str. 3 d., kurioje įtvirtinta pareiga laikytis žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principo⁴⁶. ES valstybės narės privalo saugoti pamatinės žmogaus teises ir laisves ir jas užtikrinti, o tokio pagrindo įgyvendinimas Lietuvos BK tik rodo šios pareigos visapusišką įvykdymą. Tinkamai įgyvendintas ir Pagrindų sprendimo 3 str. 1 d. numatytas nevykdymo pagrindas, kuris įtvirtintas BK 9¹ str. 3 d. 2 p. Esminis skirtumas – tai, kad atsižvelgiant į nacionalinės teisės tradicijas bei jos taikymo ypatumus, papildomai numatomas malonės institutas. Taip pat tinkamai perkeltos Pagrindų sprendimo 3 str. 3 d. nuostatos, kurios įgyvendintos BK 9¹ str. 3 d. 3 ir 4 p. – įtvirtinant *ne bis in idem* principo ir subjekto amžiaus taisyklę, t. y. baudžiamajai atsakomybei kilti nacionalinėje teisėje numatytos amžiaus ribos. BK 9¹ str. 3 d. 5 p. nuostatose nurodyta, kad jei asmuo, ES valstybės narės priimtu galutiniu sprendimu buvo išteisintas ar atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės – jis pagal EAO neišduodamas. Ši nuostata *de jure* nenumatyta Pagrindų sprendimo 3 str., tačiau šiuo aspektu svarbūs ir ESTT 2021 m. gruodžio 16 d. sprendime, byloje Nr. C-203/20, pateikti išaiškinimai, nurodant, jog galutinis sprendimas – tai sprendimas, kuriuo galutinai baigiamas su asmeniu susijęs baudžiamasis procesas, kai byla išnagrinėjama iš esmės, o jo rezultatas yra asmens pripažinimas kaltu arba jo išteisinimas⁴⁷. Vadinasi, ESTT

⁴⁵ Puig Gordi ir kt. [ESTT], Nr. C-158/21, [2023-01-31]. ECLI:EU:C:2023:57.

⁴⁶ Eur-Lex. (2018-03-12). *Nerašytiniai Europos teisės šaltiniai: papildomos teisės normos*. Teisės tarnyba. [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=legisum:l14533>

⁴⁷ AB ir kt. [ESTT], Nr. C-203/20, [2021-12-16]. ECLI:EU:C:2021:1016.

formuojamos praktikos kontekste, BK 9¹ str. 3 d. 2, 3 ir 5 p. apibrėžus išteisinimo, nuteisimo ir (arba) atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės bei bausmės institutus, kaip privalomo nevykdymo pagrindą, Lietuva preciziškai įgyvendino kartinį *ne bis in idem* principą.

Toliau numatyti fakultatyvūs EAO nevykdymo pagrindai (BK 9¹ str. 4 d.), dėl kurių perkėlimo į nacionalinę teisę ESTT 2021 m. balandžio 29 d. sprendime, byloje Nr. C-665/20 nurodė, kad ES valstybės narės turi diskrecinę teisę į nacionalinę teisę perkelti neprivalomojo nevykdymo pagrindus, tačiau jos negali jų aiškinti kaip privalomų ir negali reikalauti, kad teisminės institucijos atsisakytų vykdyti EAO remdamosi vien fakultatyviais pagrindais, neįvertinus visų reikšmingų aplinkybių⁴⁸. Nors ES valstybėms narėms suteikta diskrecija įgyvendinant neprivalomuosius nevykdymo pagrindus, tačiau ES siekiama, ypač laisvės, saugumo ir teisingumo erdvėje, vienodo minimalių standartų aiškinimo⁴⁹. Todėl svarbu įvertinti, kaip BK 9¹ str. 4 d. fakultatyvūs EAO nevykdymo pagrindai atitinka Pagrindų sprendimo 4 str. nustatytus neprivalomuosius nevykdymo pagrindus.

BK 9¹ str. 4 d. 1 p. nurodoma, kad Lietuvos pilietis ar užsienietis, atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir teisingumo interesus, gali būti neperduodamas EAO išdavusiai valstybei, jeigu dėl jo padarytos nusikalstamos veikos Lietuvoje yra pradėtas baudžiamasis procesas. Atsižvelgiant į BPK 166 str., kuriame įtvirtinti pagrindai dėl baudžiamojo persekiojimo pradėjimo ir registravimo tvarkos, bei analizuojant Pagrindų sprendimo 4 str. 2 d. nuostatas pateiktas anglų kalba, pastebėtina, kad anglų kalboje vartojamas žodis „*prosecute*“, lingvistine prasme apima tiek ikiteisminio tyrimo, tiek teismo nagrinėjimo momentą⁵⁰. Tuo tarpu pateikto teisės akto vertime į lietuvių kalba nurodytas patraukimas baudžiamojon atsakomybėn – sietinas tik su apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo momentu. V. Piesliakas nurodė, kad „asmuo laikomas patrauktu baudžiamojon atsakomybėn tik nuo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo ir paskelbimo momento“⁵¹. Todėl BK nurodytas „baudžiamasis persekiojimas“ – bendresnio pobūdžio ir labiau atitinka originalia kalba pateikto Pagrindų sprendimo žodį „*prosecuted*“. Todėl laikytina, kad Lietuvos baudžiamuoju įstatymu reglamentuotas pagrindas yra įgyvendintas tinkamai. Nors BK 9¹ str. 4 d. 2 p. įgyvendintas Pagrindų sprendimo 4 str. 3 d. įtvirtintas pagrindas, tačiau pastebėtina, kad BK įgyvendinta norma yra konkretizuota atsižvelgiant į nacionalinės teisės ypatybes. Tai reiškia, kad palikta tik „grynoji“ materialinė norma, nenumatanti įprastai

⁴⁸ X [ESTT], Nr. C-665/20, [2021-04-29]. ECLI:EU:C:2021:339.

⁴⁹ Europos Komisija. (2023). *Komisijos pranešimas. Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas* (C/2023/1270). Europos Sąjungos oficialusis leidinys, C [interaktyvus]. <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1270/oj>

⁵⁰ Merriam-Webster (n. d.). *Prosecuted vs. Persecuted* [online]. <https://www.merriam-webster.com/grammar/prosecuted-vs-persecuted-usage>.

⁵¹ PIESLIAKAS, Vytautas. (2007). Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys. *Jurisprudencija*, Nr. 8 (98), 11, p. 7–12.

baudžiamojo proceso įstatymu reglamentuojamų subjektų ar jų priimamų sprendimų taisyklių. BK 9¹ str. 4 d. 3 p. numatoma, kad jeigu EAO išduotas dėl Lietuvos piliečio ar Lietuvoje turinčiam teisę būti arba gyventi užsieniečio laisvės atėmimo bausmės vykdymo, Lietuva gali perimti šios bausmės vykdymą, kad sudarytų geresnes sąlygas resocializacijai. Pastebėtina, kad ši nuostata tinkamai įgyvendinta tik nuo 2025 m. vasario 2 d. galiojančios redakcijos nustatytų pakeitimų, nes 2023 m. gruodį Europos Komisija Lietuvą informavo, kad neužbaigs pažeidimo procedūros tol, kol nebus padaryti pakeitimai dėl nurodyto atsisakymo vykdyti EAO pagrindo taikymo apimties, t. y. į šio pagrindo taikymo sritį turi patekti ne tik Lietuvoje gyvenantys asmenys, bet ir asmenys, esantys Lietuvoje⁵². Minėtas netikslumas buvo pašalintas, todėl laikytina, jog Pagrindų sprendimo 4 str. 6 d. nuostata BK yra įgyvendinta tinkamai. Toliau vertinant nuostatų įgyvendinimą – BK 9¹ str. 4 d. 4 p. atitinka Pagrindų sprendimo 4 str. 5 d. įtvirtintą taisyklę; šio straipsnio minėtos dalies 5 p. reglamentuota abipusio baudžiamumo taisyklė ir jos išimtis, kuri numatyta Pagrindų sprendimo 2 str. 2 d., visiškai atitinka Pagrindų sprendimo 4 str. 1 d. reguliavimą; BK 9¹ str. 4 d. 6 p. įgyvendinta Pagrindų sprendimo 4 str. 4 d. taisyklė, pritaikant nacionalinės teisės ypatumus dėl senaties terminų (BK 95 ir 96 str.). Be to, visiškai įgyvendintos Pagrindų sprendimo 4 str. 7 d. „a“ ir „b“ p. nuostatos, perkeltos į BK 9¹ str. 4 d. 7 ir 8 p. Taigi, aptartų nuostatų įgyvendinimas iš esmės yra tinkamas. Tačiau atkreiptinas dėmesys į BK 9¹ str. 4 d. 9 p. įtvirtintą taisyklę, kuri nėra numatyta Pagrindų sprendimo 4 str. BK 9¹ str. 4 d. 9 p. nurodoma, kad asmuo, gali būti neperduodamas EAO išdavusiai valstybei, jeigu formoje trūksta informacijos, reikalingos sprendimui dėl asmens perdavimo priimti, ir EAO išdavusi valstybė per nustatytą terminą jos nepateikia. ESTT 2016 m. birželio 1 d. sprendime byloje Nr. C-241/15 nagrinėjo Pagrindų sprendimo 8 str. įtvirtintos EAO formos reikalavimų neatitikimą, kaip formalų pagrindą nevykdyti EAO, kuris nėra įtvirtintas Pagrindų sprendimo 3, 4 ir 4a str. bei nepatenka į 5 str. nuostatas. ESTT nurodė, kad šio sprendimo nuostatomis negalima pagrįsti kitų nei jose išvardyti nevykdymo pagrindų, šios nuostatos grindžiamos prielaida, kad EAO tenkina Pagrindų sprendimo 8 str. 1 d. nustatytus teisėtumo reikalavimus⁵³. Tokiais atvejais būtina vertinti, ar formos reikalavimų nesilaikymas kelia abejonių dėl išduoto EAO teisėtumo ir ar šios abejonės išlieka net ir po to, kai išdavusi valstybė pateikia papildomą informaciją⁵⁴. Tad iš esmės, toks

⁵² Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2024 rugsėjo 16 d. aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“ Nr. XII-1322 3 ir 17 straipsnių bei priedo pakeitimo įstatymo projektų“ [interaktyvus]. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/6a807370743011ef9c779dd37198d447>

⁵³ *Bob-Dogi* [ESTT], Nr. C-241/15, [2016-06-01]. ECLI:EU:C:2016:385.

⁵⁴ *Ibid.*

įgyvendinimas yra galimas ir atitinka Teismo formuojamą praktiką. Visgi pažymėtina, kad EAO formos bei turinio reikalavimai įtvirtinti ir BPK 17¹ str., kuriame nustatyta, jog EAO laikomas tik toks sprendimas, kuris atitinka Pagrindų sprendimo 8 str. 1 d. numatytą formą bei reikalavimus. Todėl pagrįstai kyla klausimas, ar BK 9¹ str. 4 d. 9 p. įtvirtintas pagrindas iš tiesų yra materialiosios teisės norma. Autorės nuomone, tokia nuostata turėtų būti įtvirtinta tik BPK. Pavyzdžiui, kaimyninė valstybė – Latvija, šias normas įtvirtino baudžiamojo proceso kodekso 704 str. 2, 2¹ ir 2² d., kuriose numatyta, kad jei kyla neaiškumų dėl gauto EAO, Generalinė prokuratūra gali kreiptis į išduodančios valstybės instituciją, o jeigu abejonės neišsklaidomos, remiamasi minėto įstatymo 696 arba 697 str. nustatytais EAO nevykdymo pagrindais ir asmuo nėra perduodamas⁵⁵. Latvijos pasirinkimas suteikti aiškų procesinį pagrindą BPK laikytinas labiau sistemišku. Lietuvoje BK 9¹ str. 4 d. 9 p. įtvirtintas EAO nevykdymo pagrindas dėl formos trūkumų kelia abejonių dėl jo vietos BK, nes pagal savo pobūdį tai yra procesinė taisyklė, kuri, remiantis Latvijos pavyzdžiu, turėtų būti nustatyta būtent BPK.

BK 9¹ str. 5 d. nurodyti *in absentia* principo vertinimo kriterijai, kurie pagal Pagrindų sprendimo 4a str. laikomi neprivalomojo nevykdymo pagrindu; ši nuostata į nacionalinę teisę perkelta visiškai, neižvelgiant įgyvendinimo neatitikimų, todėl toliau nebus analizuojama. BK 9¹ str. 6 d. numatyta išimtis dėl abipusio baudžiamumo, kuri perkelta iš Pagrindų sprendimo 4 str. 1 d. BK 9¹ str. 7 d. nustatyta, kad jei EAO išdavusios valstybės įstatymai numato laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę, prieš išduodant EAO – keliamas reikalavimas, kad nuteistajam ne vėliau kaip atlikus 20 metų laisvės atėmimo bausmės būtų užtikrinta galimybė kreiptis dėl atleidimo nuo bausmės ar jos sušvelninimo. BK 9¹ str. 8 d. taip pat numatytas reikalavimas dėl EAO, kuris išduotas baudžiamojo persekiojimo tikslais, bei numatoma, kada ši sąlyga yra netaikoma. Iš Pagrindų sprendimo 5 str. nuostatų matyti, kad šie punktai nėra laikomi nevykdymo pagrindais, tai vykdančios valstybės suteikiamos garantijos – šios garantijos taip pat visiškai perkeltos į Lietuvos nacionalinę teisę.

Atlikus BK papildymo ir pakeitimo įstatymo bei Pagrindų sprendimo nuostatų lyginamąją analizę, matyti, kad tiek privalomi, tiek EAO nevykdymo pagrindai – tinkamai ir visiškai perkelti į nacionalinę teisę. Tačiau klausimų kelia pasirinkimas minėtas nuostatas įgyvendinti BK, o ne BPK. Baudžiamuoju procesu įgyvendinama tvarka, taisyklės, procedūros, būdai ir metodai, kurie naudojami „siekiant iširti ir išspręsti dėl nusikalstamos

⁵⁵ Kriminālprocesa likums. Pieņemts 2005-04-21, spēkā no 2005-10-01. Latvijas Vēstnesis, 2005-05-11, 74; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2005-06-09, 11 [online]. <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums>

veikos kilusį konfliktą⁵⁶. Vytautas Piesliakas apibrėžia baudžiamąją teisę kaip nusikalstamų veikų padarymo ir jų teisinių padarinių teisę, kuri skirstoma į bendrąją ir specialiąją dalį⁵⁷. EAO nuostatos įtvirtintos BK bendrojoje dalyje, kurioje įprastai apibrėžiamos nuostatos dėl nusikalstamų veikų sampratos, stadijų ir formų, baudžiamosios atsakomybės bei atleidimo nuo jos pagrindų, bausmių ir kitų nuostatų reikšmingų nusikalstamų veikų kvalifikavimui ir baudžiamosios atsakomybės taikymui. Pagrindų sprendime įtvirtintomis EAO mechanizmo taisyklėmis siekiama užtikrinti baudžiamojo persekiojimo ar teisingumo vykdymo tęstinumą, kai atitinkamas asmuo yra kitoje ES valstybėje narėje. Pavyzdžiui, kontinentinės teisės sistemos tradicijomis pasižyminčios Lenkijos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 65b skyriuje įtvirtinta EAO vykdymo nuostatos, t. y. nuo 607t iki 607u straipsniuose numatyti privalomieji atsisakymo pagrindai, o nuo 607y iki 607z straipsniai įtvirtina fakultatyvius atsisakymo pagrindus⁵⁸.

Atsižvelgiant į teisės teorijos doktrinos išaiškinimus bei kaimyninių valstybių pateiktus pavyzdžius, autorės nuomone, EAO nuostatas perkelti į BK vietoje nuostatų inkorporavimo į BPK, kelia pagrįstų abejonių dėl Lietuvos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės šaltinių sistemiškumo.

1.2.2. Pagrindų sprendimo nuostatų įgyvendinimo Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse analizė

Šiame skyriuje bus analizuojamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122 ir 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 17¹, 69¹, 71¹, 77¹ straipsniais ir priedu įstatymas Nr. IX-2170, priimtas 2004 m. balandžio 27 d.⁵⁹ (toliau – BPK pakeitimo ir papildymo įstatymas), analizuojant tik tuos pakeitimus, kurie yra reikšmingi EAO vykdymo procedūrai. Šiuo įstatymu BPK papildytas 17¹ str., kuriame apibrėžtas EAO ir nustatyti jo formos bei turinio reikalavimai ir BPK 51 str. papildytas nuostata, kuri numato privalomą gynėjo dalyvavimą bylose,

⁵⁶ AŽUBALYTĖ, Rima, JURKA, Raimundas ir ZAJANČKAUSKIENĖ, Jolanta. (2016). *Baudžiamojo proceso teisė*. Bendroji dalis. Pirmoji knyga. Vilnius: VĮ Registrų centras. p. 11. ISBN 978-9955-30-235-3. [interaktyvus]. https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Rima%20A%FEubalyt%EB%2C%20Raimundas%20Jurka%2C%20Jolanta%20Zajan%E8kauskien%EB_Baud%FEiamojo%20proceso%20teis%EB.%20Bendroji%20dalis.%20Pirma%20knyga.pdf

⁵⁷ PIESLIAKAS, Vytautas. (2006). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia. p. 13.

⁵⁸ Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 1997 Nr. 89 poz. 555, Dz.U. 2025 poz. 46, [2025-10-22]. [interaktyvus]. <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2025/46/text/U/D20250046Lj.pdf>

⁵⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122, 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 17¹, 69¹, 71¹, 77¹ straipsniais ir priedu įstatymas, 2004 m. balandžio 27 d. Nr. IX-2170. *Valstybės žinios*, 2004, 72-2493.

susijusiose su EAO išdavimu ar vykdymu, taip užtikrinant Pagrindų sprendimo 11 str. 2 d. numatytą teisę į gynybą. Bylose dėl EAO vykdymo dažniausiai svarstomas asmens suėmimo klausimas, t. y., ar jis bėgs, slėpsis nuo baudžiamosios justicijos institucijų ar kitaip trukdys baudžiamajam procesui, tačiau paprastai pats EAO laikytinas pakankamu pagrindu skirti suėmimą⁶⁰. Iš esmės tas atspindi ir 2022 m. Komisijos pateiktoje ataskaitoje, kurioje matyti, kad Lietuva per 2022 m. iš 63 sulaikytų asmenų vykdant EAO, 46 atvejais taikė kardomąją priemonę – suėmimą⁶¹. Taigi, įstatyme numatant būtinąjį gynėjo dalyvavimą byloje, asmeniui užtikrinama galimybė veiksmingai naudotis savo teisėmis pagal Pagrindų sprendimą⁶² bei užtikrinami lygių procesinių galimybių ir rungimosi principai⁶³.

BPK pakeitimo ir papildymo įstatymu buvo įtvirtintas papildomas BPK 71¹ str., o jo pirmosios trys dalys nustato, kad asmenys gali būti perduodami EAO išdavusiai valstybei baudžiamojo persekiojimo arba paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo tikslais. Straipsnyje įtvirtinta nuoroda į BPK 72–77 str., kurie reglamentuoja EAO vykdymo tvarką. Taip pat nurodyta, kad sprendimas dėl perdavimo priimamas per 10 d. nuo sutikimo pateikimo arba per 60 d. nuo suėmimo dienos; esant būtinybei šis terminas gali būti pratęstas dar iki 30 d. Taigi, nors BPK nustatyta tvarka iš esmės atitinka Pagrindų sprendimo 17 str. įtvirtintas nuostatas, tačiau pastebėtina, kad BPK 71¹ str. 2 d. nurodyta „sprendimas dėl perdavimo“, o Pagrindų sprendimo 17 str. įtvirtinta, jog priimamas „galutinis sprendimas“. ESTT byloje Nr. C-168/13 išaiškino, kad terminai – numatyti galutiniam sprendimui dėl EAO vykdymo, o rengiant Pagrindų sprendimą buvo pakeista jo formuluotė, t. y. vietoje žodžių „sprendimas priimamas“ įrašyta „galutinis sprendimas turėtų būti priimtas“⁶⁴. Taigi, atsižvelgus į ESTT išaiškinimus bei jų laikantis, toks neatitikimas nėra laikytinas esminiu, tačiau įstatymų leidėjas turėtų svarstyti dėl būdvardžio „galutinis“ įrašymo aptartoje nuostatoje pakeitimo projekto. BPK 71¹ str. 4 d. nustatyta, kad asmeniui, turinčiam imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, perdavimo terminas

⁶⁰ LIUTKEVIČIUS, Karolis, ir LEONAITĖ, Erika. (2018). Po perdavimo: Europos arešto orderio praktika Lietuvoje. Tyrimo ataskaita. Vilnius: *Žmogaus teisių stebėjimo institutas*. p. 9. [interaktyvus]. https://hrmi.lt/wp-content/uploads/2018/07/Po-perdavimo_2018_ZTSI.pdf

⁶¹ European Commission, *Commission Staff Working Document: Statistics on the Practical Operation of the European Arrest Warrant*, Brussels, 2024, SWD(2024) 137 final.

⁶² Europos Parlamento 2013 m. spalio 22 d. ir Tarybos direktyva 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu. OL L 294, 2013, p. 1–12.

⁶³ AZUBALYTĖ, Rima, JURKA, Raimundas ir ZAJANČKAUSKIENĖ, Jolanta. (2016). *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: VĮ Registrų centras. p. 281. ISBN 978-9955-30-235-3. [interaktyvus]. https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Rima%20A%FEubalyt%EB%2C%20Raimundas%20Jurka%2C%20Jolanta%20Zajan%E8kauskien%EB_Baud%FEiamojo%20proceso%20teis%EB.%20Bendroji%20dalis.%20Pirma%20knyga.pdf

⁶⁴ *Jeremy F.* [ESTT], Nr. C-168/13, [2013-05-30]. ECLI:EU:C:2013:358.

skaičiuojamas nuo imuniteto netekimo ar kompetentingos institucijos leidimo gavimo momento. Nors Pagrindų sprendimo 20 str. nenumato pareigos valstybėms narėms kreiptis dėl imuniteto panaikinimo, BPK tokia pareiga pavesta Generalinei prokuratūrai. Tai atitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos 60 str. ir Seimo statuto 23 str. nuostatas, iš kurių matyti, kad dėl Seimo nario neliečiamybės panaikinimo kreipiasi generalinis prokuroras. Taigi, Pagrindų sprendimo nuostatos BPK įgyvendintos tinkamai, atitinkamai pritaikant jas Lietuvos nacionalinei teisės sistemai. BPK 71¹ str. 5 d. įtvirtina „specialioji“ taisyklė, kad asmuo pagal EAO išduodamas tik dėl tų nusikalstamų veikų arba paskirtos bausmės vykdymo, dėl kurių EAO buvo išduotas, tačiau jei prašančioji valstybė kartu su EAO pateikia prašymą dėl naujos nusikalstamos veikos ar bausmės vykdymo, jis nagrinėjamas bendrąja tvarka. Sprendimą priimančias teismas gali sutikti, kad asmuo būtų perduotas ir dėl šios nusikalstamos veikos, jeigu ji pripažįstama nusikalstama pagal nacionalinį baudžiamąjį įstatymą. Pagrindų sprendimo 27 str. įtvirtinta specialioji taisyklė bei jos nevykdymo pagrindai. Šio straipsnio 1 d. suteikia valstybių narių teisminėms institucijoms diskrecinę teisę spręsti dėl papildomų prašymų vykdymo, kas matyti ir BPK 71¹ str. nuostatose. Pažymėtina, kad jeigu vykdančioji valstybė narė nesutinka perduoti asmens už kitas, EAO nenurodytas nusikalstamas veikas, vadovaujantis specialiąja taisykle, išduodančiajai valstybei narei gali būti uždrausta vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už šias veikas⁶⁵. Specialiosios taisyklės taikymo išimtys įtvirtintos BPK 70 str., kurio nuostatos keistos bei papildytos šiame poskyryje aptariamu pataisos įstatymu. Pastebėtina, kad šios nuostatos buvo įgyvendintos prieš BPK 71¹ str. 5 d. numatytą specialiąją taisyklę, todėl kyla klausimas dėl normų įgyvendinimo sistemiškumo, nes išimtys iš taisyklės nurodomos prieš specialiosios nuostatos išaiškinimą. BPK 71¹ str. 6 d. numato specialiosios taisyklės išimties vykdymo tvarką, t. y., kad Generalinė prokuratūra patvirtina prašymus: dėl asmens perduoto valstybei narei baudžiamojo persekiojimo ar paskirtos bausmės vykdymo už nusikalstamą veiką, dėl kurios jis nebuvo perduotas pagal EAO; arba asmens perdavimo ar išdavimo trečiajai valstybei. Generalinė prokuratūra nagrinėja gautą motyvuotą užsienio valstybės prašymą, o sutikimą arba nesutikimą per 10 d. nutartimi patvirtina VAT. Apibrėžtas 10 d. laikotarpis laikytinas galutinio sprendimo dėl EAO vykdymo terminu, kuris analogiškai įtvirtintas ir Pagrindų sprendimo 17 str. 2 d. BPK pakeitimo ir papildymo įstatymu papildytas BPK 72 str. – aktualus dėl kardomosios priemonės suėmimo taikymo asmenims, kuriuos prašoma išduoti pagal EAO. BPK 72 str.

⁶⁵ Europos Komisija. (2023). *Komisijos pranešimas. Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas* (C/2023/1270). Europos Sąjungos oficialusis leidinys, C. [interaktyvus]. ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1270/oj>

įtvirtinta galimybė taikyti proporcingumo ir būtinumo principus svarstant švelnesnių kardomųjų priemonių skyrimą, jei jos taikymas pakankamas užtikrinti, kad asmuo nepabėgs ir nepasislėps. Tokios nuostatos įtvirtinimas laikytinas pozityviu pamatinių teisių kontekste, jomis įtvirtinami vertinamieji kriterijai, įpareigojantys svarstyti apie taikomų asmens laisvės ir teisės varžančių priemonių reikalingumą ir būtinumą, bei ar kitos švelnesnės prievartos priemonės neužtikrins procese siekiamų tikslų. Pagrindų sprendimo 12 str. užsimenama apie valstybėms narėms suteikiama diskrecinę teisę taikyti suėmimą, taip pat teigtina, jog suėmimo būtinumo kriterijai nustatomi pagal valstybės nacionalinę teisę. Svarbus ir ESTT 2015 m. liepos 17 d. sprendime byloje Nr. C-237/15 pateiktas išaiškinimas, kad Pagrindų sprendimo 12 str. taikymas pasibaigus 17 str. numatytiems terminams, turi būti aiškinamas kartu atsižvelgiant į Chartijos 6 str., t. y. tokiu atveju vykdančioji institucija gali laikyti asmenį suimtą pagal savo nacionalinę teisę, net jeigu suėmimo laikotarpis viršija minėto straipsnio numatytus terminus, su sąlyga, kad laikomasi proporcingumo principo⁶⁶. Jeigu vykdančioji institucija nuspręs suimtąjį paleisti, tai ji privalo užtikrinti, kad asmeniui teisėtomis priemonėmis bus užkardytos galimybės pasislėpti ar kitaip vilkinti perdavimo procesą, kol bus priimtas galutinis sprendimas dėl EAO vykdymo⁶⁷. Vis dėlto BPK 72 str. atitinka Pagrindų sprendime įtvirtintas nuostatas ir didesnių problemų dėl jų įgyvendinimo nacionalinėje teisėje nenustatyta. BPK pakeitimo ir papildymo įstatymu įtvirtintas BPK 73 str., kuris kaip ir 71¹ str., įtvirtina asmens perdavimo iš Lietuvos tvarką. Tik skirtingai nuo minėtojo, šis straipsnis nustato aiškias proceso normas, kaip Lietuvoje sprendžiama, ar asmuo gali būti išduotas kitai valstybei arba tarptautinei institucijai, kas priima sprendimą, kokia yra tvarka ir kokie prioritetai, jei yra ne vienas prašymas.

BPK pakeitimo ir papildymo įstatymu įtvirtintas BPK 75 str. pakeitimas, kuriuo numatytos supaprastintos asmenų išdavimo (perdavimo) iš Lietuvos tvarkos nuostatos įgyvendinant Pagrindų sprendimo 13 str. Šio sprendimo minėtu straipsniu nustatytas reikalavimas aiškiai reglamentuoti asmens sutikimo įtvirtinimo taisyklės, taip išvengiant kilsiančių abejonių dėl asmens išreikštos valios būti perduotam EAO išdavusiajai valstybei. BPK 75 str. taip pat numato specialius subjektus įgyvendinančius šias nuostatas – Generalinės prokuratūros prokuroras, kuris su asmens sutikimu kreipiasi į VAT, kuris per 3 d. turi išnagrinėti prašymą dėl perdavimo ir priimti nutartį. BPK pakeitimo ir papildymo įstatymu įtvirtinti BPK 76 str. pakeitimai, kuriais nustatyta asmens, dėl kurio yra įsiteisėjusi nutartis iš Lietuvos perduoti pagal EAO, perdavimo tvarka. BPK 76 str. 2 d. įtvirtinta norma

⁶⁶ *Lanigan* [ESTT], Nr. C-237/15 PPU, [2015-07-16]. ECLI:EU:C:2015:474.

⁶⁷ *Ibid.*

numato, kad asmuo turi būti perduotas EAO išdavusiai valstybei ne vėliau kaip per 10 d., o nenumatytomis aplinkybėmis institucijos nedelsdamos nustato kitą perdavimo dieną, o tokiu atveju perdavimas privalo įvykti ne vėliau kaip per 10 d. nuo nustatytos dienos. Ši nuostata perkelta iš Pagrindų sprendimo 23 str. 2 ir 3 d., o jos tekstas suformuluotas iš esmės analogiškai, todėl skirtumų įgyvendinime nepastebėta. Visgi nei Pagrindų sprendimas, nei BPK nenumato šių terminų taikymo išimčių, kai dėl nenumatytų aplinkybių jie negali būti įvykdyti. ESTT 2017 m. sausio 25 d. sprendime byloje Nr. C-640/15 dėl asmens perdavimo vykdant EAO nurodė, kad pagal Pagrindų sprendimo 23 str. 3 d., nėra ribojamas naujų perdavimo datų skaičius, tai reiškia, kad institucijos gali susitarti, jei asmens perdavimas per numatytą terminą neįmanomas dėl nenugalimos jėgos; jei tokios aplinkybės atsiranda jau pasibaigus terminui ir neleidžia perduoti asmens per 10 d. nuo sutartos datos, laikoma, kad tai atitinka aptartą sąlygą ir leidžia nustatyti naują datą⁶⁸. Be to, taikant šią taisyklę, ją reikia aiškinti kartu su Pagrindų sprendimo 23 str. 5 d. – jei per nustatytą terminą asmuo neperduodamas, jis turi būti paleidžiamas; kitoks aiškinimas galėtų reikšmingai apriboti Pagrindų sprendime numatytų procedūrų veiksmingumą. Be to, EAO terminų laikymosi kontekste, BPK 76 str. 3 d. numatoma, kai pagrįstai manoma, kad asmens perdavimas keltų pavojų asmens gyvybei ar sveikatai, arba kai yra kitų svarbių humanitarinių priežasčių, asmens perdavimas pagal EAO kitai valstybei gali būti atidėtas. Lietuvos teismų praktikoje nepavyko aptikti minėto straipsnio nuostatų išaiškinimo, tačiau ESTT 2023 m. balandžio 18 d. sprendime byloje Nr. C-699/21 nurodė, kad jeigu teisminė institucija, remdamasi objektyviais įrodymais, turi pagrįstų priežasčių manyti, kad asmens, kurio sveikatos būklė yra sunki, perdavimas gali rimtai pakenkti jo sveikatai ar sutrumpinti gyvenimo trukmę, ji pagal Chartijos 4 str. turi pasinaudoti Pagrindų sprendimo 23 str. 4 d. numatyta galimybe ir sustabdyti perdavimą⁶⁹. ESTT pažymėjo, kad sunki ir ilgalaikė liga savaime nereiškia, kad perdavimas yra negalimas, vykdančioji valstybė gali prašyti išduodančios valstybės garantijų, jog perdavus asmenį, jam bus užtikrintas tinkamas gydymas⁷⁰. Nors Lietuvos teismų praktikoje BPK 76 str. nuostatų taikymo išaiškinimo nepavyko aptikti, tačiau ESTT jurisprudencija leidžia suprasti, kad esant straipsnyje aptartoms sąlygoms, EAO vykdymo atidėjimas nėra absoliutus. Taip pat pastebėtina, kad Pagrindų sprendime nurodyta, kad humanitarinės priežastys yra pagrindas atidėti asmens perdavimą pagal EAO, o tokių priežasčių pavyzdys

⁶⁸ *Vilkas* [ESTT]. Byla C-640/15, [2017-01-25]. ECLI:EU:C:2017:39.

⁶⁹ *E. D. L.* [ESTT]. Byla C-699/21, [2023-04-18]. ECLI:EU:C:2023:295.

⁷⁰ *Ibid.*

pateiktas per tai, kad asmens perdavimas keltų pavojų asmens gyvybei ar sveikatai⁷¹. Tuo tarpu BPK nustato, kad kai pagrįstai manoma, jog perdavimas keltų pavojų gyvybei ar sveikatai, arba kai egzistuoja kitos svarbios humanitarinės priežastys, asmens perdavimas pagal EAO gali būti atidedamas. Vadinas, BPK nustato platesnę normą, leidžiančią lanksčiai vertinti individualias situacijas. BPK 76 str. 4 ir 5 d. numatytos nuostatos – įgyvendintos tinkamai, atsižvelgus į Pagrindų sprendimo 23 str. 5 d. bei 24 str. numatytas taisykles, todėl didesnės analizės nereikalauja.

Atsižvelgiant į tai, BPK pakeitimai ir papildymai, įgyvendinti įstatyme Nr. IX-2170, leidžia daryti išvadą, kad nacionalinėje teisėje Pagrindų sprendimo nuostatos yra įgyvendintos tinkamai. Įgyvendintos nuostatos užtikrina aiškiai apibrėžtą asmens perdavimo tvarką, nustato terminus, reglamentuoja sutikimo formą, apibrėžia „specialiąją“ taisyklę ir numato galimybes atidėti perdavimą humanitariniais ir kitais išimtiniais atvejais. BPK tam tikrais atvejais, plačiau apibrėžia asmens perdavimo pagal EAO atidėjimo kriterijus, tokiu būdu užtikrinant galimybę lanksčiau įvertinti EAO vykdymo situaciją priimančiam sprendimą dėl perdavimo atidėjimo. Kardomosios priemonės vertinimas pagal proporcingumo ir būtinumo principų prizmę rodo pozityvų požiūrį į žmogaus teisių ir laisvių apsaugą, tuo pat metu išlaikant Pagrindų sprendimo tikslą – efektyvų valstybių narių teisminių institucijų bendradarbiavimą. Taigi BPK pakeitimai ir papildymai sudaro aiškia ir ES standartus atitinkančią EAO taikymo sistemą.

⁷¹ angl. Article 23 (4): The surrender may exceptionally be temporarily postponed for serious humanitarian reasons, for example if there are substantial grounds for believing that it would manifestly endanger the requested person's life or health

2. ASMENS PERDAVIMO PAGAL EAO BENDRIEJI PRINCIPAI

Narystė ES yra „durys“, kurios plačiai atveria valstybių narių piliečiams laisvą, nevaržomą judėjimą tarp kitų valstybių narių, galimybę svetur siekti išsilavinimo, įsidarbinti, įsitvirtinti ir sukurti sau visavertį gyvenimą be sudėtingų biurokratinių procedūrų. Visgi tokia sistema veikia tik todėl, kad ji „<...> sukuria laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, kurioje gerbiamos pagrindinės teisės bei skirtingos valstybių narių teisinės sistemos ir tradicijos“⁷². Tačiau nusikalstamumas yra viena iš priežasčių, kodėl teisinis bendradarbiavimas – sukoncentruoti į teisingumo principo įgyvendinimą. Tą patvirtina ir ES sutarties ir sutarties dėl ES veikimo suvestinės redakcijos 67 str. 3 d., kurioje numatyta, kad „Sajunga stengiasi užtikrinti aukštą saugumo lygį prevencijos bei kovos su nusikalstamumu, rasizmu ir ksenofobija priemonėmis, taip pat policijos ir teisminių institucijų bei kitų kompetentingų valdžios institucijų veiklos koordinavimo ir bendradarbiavimo priemonėmis, taip pat tarpusavyje pripažįstant teismo sprendimus baudžiamosiose bylose, o prireikus derinant baudžiamuosius įstatymus“⁷³. Iš šios nuostatos turinio kildinami abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principai.

Abipusio pripažinimo principas laikytinas ES teisės konstitucinis principas, taip pat laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės pamatas. Jis įtvirtintas ir Sutarties dėl ES veikimo suvestinės redakcijos III dalies 82 str. 1 d., kuriame nurodyta, kad abipusio pripažinimo principas padeda įgyvendinti teismo bendradarbiavimo institutą per inicijuojamas teisės vienodinimo procedūras, normų konkurencijos mažinimą ir teisminių institucijų darbuotojų žinių naujinimą⁷⁴. Vadinasi šis principas palengvina bendradarbiavimą tarp valstybių narių institucijų, kurios inicijuoja ir vykdo tarpusavio teisinės pagalbos, įskaitant EAO išdavimą bei vykdymą, procedūras. Iš Andre Klip pateikto abipusio pripažinimo principo aiškinimo, remiantis pavyzdžiu dėl specifinių produktų, paslaugų ar diplomų reikalavimų skirtumų, galima formuluoti tokį principo apibrėžimą: abipusio pripažinimo principas – tai ES teisės principas, nustatantis, kad valstybė narė privalo priimti kitos valstybės narės teisėtai priimtus sprendimus, nepaisydama nacionalinių reikalavimų skirtumų ir nereikalaudama papildomų patikrų ar sąlygų⁷⁵. Taigi norint įgyvendinti principą, kuris turėtų pagerinti valstybių narių teismo bendradarbiavimo kokybę bei efektyvumą, būtina, jog valstybės narės nekvestionuotų viena kitos nacionalinės teisės sistemų bei jas pripažintų, taip

⁷² Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinė redakcija. OL C 326, 2012, p. 47–390.

⁷³ *Ibid.*

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ KLIP, Andre (2016). *European criminal law: An integrative approach*. Intersentia Uitgevers, 3rd ed., p. 102.

skatinant ES valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą. ES veikimo suvestinės redakcijos III dalies 82 str. 2 d. nurodyta, kad ES užtikrinimas tarpusavio pasitikėjimo principas nustatant minimalias taisykles, kurios palengvina nuosprendžių ir teismo sprendimų pripažinimą bei policijos ir teisminių bendradarbiavimą tarp valstybių baudžiamosiose bylose, kartu gerbiant skirtingas jų teisinės sistemas ir tradicijas⁷⁶. Tačiau, kaip pastebėjo Ester Herlin-Karnell, abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principų sąveika kelia daugiausiai problemų praktikoje⁷⁷. Pasak jos, pasitikėjimas šiame kontekste laikytinas miglotu, neapibrėžtu ir dviprasmišku, todėl argumentuojant, jog juo vadovaujamasi vykdant teisminių bendradarbiavimą, pagrįstai kyla abejonių dėl šio aiškiai neapibrėžto principo turinio. Kita vertus, ESTT nurodo, kad vykdant EAO šių principų sąveika turi užtikrinti Chartijoje įtvirtintų pamatinių teisių ir laisvių apsaugą⁷⁸, t. y. nepažeisti asmens teisių ir laisvių apsaugos principo. Svarbu atskleisti tarpusavio pasitikėjimo ir žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principų takoskyrą, nes iš pastarojo principo kylančios normos iš esmės sudaro pagrindą valstybėms narėms nepasitikėti viena kita, o tai kelia grėsmę tarpusavio pasitikėjimo principo paneigimui⁷⁹. Tai lemia, jog šių principų konkurencijos atveju atliekamas teisės tikrinimas turi būti išimtinis⁸⁰.

2.1. Abipusio pripažinimo principas

Abipusio pripažinimo principo atsiradimas ES teisėje vienareikšmiai laikytinas revoliuciniu atveju tarptautinės baudžiamosios justicijos erdvėje. Principas buvo „pasiskolintas“ iš vidaus rinkos reguliacinių nuostatų dėl laisvo prekių judėjimo⁸¹. Sandros Lavenex teigimu, abipusio pripažinimo principo įgyvendinimas vidaus rinkoje aiškiai skiriasi nuo jo modifikuotos formos taikomos EAO mechanizme. Pirminis principo variantas buvo įgyvendintas dėl privačių subjektų, kurie užsiima prekyba, teisių stiprinimo,

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ HERLIN-KARNELL, Ester (2019). *General Principles and EU Criminal Law*. Iš: ZEIGLER, Katja S., LAX-MORENO, Violeta, NEUVONEN, Päivi ir et al. (red.), *Handbook on EU General Principles*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd. [online]. <https://ssrn.com/abstract=3483526>. Cited according to LENAERTS, Koen, and GUTIÉRREZ-FONS, José A. (2016). *The European Court of Justice and Fundamental Rights in the Field of Criminal Law*. In M. Bergström, V. Mitsilegas & T. Konstadinides (Eds.), *Research Handbook on EU Criminal Law* (1 chapter). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

⁷⁸ *Aranyosi ir Căldăraru* [ESTT]. C-404/15 ir C-659/15 PPU, [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198.

⁷⁹ *Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Nuomonė 2/13* [ESTT]. Plenarinė sesija [2014-12-18]. ECLI:EU:C:2014:2454.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ MANCANO, Leandro (2016). The right to liberty in European Union law and mutual recognition in criminal matters. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 18, 215–238. [online]. <https://doi.org/10.1017/cel.2016.8>

tokiu būdu sumažinant valstybinio sektoriaus įtaką⁸². Tuo tarpu teisminiam bendradarbiavimui pritaikyta, modifikuota šio principo versija grindžiama teisminių institucijų vaidmens ir įgaliojimų stiprinimu ES erdvėje.

Abipusio pripažinimo principas įtvirtintas Pagrindų sprendimo 1 str. 2 d., kurioje nustatyta, jog valstybės narės vykdo EAO, remdamosi šiuo principu ir vadovaudamosi Pagrindų sprendimo nuostatomis. Remiantis ES teisės aktų santraukų turiniu, galima teigti, kad šis principas sietinas su ES valstybių narių teisinių sistemų lygiavertiškumu ir tarpusavio pasitikėjimu⁸³. Pagal šį principą galutinis vienos valstybės narės baudžiamojoje teisėje priimtas sprendimas gali būti pripažintas kitoje valstybėje narėje tokia forma, kokia jis buvo priimtas, todėl valstybės narės neturėtų tikrinti tokių sprendimų teisėtumo, nebent egzistotų išimtinės tai pateisinančios aplinkybės. Kristina Karšai išskiria tris abipusio pripažinimo principo sudėties elementus, t. y. pripažinimo objektas, išduodantis ir vykdomas subjektai⁸⁴. Pasak K. Karšai, šios sudėties elementų esmė ta, kad vykdomas subjektas pripažįsta arba perima pripažinimo objektą tokį, kokį jį pateikia išduodantysis subjektas, arba taip, kaip jį vertina pats vykdomasis. K. Karšai pažymi ir tai, kad šis principas įtvirtina išduodančiajai valstybei teisę reikalauti, kad jos priimtas sprendimas, kuris kyla iš tos valstybės narės teisės, nebūtų keičiamas.

Vadovaujantis abipusio pripažinimo principu, įtvirtintu Pagrindų sprendimo 1 str. 2 d., bei panaikinus dvigubo baudžiamumo reikalavimą 32 nusikalstamų veikų atžvilgiu, nacionaliniai teismų sprendimai ES pripažįstami ir vykdomi iš esmės automatiškai, taikant tik aiškiai apibrėžtus nepripažinimo pagrindus, siekiant užtikrinti greitą sprendimų vykdymą⁸⁵. Dvigubo baudžiamumo reikalavimo atsisakymas su abipusio pripažinimo principu sietinas, nes iki EAO mechanizmo įtvirtinimo, nusikalstamos veikos atitikimo abiejų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose reikalavimas, riboja abipusį pripažinimą ir apsunkino ekstradicijos procedūros įgyvendinimą⁸⁶. Nustačius 32 nusikalstamas veikas, kurių atžvilgiu taikomas visiškas abipusis pripažinimas ir netikrinamas dvigubas baudžiamumas, asmens perdavimo procedūra pagal EAO tapo efektyvesnė. Valsamis Mitsilegas abipusio pripažinimo principą kildina iš valstybių narių

⁸² LAVENEX, Sandra (2007). Mutual recognition and the monopoly of force: Limits of the single market analogy. *Journal of European Public Policy*, 14(5), 762–779. [online] <https://doi.org/10.1080/13501760701428316>

⁸³ Publications Office of the European Union (2005-09-13). *Judicial co-operation in criminal matters: mutual recognition of final decisions in criminal matters*. EUROPA – Summaries of EU legislation. [online]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legisum%3A133131>

⁸⁴ KARSAI, Kristina. (2008). The principle of mutual recognition in the international cooperation in criminal matters. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, (1–2), 941–954.

⁸⁵ MITSILEGAS, Valsamis (2016). *EU Criminal Law After Lisbon: Rights, Trust and the Transformation of Justice in Europe*. Hart Publishing, 00001. p. 117.

⁸⁶ KLIP, Andre (2016). *European criminal law: An integrative approach*. Intersentia Uitgevers, 3rd ed., p.384.

siekio išlaikyti savo suverenitetą teisėsaugos srityje ir teritorinę teisę bei nesutikimo taikyti unifikaciją⁸⁷. Pasak Raimondo Jurkos, abipusio pripažinimo principo plėtra sietina su skatinimu pripažinti laisvą nuosprendžių, kitų teisminių sprendimų judėjimą ES valstybėse narėse tarptautinio bendradarbiavimo baudžiamuosiuose procesuose metu⁸⁸. Taigi, abipusio pripažinimo principo tikslas sietinas su iš vienos valstybės narės jurisdikcijos išėinančių (išduodančios) ir įeinančių į kitos valstybės narės jurisdikciją (vykdančios), nuosprendžio ar kitų teisminių sprendimų vykdymu be papildomos vykdančios valstybės peržiūros.

Pasak K. Karšai, abipusio pripažinimo principas taikomas ir kitose ES teisės aktuose ir tokiu būdu patapo vienu iš ES baudžiamosios teisės vystymo sudėtinio elementu⁸⁹. Įprastai teisės aktai nepateikia pakankamai išsamaus šio principo aiškinimo, tačiau Reglamente (ES) 2018/1805 dėl nutarimų įšaldyti ir nutarimų konfiskuoti turtą tarpusavio pripažinimo, skirtingai negu Pagrindų sprendimo dėl EAO preambulės 15 p., atskleidžiama, kad abipusio pripažinimo principas yra vienas iš esminių valstybių narių bendradarbiavimui reikalingų dalių, kuris suponuoja pasitikėjimą, kad sprendimai, kurie turi būti pripažįstami ir vykdomi, bus visada priimami laikantis teisės aktuose nustatytų nuostatų, neperžengiant ES grindžiamo tarpusavio pasitikėjimo ribų, nekvestionuojant valstybių narių teisinių sistemų bei laikantis proporcingumo principo. Be to, šis principas suponuoja prielaidą, kad turėtų būti apsaugotos ir asmenų teisės. Visgi, teisės aktų leidėjas užkerta kelią šiais išaiškinimais pagrįsti minėto principo turinį, preambulės 53 p. nurodant, kad šio akto forma nėra tinkamas pavyzdys būsimiems ES teisės aktams⁹⁰. Pažymėtina, kad K. Karšai taip pat nurodė, jog nors abipusio pripažinimo principas įtvirtintas ir kituose teisės aktuose, tačiau šio principo automatinis taikymas užtikrinamas tik atitinkamuose sprendimuose, pavyzdžiui, dėl EAO, todėl šio principo įgyvendinimas ES teisėje – laikytinas fragmentišku⁹¹.

EAO vykdomas tik dėl tų veikų, kurios abiejose valstybėse narėse laikomos nusikalstamomis. Vis dėlto ši taisyklė turi išimtį – 32 sunkių nusikaltimų sąrašą (Pagrindų sprendimo 2 str. 2 d.), kuriam dvigubo baudžiamumo reikalavimas netaikomas. Generalinis advokatas Dámaso Ruiz-Jarabo Colomer išvadoje analizavo šiuo straipsniu įtvirtintos

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ JURKA, Raimundas, AŽUBALYTĖ, Rima, VOZBUTAITĖ, Kristina. ir kt. (2013). *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 26.

⁸⁹ KARSAI, Kristina. (2008). The principle of mutual recognition in the international cooperation in criminal matters. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, (1–2), 941–954.

⁹⁰ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. lapkričio 14 d. reglamentas 2018/1805 dėl nutarimų įšaldyti ir nutarimų konfiskuoti turtą tarpusavio pripažinimo. PE/38/2018/REV/1, OL L 303, p. 1–38.

⁹¹ KARSAI, Kristina. (2008). The principle of mutual recognition in the international cooperation in criminal matters. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, (1–2), 941–954, 944.

taisyklės problematiką⁹². Byloje Belgijos Karalystė iš esmės kėlė klausimą dėl dvigubo baudžiamumo reikalavimo netaikymo 32 nusikaltimams, o tiksliau – ar tai neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje (toliau – EŽTK) įtvirtintiems teisėtumo ir lygybės principams bei pagrindinėms teisėms. Taigi, Generalinis advokatas savo pateiktoje išvadoje nurodė, kad Pagrindų sprendimu buvo atsisakyta ne dvigubo baudžiamumo reikalavimo, o jo tikrinimo, kuris tapo nebebūtinasis, nes įprastai aptartos nusikalstamos veikos dėl savo pobūdžio yra laikomos „klasikiniais nusikaltimais“ ir pripažįstamos bei inkriminuojamos visose valstybėse narėse. Advokatas pažymėjo, kad dvigubo baudžiamumo tikrinimo atsisakymas yra abipusio pripažinimo principo taikymo pasekmė, grindžiama tarpusavio pasitikėjimu tarp valstybių narių. Jei ekstradicijos kontekste dvigubo baudžiamumo reikalavimas buvo būtina abipusio pripažinimo sąlyga, tai EAO sistemoje šio reikalavimo nebuvimas palengvina ir pagreitina abipusio pripažinimo principo įgyvendinimą.

ESTT 2022 m. vasario 22 d. sprendime dėl sujungtų bylų C-562/21 ir C-563/21 nurodė, kad EAO „vykdymas yra principas, o atsisakymas jį vykdyti – išimtis, kurią reikia aiškinti siaurai“⁹³. Be to, pabrėžė, kad išduodančiosios valstybės baudžiamąsias bylas nagrinėjantys teismai yra nepriklausomi ir nešališki bei šią nuostatą vertino, kaip esminę, ES sutarties 2 str. numatytų teisių išsaugojimo garantiją. Abipusio pripažinimo principo „variklis“ – valstybių narių bendradarbiavimas, todėl vykdančiosios valstybės narės privalo naudoti Pagrindų sprendimo 8 str. įtvirtintus įrankius, kad išduodančiosios valstybės teisminės institucijos priimtų sprendimų, dėl kurių yra išduotas EAO, nevykdymas ar sustabdymas būtų išimtinis atvejis, kai abipusio pripažinimo principas negali būti taikomas⁹⁴.

Dar vienas svarbus ESTT praktikoje nagrinėtas klausimas susijęs su problema dėl vykdančiosios teisminės institucijos pareigos tikrinti, ar išduodančioji turi teisę išduoti EAO. ESTT 2023 m. sausio 31 d. sprendime byloje Nr. C-158/21 pažymėjo, kad išduodančios teisminės institucijos aiškinimas ES turėtų būti vienodas ir jis numatytas Pagrindų sprendimo 6 str. 1 d.⁹⁵. Būtent iš šio straipsnio nuostatų matyti, kad vykdančioji teisminė institucija turi pareigą įsitikinti, jog EAO išdavė teisminė institucija, tačiau ji negali tikrinti, ar šiai institucijai pagal jos pačios nacionalinę teisę suteikta jurisdikcija išduoti EAO, t. y. valstybė negali vertinti išduodančios valstybės autonomijos pasirinkti

⁹² RUIZ-JARABO COLOMER, Dámasas (generalinis advokatas). *Išvada byloje Advocaten voor de Wereld VZW prieš Leden van de Ministerraad* [ESTT], Nr. C-303/05, [2006-09-12]. ECLI:EU:C:2006:552.

⁹³ *X ir Y (sujungtos bylos)* [ESTT], Nr. C-562/21 PPU ir C-563/21 PPU, [2022-02-22]. ECLI:EU:C:2022:100.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Puig Gordi ir kt.* [ESTT]. (2023-01-31). Byla C-158/21. ECLI:EU:C:2023:57.

atitinkamas teismines institucijas EAO įgyvendinimui. Iš esmės ESTT, remdamasis Generalinio advokato išvadoje patektu išaiškinimu, nurodė, kad vienos valstybės atliekamas tikrinimas kitos (išduodančios) atžvilgiu, siekiant įvertinti ar išduodančiosios teisminė institucija galėjo išduoti EAO, reikštų tarpusavio pasitikėjimo nebuvimą bei abipusio pripažinimo principo paneigimą.

Šiuo aspektu verta apžvelgti apeliacinės instancijos nutartis, kuriomis spęsti klausimai dėl asmens perdavimo baudžiamajam persekiojimui valstybei narei pagal kompetentingos teisminės institucijos išduotą EAO. Daugiausiai dėmesio skiriama apeliacinės instancijos nutartims, kurios, vadovaujantis BPK 74 str. 3 d., yra galutinės ir neskundžiamos.

Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 16 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-19-518/2020, pareiškėjas skundu dėl jo perdavimo pagal EAO prašė pakeisti VAT nutartį ir neišduoti jo Airijai. Tokį reikalavimą pagrindė tuo, kad nutartis priimta neįsigilinus į situacijos aplinkybes ir nesant garantijų dėl gynėjo paskyrimo išduodančioje valstybėje⁹⁶. Asmens gynėjas pažymėjo, kad perdavimas gali neužtikrinti teisės į gynybą bei tai, kad už padarytą nusikaltimą gresia laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė. Lietuvos apeliacinis teismas minėto skundo netenkino, nes nusikalstama veika patenka į Pagrindų sprendimo 2 str. 2 d. nusikaltimų sąrašą. Taip pat Lietuvos apeliacinio teismo atliepė gynėjo argumentą dėl laisvės atėmimo iki gyvos galvos ir nurodė, kad Airijos teisinėje sistemoje numatyta galimybė po 7 metų laisvės atėmimo kreiptis dėl malonės suteikimo. Be to, malonės instituto garantijos pakankamumas įtvirtintas ir Pagrindų sprendimo 5 str. 2 d. Taip pat teismas nenustatė EAO formos pažeidimo, o duomenų, kurie patvirtintų, jog asmuo galėjo įvykdyti nusikaltimą, nevertino, remiantis iš abipusio pripažinimo kylančia prezumpcija, jog Airijos teismai atitinka ES nustatytus teisinės valstybės keliamus standartus ir, kad teisingumas vykdomas gerbiant pamatines žmogaus teises bei laisves. Kitaip tariant, Lietuvos apeliacinis teismas šioje nutartyje, vadovaudamasis abipusio pripažinimo principu ir neperžengdamas jo ribų, asmens, perduodamo Airijai pagal EAO, situaciją vertino formaliai, kaip reikalauja ESTT. Sutiktina, kad EAO turėtų būti nevykdomas tik tais atvejais, kai nustatomi BK 9¹ str. įtvirtinti nevykdymo pagrindai, visgi, šiuo atveju susidaro įspūdis, jog egzistuoja abipusio pripažinimo ir žmogaus teisių bei laisvių apsaugos konkurencija, kurios teismas nepaneigė. Vėlgi ESTT 2016 m. balandžio 4 d. sprendime byloje Nr. C-404/15 ir C-659/15 iš esmės išaiškino, kad principai, kuriais grindžiamas EAO mechanizmo veikimas, nėra beribiai⁹⁷.

⁹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-19-518/2020.

⁹⁷ *Aranyosi ir Căldăraru* [ESTT]. Nr. C-404/15 ir C-659/15 [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198.

Nors Airijoje taikomas malonės institutas laikytinas pakankama garantija, užtikrinant laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės peržiūrėjimą, kaip tai numatyta ir Pamatinio sprendimo 5 str. 2 d., visgi, atsižvelgiant į Lietuvos pavyzdį, kai Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) byloje *Matiošaitis ir kiti prieš Lietuvą* pripažino, jog malonės institutas negarantuoja realios bausmės peržiūrėjimo, tokio instituto veiksmingumas kelia abejonių⁹⁸.

Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartyje priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-5-654/2021⁹⁹ asmens gynėjas prašė panaikinti sprendimą vykdyti EAO, kuriuo nuspręsta jį perduoti Prancūzijai, siekiant užtikrinti dalyvavimą *in absentia* priimto nuosprendžio apeliacinėje instancijoje vykstančiame nagrinėjame, kuriuo jis buvo nuteistas 3 metų laisvės atėmimo bausme už jo padarytas nusikalstamas veikas – dalyvavimą nusikalstamame susivienijime ir vagystės. Gynyba teigė, kad sprendimas diskriminuojantis, nes kitas byloje dalyvavęs asmuo nebuvo perduotas. Be to, asmuo jau buvo pateikęs apeliacinį skundą. Teismas šiuos argumentus atmetė, ir nurodė, kad visos EAO sąlygos – įvykdytos, o kliūčių perdavimui nenustatyta. Analogiškai kaip ir prieš tai analizuotoje nutartyje, šioje taip pat akcentuojama, kad abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principų sąveika iš esmės nėra paneigiama. Ji tarsi suponuoja prezumpciją, kad kitos valstybės sprendimai vykdomi automatiškai, o vertinimas dažniausiai neperžengia formalaus patikrinimo ribų.

Iš dalies teigiamai vertinama Lietuvos apeliacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-10-318/2021, kurioje nurodyta, jog Generalinė prokuratūra kreipėsi į Liuksemburgo teisminę instituciją, dėl papildomos informacijos pateikimo, siekiant išsiaiškinti nusikaltimo kvalifikacijos kilusius neaiškumus¹⁰⁰. Iš EAO formos turinio nebuvo aišku dėl kokių nusikaltimų buvo pradėtas baudžiamasis persekiojimas, todėl tai rodo bandymą neapsiriboti formaliu EAO vertinimu ir užtikrinti, kad EAO būtų vykdomas dėl EAO formoje aiškiai nurodytos nusikalstamos veikos. Visgi, dėl EAO vykdymo išduodančioji institucija papildomai pateiktoje informacijoje nurodo, kad jei viena veika nebus įrodyta, tokiu atveju alternatyviai gali būti inkriminuotas pasikėsėjimas padaryti veiką kartu numatant tas pačias sunkinančias aplinkybes. Šis papildomoje informacijoje pateiktas išaiškinimas kelia abejonių dėl EAO perdavimo taisyklės (BPK 71¹ str. 6 d.) laikymosi. Pagal kurią asmuo gali būti perduodamas tik dėl tų nusikalstamų veikų, dėl kurių išduotas EAO. Atkreiptinas dėmesys, kad nagrinėjamu atveju minima nusikalstama veika

⁹⁸ *Byloje Matiošaitis ir kiti prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 22662/13, 51059/13, 58823/13, 59692/13, 59700/13, 60115/13, 69425/13 ir 72824/13, [2017-05-23]. ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD002266213

⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-5-654/2021.

¹⁰⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-10-318/2021.

– vagystė įsibrovus į patalpą, yra materialiosios sudėties nusikaltimas, kuris laikomas baigtu nuo momento, kai turtas faktiškai pagrobiamas. Tuo tarpu pasikėsimo stadijoje šie padariniai dažniausiai neatsiranda, todėl iš esmės skiriasi nusikalstamos veikos sudėtis¹⁰¹. Dėl to kyla klausimas, ar EAO taikymas pasikėsimo atveju išlaiko tikslią atitiktį jo formoje nurodytam veikos aprašymui. Šis atvejis iliustruoja, kad abipusio pripažinimo principas nebuvo taikomas automatiškai – vykdančiosios pasikreipimas į išduodančiąją teisminę instituciją dėl nusikalstamos veikos kvalifikacijos patikslinimo, tarsi parodo, kad vykdančioji valstybė „aklai“ nevykdo perdavimo pagal išduotąjį EAO ir užtikrina įtariamajam (kaltinamajam) suteikiamas procesines garantijas.

Problemų dėl abipusio pripažinimo principo neišvengta ir Lietuvos apeliacinio teismo išnagrinėtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-11-487/2021, kur keltas klausimas dėl EAO formos teisėtumo, kai jis išduotas ne dėl vienos, o dėl trijų nusikalstamų veikų¹⁰². Teismas tinkamai nurodė, jog nors EAO buvo prašoma perduoti dėl trijų asmens galimai padarytų nusikalstamų veikų, o VAT pateiktame Generalinės prokuratūros pareiškingame – dėl vienos, tačiau tai nerodo, kad EAO parengtas nesilaikant numatytų šio dokumento formos reikalavimų. Įstatymas numato galimybę EAO vykdyti ir asmenį perduoti ir dėl dalies veikų, t. y. BPK 71¹ str. 7 d. numatyta galimybė neišduoti asmens dėl nusikalstamų veikų, kurių atžvilgiu yra nustatyti BK 9¹ str. numatyti nevykdymo pagrindai, šiuo atveju pagrindai buvo nustatyti dėl dviejų iš trijų nusikalstamų veikų.

Lietuvos apeliacinis teismas taip pat nagrinėjo baudžiamąją bylą Nr. 1N-13-1020/2021, kurioje asmuo prašė jo neperduoti Vokietijai pagal EAO¹⁰³. Asmuo nurodė, kad po pirminio sulaikymo Vokietijoje buvo paleistas, o EAO Lietuvai pateiktas tik po 3 metų, todėl toks uždelimas kelia abejonių dėl perdavimo proporcingumo ir jo teisių užtikrinimo. Vis dėlto Lietuvos apeliacinis teismas šiuos argumentus įvertino gana formaliai, remdamasis abipusio pripažinimo principu ir pabrėždamas, jog procesinės situacijos nenuoseklumas ikiteisminio tyrimo metu savaime nereiškia, kad Vokietijoje vykdomas baudžiamasis persekiojimas yra nepagrįstas. Nors asmuo kėlė klausimą dėl baudžiamojo persekiojimo trukmės, tačiau teismas šių teiginių nevertino ir nenurodė, jog įstatymo numatyti senaties terminai nėra suėję. Visgi užsienio valstybių praktikoje tokie kriterijai yra neretai tikrinami, ypač tada, kai kyla abejonių dėl EAO vykdymo proporcingumo¹⁰⁴.

¹⁰¹ ŠVEDAS, Gintaras, ABRAMAVIČIUS, Armanas, PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. I knyga*. Vilniaus universiteto leidykla, p. 341-345.

¹⁰² Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-11-487/2021.

¹⁰³ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-13-1020/2021.

¹⁰⁴ Pavyzdžiui, Estijos prokuroras ES pagrindinių teisių agentūros 2024 m. ataskaitoje nurodė, kad kai Ispanijos Karalystė po 8 metų paprašė perduoti Estijos pilietį, kuris gyveno įprastą socialinį gyvenimą, dėl seniai įvykdytos nusikalstamos veikos, Estijos teismas nusprendė, kad pagal valstybės įstatymus nusikaltimui būtų suėjusi senatis, remiantis tuo –atsisakė jį perduoti (European Union Agency for Fundamental Rights).

Išskirtinas ir dar vienas atvejis, kuomet Lietuvos apeliacinis teismas nuosekliai vertino EAO formą bei papildomą informaciją ir įvertino tikimybę, ar asmuo inkriminuojamos veikos padarymo metu galėjo būti nusikaltimo padarymo vietoje ir laiku – Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 11 d. priimtoje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-3-579/2022. Perduodamas asmuo neigė dalyvavęs nusikalstamoje veikoje ir pateikė įrodymą pagrindžiantį jo poziciją, t. y. nuotrauką, kuri fiksuoja jo buvimo Lietuvoje faktą¹⁰⁵. Teismas nurodė, kad nuotraukos metaduomenys iš tiesų užfiksavo vienos iš nusikalstamų veikų padarymo datą, tačiau be šios buvo dar dvi nusikalstamų veikų įvykdymo datos. Be to, vertinta ir pagal EAO pateikta papildoma informacija, kurioje viena iš versijų buvo ta, kad asmuo fiziškai nedalyvavo nusikalstamose veikose, tačiau prie jų prisidėjo. Taip pat įvertintos ir kitos reikšmingos aplinkybės – būtent minėto asmens vardu išnuomota transporto priemonė, kuri galimai buvo panaudota vagysčių metu. Teismas taip pat nepaneigė nekaltumo prezumpcija, nes šioje byloje nagrinėjamas klausimas dėl asmens, įtariamo nusikalstamų veikų padarymu, perdavimo. Nors teismas formaliai nepasisakė dėl įrodymų kaltinamojo ar išteisinamojo pobūdžio, nutartyje matyti tam tikra abejonė, t. y. ar vertinami asmens kaltę grindžiantys įrodymai, ar tik tikrinami skunde pateikti argumentai. Vis dėlto toks vertinimas nelaikytinas abipusio pripažinimo principo pažeidimu. Tokia minimali patikra leidžia įsitikinti, kad prašymas perduoti konkretų asmenį pagal EAO yra pagrįstas, o formoje pateikti duomenys patvirtina, jog būtent šis asmuo siejamas su galimai padaryta nusikalstama veika. Tai atitinka ir ESTT 2019 spalio 9 d. sprendime byloje Nr. C-489/19 pateiktą išaiškinimą, kuriame pabrėžiama objektyvios ir nepriklausomos kontrolės būtinybė priimant sprendimą dėl EAO išdavimo¹⁰⁶. Autorės nuomone, ši nutartis gali būti laikoma pozityviu pavyzdžiu, kai teismas realiai tikrina perdavimo sąlygas, vertina kilusias abejones ir abipusio pripažinimo principą taiko ne automatiškai.

Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 31 d. nutartyje priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-8-627/2022 asmuo kėlė klausimą dėl perdavimo pagal EAO procedūras, kai nuo nusikalstamos veikos padarymo yra praėję 6 metai¹⁰⁷. Asmuo nesislapstė ir jo nuolatinė gyvenamoji vieta buvo Lietuvoje. Asmuo nesudarė jokių kliūčių Lenkijos institucijoms kreiptis dėl atitinkamų ikiteisminio tyrimo veiksmų įgyvendinimo anksčiau. Skunde išdėstytos aplinkybės suponuoja poreikį svarstyti senaties klausimą, kuris laikytinas neprivalomo nevykdymo pagrindu (BK 9¹ str. 4 d. 6 p.). Lietuvos apeliacinis teismas

(2024). *European arrest warrant proceedings — room for improvement to guarantee rights in practice*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [online]. <https://doi.org/10.2811/766484>

¹⁰⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-3-579/2022.

¹⁰⁶ *NJ* [ESTT] Nr. C-489/19, [2019-10-09]. ECLI:EU:C:2019:849.

¹⁰⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-8-627/2022.

vadovaujasi BPK 74 str. nuostatomis ir nenagrinėja bylos iš esmės, tačiau remiantis BPK 320 str. 3 d. numatytais apeliacinių procesą reguliuojančiomis nuostatomis, teismas turi pareigą bylą tikrinti skundo ribose bei pasisakyti dėl jame išdėstytų argumentų. Nors formaliai Lietuvos apeliacinis teismas laikėsi BK ir BPK perdavimo numatytos tvarkos ir sąlygų, tačiau teismas nevertino aplinkybių dėl baudžiamojo proceso trukmės aplinkybių ir šio neprivalomo neperdavimo pagrindo byloje nesvarstė. Taip pat teismas nepasisakė dėl asmens skunde išdėstytų argumentų dėl EAO vykdymo proporcingumo, t. y., kad asmuo nesislapstė, praėjo daug metų nuo nusikalstamos veikos padarymo ir tai rodo, kad EAO taikymas šiuo atveju gali būti per griežtas ir neadekvatus tikslo asmenį apklausti įgyvendinimui. Lietuvos apeliacinis teismas pripažino EAO pagrįstu, jo per daug nekvestionuojant, ir nusprendė jį vykdyti, nes valstybių narių bendradarbiavimas grindžiamas abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principais. Teismas taip pat nurodo, kad nors EAO matyti neatitikimų dėl didžiausios galimos laisvės atėmimo bausmės už pirmąją nusikalstamą veiką (pinigų plovimą), nes EAO nurodoma iki 15 metų, o pagal Lenkijos BK – nuo 1 iki 10 metų, šis nesutapimas nebuvo laikytas esminiu EAO trūkumu. Sutiktina, kad vertinant tiek formalius, tiek privalomuosius neperdavimo pagrindus, toks trūkumas nėra esminis, tačiau, autorės nuomone, teismas turėjo kreiptis į išduodančiąją teisminę instituciją, jog ši patikslintų informaciją dėl nusikalstamos veikos sankcijos bausmės dydžio. Visgi asmuo turi teisę žinoti, kuo jis yra įtariamas bei kokia atsakomybė jam gresia, be kita ko, šią perduodamosios teisę numato ir 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese 6 str. 3 d.: „valstybės narės užtikrina, kad ne vėliau kaip iki kaltinimų esmės perdavimo teismui būtų suteikta išsami informacija apie kaltinimą, įskaitant nusikalstamos veikos pobūdį ir teisinį kvalifikavimą bei kaltinamųjų dalyvavimo vykdant tą nusikalstamą veiką pobūdį“.

Taigi, darytina išvada, kad abipusio pripažinimo principas yra kertinis EAO mechanizmo pagrindas, kuriuo užtikrinimas greitas ir efektyvus sprendimų vykdymas tarp ES valstybių narių. Šis principas glaudžiai susijęs su tarpusavio pasitikėjimu, ir be jo, abipusio pripažinimo analizė – iš esmės neįmanoma, nes juo užtikrinamas pasitikėjimas valstybių narių nacionalinėmis teisės sistemomis, preziumuojant, jog jos atitinka ES teisinės valstybės keliamą standartą. Visgi analizuotoje teismų praktikoje abipusio pripažinimo principas dažniausiai taikomas formaliai, remiantis tarpusavio pasitikėjimo prezumpcija ir išsamiai nevertinant individualių bylos aplinkybių ar gynybos argumentų. Nors kai kuriose bylose pastebima, jog teismas aktyviau tikrina EAO turinį bei kreipiasi į išduodančiąją valstybę dėl papildomos informacijos pateikimo, taip užtikrinant pamatinių

teisių apsaugos standartus ir kad šiuo mechanizmu taikoma perdavimo procedūra būtų proporcinga. Vis dėlto nutarčių analizė rodo, kad asmenų skunduose nurodyti argumentai vertinami paviršutiniškai, remiantis abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo prezumpcijos principų sąveika, nors ESTT praktikoje pabrėžiama, kad abipusis pripažinimas nėra absoliutus ir turi būti derinamas su pagrindinių teisių apsauga bei individualių bylos aplinkybių vertinimu.

2.2. Tarpusavio pasitikėjimo principas

Pagrindų sprendimo preambulės 10 p. numatyta, kad EAO mechanizmas remiasi aukštu valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu, o jo įgyvendinimą galima sustabdyti tik tuo atveju, jei viena iš valstybių narių sunkiai ir nuolat pažeidinėja Chartijoje išdėstytus principus susijusius su orumu, laisve, lygybe, solidarumu, pilietinėmis teisėmis ir teisingumu¹⁰⁸. Be to, kaip numatyta Pagrindų sprendimo 1 str. 2 d., tarpusavio pasitikėjimo principas yra tiesiogiai taikomas tiek išduodant, tiek vykdant EAO¹⁰⁹. Iš pateikto Pagrindų sprendimo tarpusavio pasitikėjimo principo veikimo ES teisėje galima suprasti, jog tarpusavio pasitikėjimas kildinamas iš prielaidos, jog ES teisėje valstybės narės laikosi ES sutartyje nustatytų standartų ir gerbia ES sutarties 6 str. įtvirtintus teisės principus. Vėlgi, Pagrindų sprendime konkretesnio šio principo apibrėžimo pasigendama, tačiau nuorodos į tarpusavio pasitikėjimo principą įžvelgiamos ES teisės aktuose ir jų preambulėse, ESTT jurisprudencijoje, Generalinio advokato išvadose.

Svarbu tai, kad valstybių narių nacionaliniams teismams, nagrinėjamo principo sąveika su abipusio pripažinimo ir jų automatinis taikymo pobūdis, kuris įtvirtintas Pagrindų sprendimu, kėlė problemų dėl nežinojimo, ar reikia vertinti pamatinių asmens teisių galimus pažeidimus, taikant EAO. Todėl nacionaliniai teismai kreipėsi į ESTT dėl prejudicinio sprendimo priėmimo¹¹⁰. ESTT vaidmuo nagrinėjamo principo kontekste – reikšmingas, nes jis remdamasis teisės aktuose ir politiniuose dokumentuose pateiktomis nuorodomis į tarpusavio pasitikėjimo principą, įtvirtino jį kaip teisinį principą ir vėliau palaipsniui plėtojo, sukonkretindamas jo esmę¹¹¹.

¹⁰⁸ Tarybos pagrindų 2002 m. birželio 13 d. sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. OL L 190, 2002, p. 1–20.

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ BONELLI, Matteo, and CORREIA DE CARVALHO, Mateus (2024). No need to look, trust me! Mutual trust and distrust in the European arrest warrant system. *European Law Open*, 3(2), 281–311 [online]. <https://doi.org/10.1017/elo.2024.20>

¹¹¹ *Ibid.*

Pirmoji ESTT pozicija dėl tarpusavio pasitikėjimo principo taikymo buvo pateikta ne EAO kontekste, tačiau byloje dėl *ne bis in idem* principo taikymo baudžiamajame persekiojime¹¹². ESTT 2003 m. vasario 11 d. sprendime, priimtame sujungtoje byloje Nr. C-187/01 ir C-385/01, tarpusavio pasitikėjimo principo laikymasis buvo traktuojamas kaip reikalavimas, aiškinamas per teismo bendradarbiavimo tarp valstybių narių teisminių institucijų supaprastinimą bei lozungą, kad nors kita valstybė tam tikrą klausimą gali spręsti ne taip pat ar net ne panašiai, priimtas sprendimas laikomas teisėtu bei vykdytinu.

ESTT prieglobsčio teisėje atvėrė galimybę nukrypti nuo automatinio perdavimo taisyklės tais atvejais, kai kyla rimtų abejonų dėl pagrindinių žmogaus teisių pažeidimo. ESTT 2011 m. gruodžio 21 d. sprendime dėl sujungtų bylų Nr. C-411/10 ir C-493/10 išaiškino, kad esant rimtam pagrindui manyti, kad asmens perdavimas valstybei narei esant atitinkamiems trūkumams, kurie gali lemti nežmoniską arba žeminantį elgesį, lems Chartijos 4 str. pažeidimus, valstybė asmens neturėtų perduoti, o nustatyti minėtą pagrindą galima remiantis EŽTT jurisprudencija¹¹³. Tačiau detalesnis paaiškinimas, kodėl šis precedentas neturi reikšmės EAO sprendimams, aptinkamas tik po 5 metų priimtoje Generalinio advokato išvadoje¹¹⁴. Išvadoje EAO mechanizmo prasme veikiantis tarpusavio pasitikėjimo principas atskiriamas nuo prieglobsčio srityje taikomo analogiško principo. Nors prieglobsčio teisėje šis principas turi svarbią reikšmę sprendžiant klausimus susijusius su žmogaus teisių ir laisvių galimais pažeidimais, tačiau brėžiama riba tarp prieglobsčio teisės ir EAO. Nurodoma, kad ESTT 2016 m. birželio 7 d. sprendimas sujungtuose bylose Nr. C-411/10 ir C-493/10 negali būti precedentas EAO vykdymui, nes prieglobsčio sistema yra iš esmės suderinta, tuo tarpu materialinė ir procesinė baudžiamoji teisė nėra visiškai suderintos bei taikomas baudžiamosios teisės teritorialumo principas, be kita ko, skiriasi šių sistemų tikslai. Pastebėtina, kad sutartyje dėl ES veikimo, prieglobsčio sritis ir teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose priklauso tai pačiai ES laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei, todėl joms taikomas vieningas bendradarbiavimo tikslas¹¹⁵, tad toks aiškinimas yra kvestionuotinas. Tačiau šis išaiškinimas buvo pateiktas vėliau, o iki tol ESTT ir toliau griežtai vadovavosi šio principo suteikiamo efektyvumo argumentu. ESTT 2013 m. sausio 29 d. sprendime nagrinėtose bylose Nr. C-396/11 ir Nr. C-399/11 išaiškino, kad valstybės narės negali remtis papildomais nacionaliniais žmogaus teisių standartais ar

¹¹² *Hüseyin Gözütok ir Klaus Brügge* [ESTT], Nr. C-187/01 ir C-385/01, [2003-02-11]. ECLI:EU:C:2003:87.

¹¹³ *N. S. ir M. E.* [ESTT], Nr. C-411/10 ir C-493/10, [2011-12-21]. ECLI:EU:C:2011:865.

¹¹⁴ BOT, Yves (generalinis advokatas). *Išvada sujungtose bylose Pál Aranyosi ir Robert Căldăraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-03-03]. ECLI:EU:C:2016:140.

¹¹⁵ Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija). OL C 202, 2016-06-07, p. 47–199.

nesant Pagrindų sprendime numatytų atsisakymo pagrindų, nes tai susilpnintų EAO mechanizmo veiksmingumą¹¹⁶. Po šios bylos sprendimo ESTT nuomonėje Nr. 2/13 padaryta prielaida, kad šis pasitikėjimas remiasi tuo, jog kiekviena ES valstybė narė dalijasi bendromis vertybėmis, o jų įstojimas į ES įrodė, kad jos yra teisinės valstybės, gerbiančios pagrindines teises¹¹⁷. Tačiau vėliau ši retorika buvo paneigta Lenkijos ir Vengrijos pavyzdžiais, t. y. 2018 m. rugsėjį Europos Parlamentas paragino Tarybą imtis veiksmų prieš Vengriją dėl galimų ES vertybių pažeidimų (susijusių su teismų nepriklausomumu, saviraiškos laisve, korupcija ir t. t.), o Lenkijos atveju 2017 m. gruodį Europos Komisija paprašė taikyti priemones dėl grėsmių teismų nepriklausomumui¹¹⁸. Visgi manytina, kad toks griežtas principo vertinimas iš esmės grindžiamas jo ištakomis, kurios siejamos su ES susikūrimo pradžios momentu. ESTT savo nuomonėje Nr. 2/13 pažymėjo, kad Sąjunga kildinama iš sutarčių teisės, kuriomis valstybės narės tiesiogiai įsipareigojo vadovautis vertybėmis ir principais, be kita ko, juos gerbti ir saugoti. Toks reguliavimas remiasi pirminėmis idėjomis, iš kurių išplaukia nuostata, jog ES valstybės narės tarpusavyje dalijasi daugelių bendrų vertybių (ES sutarties 2 str.), todėl pasitikėjimas tarp vienos valstybės narės ir kitos, kai yra įgyvendinamos šios Sąjungos suteikiamos teisės, yra implikuojamas¹¹⁹. Tai reiškia, kad tarpusavio pasitikėjimas kildinamas iš pačios ES narystės sąlygų, nuostatų bei teisinio reglamentavimo, ir jis pradeda egzistuoti nuo to momento, kai valstybė tampa ES nare.

Generalinis advokatas ir ESTT kitokį tarpusavio pasitikėjimo ribų vertinimą pateikė Aranyosi ir Căldăraru byloje. Išvadoje nurodyta, kad EAO turi būti vykdomas, jei nėra nustatyti Pagrindų sprendimo 3, 4 ir 4¹ str. numatyti neperdavimo pagrindai, kartu užsimindamas apie išimtį, kai valstybei narei kyla klausimų dėl baudmės vykdymo sąlygų proporcingumo vykdant EAO¹²⁰. Tam pritarė ir ESTT 2016 m. balandžio 5 d. sprendime dėl sujungtų bylų Nr. C-404/15 ir C-659/15, nurodant, kad esant pagrindui, jog įvykdant EAO kils realus įrodymais pagrįstas pavojus, kad perduotas asmuo patirs nežmonišką ar žeminantį elgesį, ir jei išduodančioji valstybė neužtikrina garantijų, jog tokio

¹¹⁶ *Radu* [ESTT]. Nr. C-396/11, [2013-01-29]. ECLI:EU:C:2013:39.

Stefano Melloni [ESTT]. Nr. C-399/11, [2013-02-26]. ECLI:EU:C:2013:107.

¹¹⁷ *Europos Sąjungos Teisingumo Teismo Nuomonė 2/13* [ESTT], Plenarinė sesija [2014-12-18]. ECLI:EU:C:2014:2454.

¹¹⁸ European Parliament. (2020-01-16). *Rule of law in Poland and Hungary has worsened* [online]. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200109IPR69907/rule-of-law-in-poland-and-hungary-has-worsened>

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ BOT, Yves (generalinis advokatas). *Išvada sujungtose bylose Pál Aranyosi ir Robert Căldăraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-03-03]. ECLI:EU:C:2016:140.

pavojaus nekils, pasitikėjimas negali būti beribis¹²¹. Nurodoma, kad ribas, ar valstybė narė laikosi ES teisės nustatytų standartų, reikia vertinti atsižvelgus tarptautinių teismų, išduodančiosios valstybės narės teismų sprendimus ir Europos Tarybos arba Jungtinių Tautų sistemai priklausančių organų priimtus sprendimus, ataskaitas ir kitus dokumentus. Jei tokių standartų nesilaikoma, tuomet reikėtų vertinti pagal atitinkamą situaciją – svarstyti ar valstybės narės daromi ES teisės pažeidimai yra sietini su pamatinių žmogaus teisių ir laisvių, pažeidimais arba visišku jų nepaisymu. Tada atsižvelgiama į visumą šių duomenų ir sprendžiama, ar asmens perdavimas išduodančiajai valstybei bus proporcingas ir (arba) jo pagrindinės teisės nebus paneigtos arba suvaržytos. Išvadoje ir sprendime nuomonės neišsiskiria, manytina, kad žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas nėra nevykdymo pagrindas, tačiau – „išimtinės aplinkybės“, kurias vertinant būtina vadovautis proporcingumo principu. Kita vertus, klausimai kyla dėl trečiuoju ramsčiu numatytų priemonių taikymo tikslo, ir skirtingų į jo sampratą įeinančio tarpusavio pasitikėjimo interpretacijų.

Pasak Matteo Bonelli ir Mateus Correia De Carvalho, dėl EŽTT sprendimų ir nacionalinių teismų spaudimo įtakos, ESTT pozicija, kaip minėta, šiuo klausimu kardinaliai pasikeitė ir tai atsispindėjo Aranyosi ir Čaldāraru byloje¹²². ESTT 2016 m. balandžio 5 d. sprendime numatyta, kad siekiant užtikrinti Chartijos numatytas nuostatas laikymąsi, vykdančioji valstybė, „kuri turi objektyvių, patikimų, tikslų ir tinkamai atnaujinamų duomenų apie tokius trūkumus, turi patikrinti, ar bylos aplinkybėmis yra svarių ir neginčijamų motyvų manyti, kad perduotas išduodančiajai valstybei narei šis asmuo patirs realų nežmoniško ar žeminančio elgesio, kaip jis suprantamas pagal šį straipsnį, pavojų“¹²³. Sprendime nurodytas sekantis žingsnis – kreiptis į išduodančiąją teisminę instituciją dėl papildomų duomenų pateikimo, jei per Pagrindų sprendimo 17 str. numatytus terminus prašomos informacijos vykdančioji valstybė negauna, arba ši informacija patvirtina grėšianti pavojų dėl nežmoniško ar žeminančio elgesio, tokiu atveju ji sustabdo EAO vykdymą.

Visgi, šis principas nėra pripažįstamas kaip savarankiškas principas, mokslinėje doktrinoje jis laikomas teisine fikcija¹²⁴. Pavyzdžiui, Justina Dešriūtė mano, kad jis esminė abipusio pripažinimo principo dalis, nes ESTT per abipusio pripažinimo principą ugdo

¹²¹ *Pál Aranyosi ir Robert Čaldāraru* [ESTT]. Nr. C-404/15 ir C-659/15 [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198.

¹²² BONELLI, Matteo, and CORREIA DE CARVALHO, Mateus. (2024). No need to look, trust me! Mutual trust and distrust in the European arrest warrant system. *European Law Open*, 3(2), 281–311 [online]. <https://doi.org/10.1017/elo.2024.20>

¹²³ *Aranyosi ir Čaldāraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198

¹²⁴ KLIP, Andre (2016). *European criminal law: An integrative approach*. Intersentia Uitgevers, 3rd ed., p. 104.

tarpusavio pasitikėjimą¹²⁵. Panašios pozicijos laikosi ir Francesco Maiani bei Sara Migliorini. Jų nuomone, tokia išvada nesumenkina šio principo svarbos, o tik pažymi, kad laisvoje, saugioje ir teisingoje erdvėje tarpusavio pasitikėjimo principas veikia ženkliai subtiliau, lanksčiau negu buvo manyta iš pradžių¹²⁶. Andrea Bloks ir Ton van den Brink nurodė, kad pradžioje tarpusavio pasitikėjimo principo taikymas buvo „aklas“, neproporcingas, valstybių narių nevertinamas ir iš esmės taikomas automatiškai¹²⁷. Valstybės narės išlaikydamos savo suverenitetą, turėjo laisvę organizuoti baudžiamąjį persekiojimą ir su juo susijusius veiksmus, taip, kaip buvo įprasta pagal jų nacionalinę teisę, o kitos valstybės turėjo pareigą, tai gerbti kartu užtikrinant, kad nacionalinės institucinės ir procesinės autonomijos apsaugos lygis ES laisvos, saugios ir teisingos erdvės srityje būtų panašus į tą, kuris egzistuoja vidaus rinkos ir kitose ES teisės srityse¹²⁸. Visgi, kai kurie autoriai, šį principą vertina nepalankiai (taikant EAO mechanizmą), nes lingvistinė žodžio „pasitikėjimas“ reikšmė praranda prasmę ir neatitinka žodžio turinio. Pavyzdžiui autoriai Matteo Bonelli ir Mateus Correia de Carvalho teigia, kad abipusis pasitikėjimas reikalauja EAO vykdymo, išskyrus atvejus, kai įvertinus Pagrindų sprendime numatytus formaliuosius ir privalomuosius kriterijus būtų nustatyta, jog EAO vykdymas yra negalimas, nepriklausomai nuo to, ar egzistuoja faktinis pasitikėjimas¹²⁹.

Pagrindinis tarpusavio pasitikėjimo principo tikslas užtikrinti, kad valstybių narių nacionalinės baudžiamosios teisės skirtumai nebūtų priežastimi, valstybės narės viena kita nepasitikėti, kitais žodžiais – nustatyti, kad teisės sistemos tarpusavyje būtų laikytinos lygiavertėmis¹³⁰. Taip pat siekiama, kad bendrosios ES vertybės, numatytos ES sutarties 2 str., būtų pripažįstamos ir gerbiamos, taip užtikrinant prezumpciją, kad valstybės narės laikosi ES teisės¹³¹. Tačiau Lukáš Boháček pastebi, kad toks tikslo konstruktas kelia klausimų, nes vertybių įgyvendinimas nacionalinėje teisėje tikrinamas tik įstojimo į ES metu, o vėliau situacija gali reikšmingai pasikeisti, kaip rodo Lenkijos ir Vengrijos

¹²⁵ DEŠRIŪTĖ, J. (2017). Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vaidmuo plėtojant abipusio pripažinimo principą: Baudžiamosios justicijos perspektyva. *Teisės problemos*, (1(93)). ISSN 1392-1592, 2351-6364.

¹²⁶ MIGLIONICO, Andrea., and MAIANI, Francesco. (2020). One principle to rule them all? Anatomy of mutual trust in the law of the Area of Freedom, Security and Justice. *Common Market Law Review*, 57(1), 7–44. [online]

<https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Common+Market+Law+Review/57.1/COLA2020002>

¹²⁷ BLOKS, Suzanne Andrea, & BRINK, Ton van den. (2021). The impact on national sovereignty of mutual recognition in the AFSJ: Case-study of the European Arrest Warrant. *German Law Journal*, 22(1), 45–64. [online]. <https://doi.org/10.1017/glj.2020.99>

¹²⁸ *Ibid.* 50 p.

¹²⁹ BONELLI, Matteo, and CORREIA DE CARVALHO, Mateus. (2024). No need to look, trust me! Mutual trust and distrust in the European arrest warrant system. *European Law Open*, 3(2), 281–311. [interaktyvus]. <https://doi.org/10.1017/elo.2024.20>

¹³⁰ WILLEMS, Auke. (2016). Mutual trust as a term of art in EU criminal law : revealing its hybrid character. *European journal of legal studies*, 9, 1, p. 210–249. [online]. <https://hdl.handle.net/1814/43289>

¹³¹ BOHÁČEK, Lukáš. (2022). Mutual Trust in EU Law: Trust 'In What' and 'Between Whom?'. [online] 10.2924/EJLS.2022.007.

atvejais¹³². L. Boháček taip pat nurodo, kad šio tikslo įgyvendinamas galimas tik tada, kai valstybių narių vertybės iš tiesų – suderintos ir tos pačios. Atsižvelgus į ES baudžiamosios teisės specifiką, toks suderinimas yra sunkiai įsivaizduojamas, t. y., kad priimti teisės aktai nėra tiesiogiai taikomi, o jų įgyvendinimą nacionalinėje teisėje lemia pačios valstybės narės, kurios baudžiamojoje justicijoje siekia išlaikyti suverenitetą, valia¹³³. Tačiau mokslinėje doktrinoje aptariamas būdas, kuris padeda įgyvendinti tarpusavio pasitikėjimo tikslą, pavyzdžiui, J. Dešriūtė mano, kad šį tikslą padeda įgyvendinti valstybių narių kreipimasis dėl įvairių teisės taikymo klausimų į ESTT, kurio sprendimai padeda kitoms narėms suprasti tų ES valstybių narių teisės ypatumus, kitais žodžiais, teisės sistemų specifikos tampa visuotinai žinomos.

Atsižvelgus į aptartas Pagrindų sprendimo 1 str. 2 d. numatytas nuostatas, ESTT jurisprudenciją, generalinių advokatų išvadose ir mokslinėje doktrinoje pateiktus išaiškinimus, privalu pateikti nacionalinių teismų praktikos analizę, kurioje atsispindėtų tarpusavio pasitikėjimo principo taikymo ypatumai.

Iš 25 šiame darbe analizuotų Lietuvos apeliacinio teismo nutarčių 2022 m. rugpjūčio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-9-658/2022 yra pirmoji iš dviejų, kurioje skundas buvo tenkintas iš dalies, o byla grąžinta Vilniaus apygardos teismui¹³⁴. Byloje dėl EAO vykdymo buvo nuspręsta asmenį perduoti Lenkijai laisvės atėmimo bausmei vykdyti. Nuosprendis, kuriuo asmuo buvo pripažintas kaltu, priimtas *in absentia*, juo paskirtas laisvės atėmimas buvo atidėtas, tačiau asmeniui neatlikus įpareigojimo atlyginti žalą, buvo surengtas dar vienas *in absentia* posėdis, kuriuo paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas buvo panaikintas ir asmuo pasiūstas atlikti realią terminuotą laisvės atėmimo bausmę. Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad nors perduodamąjį asmenį tinkamai informavo apie vykstantį teisminį baudžiamosios bylos nagrinėjimą Lenkijoje, tačiau EAO formoje nebuvo pateikta informacijos apie tai, kad nuteistasis buvo informuotas apie bausmės vykdymo atidėjimo panaikinimo teisminį nagrinėjimą. Teismas nurodė, kad VAT neįvertino minėtų aplinkybių ir automatiškai perdavė asmenį Lenkijai, nors šiuo atveju galėjo būti pažeistos jo pamatinės teisės, t. y. teisė į teisingą teismą. Taip

¹³² 2018 m. rugsėjį Europos Parlamentas paragino Tarybą imtis veiksmų prieš Vengriją dėl galimų ES vertybių pažeidimų, susijusių su teismų nepriklausomumu, saviraiškos laisve, korupcija ir t. t., o Lenkijos atveju 2017 m. gruodį Europos Komisija paprašė taikyti priemones dėl grėsmių teismų nepriklausomumui. Pagal ES sutarties 7 straipsnį 2019 m. Taryba surengė 2 posėdžius su Vengrijos ir 3 su Lenkijos vyriausybe dėl galimų ES vertybių pažeidimų (šaltinis: European Parliament. (2020-01-16). *Rule of law in Poland and Hungary has worsened* [online]. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200109IPR69907/rule-of-law-in-poland-and-hungary-has-worsened>).

¹³³ ŠVEDAS, Gintaras. (2010). Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. *Teisė*, 74, 7–20. [interaktyvus]. <https://doi.org/10.15388/Teise.2010.0.262>

¹³⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. rugpjūčio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-9-658/2022

pat Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad vykdančioji teisminė institucija, kuri turi pareigą spręsti perdavimo pagal EAO vykdymo klausimus bei kylančius neaiškumus (VAT), veikia baudžiamojo proceso įstatymo suteiktų įgaliojimų ribose, t. y. gali prašyti perdavimo prašančios Lenkijos kompetentingos institucijos pateikti papildomos informacijos dėl EAO formoje kilusių neaiškumų pašalinimo. Dėl šios priežasties, teismas grąžino perdavimo klausimą nagrinėti iš naujo. Taigi, teismas šioje byloje buvo proaktyvus, o motyvuodamas savo sprendimą iš esmės nurodė, kad egzistuoja galimas nevykdymo pagrindas numatytas BK 9¹ str. 5 d. ir automatinis EAO vykdymas yra nepriimtinas. Iš nutarties turinio matyti, kad VAT turėjo pareigą veikti aktyviai ir pašalinti šiuos neaiškumus, jei nepašalintų – atsisakyti vykdyti Lenkijos išduotą EAO. Tokia praktika iš tiesų rodo pozityviai vertinamą teismo iniciatyvumą, kuris iš dalies paneigia beribių pamatinio tarpusavio pasitikėjimo principo automatinį taikymą Lietuvos teismų praktikoje. Papildomai reikėtų nurodyti, kad ESTT 2023 m. kovo 23 d. sprendime dėl sujungtų bylų Nr. C-514/21 ir C-515/21 nurodė, kad „jei laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimas atšaukiamas priėmus naują apkaltinamąjį nuosprendį, ir siekiant įvykdyti šią bausmę išduodamas Europos arešto orderis, šis už akių priimtas apkaltinamasis nuosprendis yra „sprendimas“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Taip nėra nutarties, kuria atšaukiamas minėtos bausmės vykdymas, atveju“¹³⁵. Tad šiuo atveju papildoma informacija – būtina nustatyti, ar EAO turi būti vykdomas.

Tuo tarpu skirtingai negu 2022 m. rugpjūčio mėnesio nutartis, Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 20 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1N-11-626/2022, nėra laikytina pozityviu pavyzdžiu¹³⁶. Nagrinėjamu atveju buvo išduotas EAO dėl asmens perdavimo Vokietijai dėl 13 įvykdytų vagysčių laikotarpyje nuo 2022 m. birželio 12 d. iki 2022 m. birželio 19 d. Asmens gynėja skunde nurodė, kad asmuo nusikalstamų veikų įvykdymo laikotarpiu buvo Lietuvoje, o tai pagrindžia jo turimi duomenys, patvirtinantys asmens buvimo vietą. Asmuo tikino turįs darbo laiko apskaitos žiniaraštį, kuris patvirtintų jo buvimą Lietuvoje, be kita ko, tuo metu jo priežiūrą vykdė Lietuvos Respublikos probacijos tarnyba. Tačiau teismas skundo netenkino, motyvuodamas, kad nesustatyti BK 9¹ str. numatyti EAO privalomi ir neprivalomi nevykdymo pagrindai bei „EAO mechanizmas remiasi aukštu valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu“, t. y. nevertina byloje esančių kaltę (ne) pagrindžiančių duomenų. Autorės nuomone, toks vertinimas yra ganėtinai formalus. Kaip ir 2.1 poskyryje analizuotuose Lietuvos apeliacinio teismo

¹³⁵ *Minister for Justice and Equality (Levée du sursis)* [ESTT], Nr. C-514/21 ir C-515/21 [2023-03-23]. ECLI:EU:C:2023:235.

¹³⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-11-626/2022.

nutartyse, nors jis atitinka ES keliamus reikalavimus, tačiau atsižvelgiant į ESTT jurisprudenciją, teismas turi pareigą „išimtinėmis aplinkybėmis“¹³⁷ vertinti, ar automatinis tarpusavio pasitikėjimo principo taikymas nepažeidžia pamatinių žmogaus teisių ir laisvių. Proporcingumo kriterijai, kuriuos galima vertinti tokių atveju, yra numatyti Komisijos EAO išdavimo ir vykdymo vadove: „a) nusikalstamos veikos sunkumas (pavyzdžiui, padaryta žala ar sukeltas pavojus); b) tikėtina bausmė, jeigu asmuo nuteisiamas už įtariamą nusikalstamą veiką (pavyzdžiui, ar tai būtų įkalinimo bausmė); c) tikimybė, kad asmuo gali būti įkalintas išduodančiojoje valstybėje narėje po jo perdavimo; d) nusikalstamos veikos aukų interesai“¹³⁸. Be to, Komisijos vadove taip pat pažymėta, kad gali būti vertinama ar EAO yra adekvati priemonė, ir ar negalima pasinaudoti kitomis, mažiau ribojančiomis ES teisinės pagalbos priemonėmis. Nors šiuos kriterijus turi vertinti išduodančioji valstybė (šiuo atveju Vokietija), tačiau vadove taip pat numatyta, kad jei kyla rimtų abejonų dėl gauto EAO proporcingumo, išduodančioji ir vykdančioji valstybės narės turėtų komunikuoti tarpusavyje. Tad autorės nuomone, toks veiksmas reikalauja minimalaus proporcingumo vertinimo ir iš vykdančiosios valstybės, antraip išimtinių aplinkybių nustatymas iš esmės būtų neįmanomas. Teismo vertinime nepašalintos abejonės dėl taikyti pasirinkto EAO mechanizmo proporcingumo. Ar tikrai buvo būtinybė asmenį perduoti į Vokietiją, kai nepaneigta abejonė dėl nusikalstamos veikos padarymo metu asmens buvimo vietos valstybės, ir ar nebuvo galima pasinaudoti paprastesnėmis priemonėmis, pavyzdžiui Europos tyrimo orderiu dėl asmens apklausos. Tokia nuostata paremta praktikoje pasitaikančiomis situacijomis, kai asmenį perdavus, jis laikomas suimtas, o kaltinimai gali būti ir nepareiškiami neįrodžius, jog asmuo dalyvavo nusikalstamoje veikoje. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės piliečiai buvo išduoti Vengrijai už Budapešte galimai įvykdytas finansinio pobūdžio nusikalstamas veikas, kur buvo laikomi suimti 4 mėnesius, o apklausti tik 1 kartą, ir galiausiai jiems leista sugrįžti į Jungtinę Karalystę¹³⁹. Kas be ko, reikia paminėti ir tai, kad Pagrindų sprendimas suteikia teisinį pagrindą ES valstybėms narėms tarpusavyje komunikuoti, kai kyla neaiškumų dėl EAO formoje nurodytos informacijos, kuri gali kelti abejonų dėl EAO procedūros vykdymo adekvatumo (šiuo atveju papildomos informacijos patvirtinančios, jog asmuo įtarime nurodytu metu galėjo būti Vokietijoje)¹⁴⁰,

¹³⁷ Pavyzdžiui, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 5 d. sujungtose bylose Nr. C-404/15 Pál Aranyosi ir Nr. C-659/15 PPU Robert Căldăraru.

¹³⁸ Europos Sąjungos oficialusis leidinys. *Komisijos pranešimas „Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas“*, OL C 2023 12 15, C/2023/1270 [interaktyvus]. ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1270/oj>

¹³⁹ Fair Trials. *The European Arrest Warrant – Cases of Injustice*. [online]. <https://www.friendsofalexandradamescu.org/wp-content/uploads/fair-trials-cases-of-injustice.pdf>

¹⁴⁰ DEŠRIŪTĖ, Justina, ir RIMŠELIS, Ernestas (2016). *Europos arešto orderio proporcingumo testas baudžiamajame procese. Teisės apžvalga / Law Review*, 2(14), p. 423-424, 411-435.

to pasigendama ir analizuojamoje nutartyje. Suprantama, kad deklaratyvaus pobūdžio teiginiai, neturėtų būti pagrindas nepaisyti tarpusavio pasitikėjimo principo, kai viena ES valstybė narė pasitiki kitos ES valstybės narės priimtais sprendimais ir jų netikrina. Tačiau, kai asmuo tikina, jog turi tas aplinkybes patvirtinančius duomenis ir juos pateikia, teismui kyla pareiga pagal BPK 320 str. 3 d. ir 324 str. 6 d., juos įvertinti bent minimaliame lygmenyje, nes tai užtikrina asmens teisės į teisingą bylos nagrinėjimą¹⁴¹.

Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. lapkričio 7 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-12-851/2022 nurodyti iš esmės analogiškai skundo argumentai, kaip ir aukščiau analizuotoje nutartyje¹⁴². Tik šioje nutartyje trumpai aptarta, kodėl nurodyta asmens informacija neturi faktinės reikšmės jo perdavimui pagal EAO Austrijai. Teismas nurodė, kad teiginiai, jog nusikalstamų veikų metu asmuo buvo Lietuvoje, prieštarauja byloje esantiems faktams. Taip pat nustatyta, kad asmuo pats nurodė buvęs Austrijoje nusikalstamos veikos padarymo metu, todėl jo buvimo vieta nepaneigia galimybės, jog jis iš tiesų galėjo įvykdyti jam inkriminuojamus nusikaltimus. Todėl ši Lietuvos apeliacinio teismo nutartis, lyginant su ankstesne, parodo minimalų pateiktų duomenų vertinimą, kartu nepažeidžiant tarpusavio pasitikėjimo principo ir jo sąveikos su abipusiu pripažinimu, yra vertintina teigiamai.

Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis, priimta baudžiamojoje byloje Nr. 1S-280-843/2023, paskutiniųjų 5 metų laikotarpyje yra antroji iš dviejų, kuria asmens skundas buvo tenkintas iš dalies, bylą grąžinant nagrinėti VAT¹⁴³. Šioje nutartyje gynyba kėlė abejones dėl nuosprendžio vykdymo senaties terminų bei dėl to, ar asmuo iš tiesų slapstėsi ir vengė atlikti paskirtą bausmę. Asmuo Lenkijoje buvo nuteistas *in absentia* ir jam paskirta laisvės atėmimo bausmė. Lenkija kreipėsi į Lietuvą, teigdamą, kad asmuo slapstėsi ir vengė bausmę atlikti. VAT neišdavė asmens Lenkijai, tačiau pripažino nuosprendžiu paskirtos neatliktos bausmės dalį ir, vadovaudamasis resocializacijos principu, perėmė bausmės vykdymą (BK 9¹ str. 4 d. 3 p.). Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad asmuo negalėjo atlikti bausmės, nes tuo metu buvo Suomijoje, kur atliko kitą, su minėtu nuosprendžiu nesusijusią, laisvės atėmimo bausmę, todėl teiginys, jog jis vengė atlikti Lenkijoje paskirtą bausmę, buvo nepagrįstas. VAT neišnagrinėjo visų baudžiamuoju įstatymu numatytų nevykdymo sąlygų ir nenustatė, kad dėl nurodytų aplinkybių EAO formoje nurodytas nuosprendis negali būti vykdomas, nes galimai buvo

¹⁴¹ JURKA, Romualdas, AŽUBALYTĖ, Rima, GUŠAUSKIENĖ, Marina ir kt. (2009). *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, p. 56-57.

¹⁴² Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-12-851/2022.

¹⁴³ Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-280-843/2023.

suėję nuosprendžio vykdymo senaties terminai (BK 9¹ str. 4 d. 6 p.). Dėl šių priežasčių byla buvo grąžinta nagrinėti iš naujo.

Apibendrinant galima teigti, kad tarpusavio pasitikėjimo principas užtikrina valstybių narių bendradarbiavimą EAO taikyme ir yra grindžiamas prielaida, jog visos ES valstybės narės laikosi Chartijoje įtvirtintų bendrų vertybių (pavyzdžiui, pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe) bei užtikrina tinkamą pagrindinių teisių apsaugą (pavyzdžiui, kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo uždraudimas, nekaltumo prezumpcija, *non bis in idem*). Visgi, ESTT jurisprudencijoje konstatuojama, kad išimtinėmis aplinkybėmis, kai kyla pagrįstų abejonių dėl pamatinių žmogaus teisių užtikrinimo ar proporcingumo, tarpusavio pasitikėjimo principo galima nepaisyti. Lietuvos apeliacinio teismo praktikos analizė rodo, kad nors dauguma sprendimų EAO bylose įprastai remiasi automatinio pasitikėjimu išduodančiosios valstybės sprendimais, pastebima, kad teismai ima vertinti pateiktus duomenis bent minimaliu mastu ir siekia užtikrinti pamatines asmens teises. Tokie atvejai, kaip Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. rugpjūčio 16 d. ir 2023 m. spalio 31 d. priimtose nutartys, parodo, tarpusavio pasitikėjimo principo taikymo ribas ir proaktyvų teismo požiūrį nustatant ir vertinant ar EAO gali būti vykdomas. Tuo tarpu kitose bylose matyti, kad nors Lietuvos apeliacinis teismas vis dar linkęs formaliai remtis tarpusavio pasitikėjimo principu, bandoma formuoti praktiką, kurioje asmens pateikta informacija, pavyzdžiui, asmens dalyvavimą nusikalstamoje veikloje paneigiantys teiginiai, yra vertinami bent minimaliame lygmenyje, taip stiprinant EAO vykdymo proporcingumą. Todėl toks pokytis vertintinas teigiamai, nes jis prisideda prie subalansuoto EAO taikymo, užtikrinant tiek tarpusavio pasitikėjimą tarp valstybių narių, tiek asmens teisių apsaugos standartus, numatytus ES teisėje.

2.3. Pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principas

Pagrindų sprendimu įtvirtintas EAO, kaip minėta, buvo revoliucinio pobūdžio, ir iš tiesų pasiteisino perdavimo greitumo aspektu, o tai patvirtina ir Europos Komisijos duomenys, kuriuose matyti, kad 2022 m. EAO įvykdymo, kai asmuo nesutinka būti perduotas, vidurkis – 57 dienos¹⁴⁴, tuo tarpu, 2013 m.¹⁴⁵ duomenimis, ekstradicijos procedūros trunka nuo 2-3

¹⁴⁴ European Commission (2024-05-29). *Statistics on the practical operation of the European arrest warrant – 2022*. Brussels, SWD(2024),137 final.

¹⁴⁵ Pažymėtina, kad nors lyginama statistika skiria beveik dešimtmečio skirtumas, tačiau kitų šaltinių pateikiama informacija neapibrėžia aiškių terminų vidurkio. Pavyzdžiui, <https://www.justice.gov/criminal/criminal-oia/frequently-asked-questions-regarding-extradition>.

iki 12-18 mėnesių¹⁴⁶. Tačiau EAO perdavimo procedūra dėl savo trumpesnės perdavimo trukmės, palyginus su iki tol taikyta ekstradicija, kelia problemų dėl pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos. Vis dėlto ES įstatymų leidėjas, rengdamas Pagrindų sprendimą, daug dėmesio neskyrė galimiems žmogaus teisių pažeidimams ir jų sprendimo mechanizmams taikant EAO – tik gerokai vėliau, kai valstybėms narės pradėjo susidurti su šiais sunkumais, ESTT savo praktikoje ėmėsi aiškinti galimus jų sprendimo būdus¹⁴⁷. EAO nevykdymo privalomieji ir neprivalomieji pagrindai įtvirtinti Pagrindų sprendimo 3, 4 ir 4a str. Tačiau, nepaisant šio sprendimo preambulėje įtvirtintos nuostatos dėl žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, jame pasigendama tokio EAO nevykdymo pagrindo, kuris leistų valstybei narei atsisakyti išduoti asmenį šių teisių ir laisvių pažeidimo atveju. Nuo EAO mechanizmo taikymo pradžios iki 2016 m. kol buvo priimtas ESTT 2016 balandžio 5 d. sprendimas Aranyosi ir Čaldāraru byloje, tol reali galimybė atsisakyti vykdyti EAO dėl pamatinių teisių pažeidimo iš esmės neegzistavo. Šiuo sprendimu ESTT, vykdydamas teisės aiškinimo funkciją, faktiškai pripažino tokį nevykdymo pagrindą, kildinamą iš Pagrindų sprendimo 1 str. 3 d. Teoriškai tai nėra naujos normos sukūrimas, nes ESTT, veikdamas pagal ES sutarties 19 str. 3 d. ir Sutarties dėl ES veikimo 267 str., negali keisti ar papildyti Pagrindų sprendimo, tačiau toks aiškinimas iš esmės pakeitė ankstesnę praktiką, kurioje buvo pabrėžiama, kad 1 str. 3 d. remtis kaip nevykdymo pagrindu negalima.

Nors Lietuvos teisėje toks požiūris įtvirtintas anksčiau. Lietuvos BK 9¹ str. 3 d. 1 p. pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimas yra įtvirtintas kaip atskiras privalomas EAO nevykdymo pagrindas¹⁴⁸. Autorės nuomone, šis privalomo nevykdymo pagrindo įtvirtinimas EAO taikymo kontekste – ne tik, kad pagrįstas, tačiau yra esminis norint užtikrinti žmogaus teisių apsaugą. EAO mechanizmas apriboja asmens teisę į laisvę, juo „valstybė narė įpareigojama suimti ir perduoti šiame sprendime nurodytą asmenį siekiant pradėti šio asmens baudžiamąjį persekiojimą ar vykdyti jam paskirtą su laisvės atėmimu susijusią bausmę“¹⁴⁹. O šio mechanizmo taikymui būdingas pasitikėjimas kitos valstybės narės teisine sistema, kuris riboja valstybės nares tikrinti kitų valstybių narių nacionalinę teisę bei priimto sprendimo perduoti asmenį pagal EAO pagrįstumą, sudaro prielaidas žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimams kilti.

¹⁴⁶ United Nations (2013). *Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption*. Fifth session. Panama: CAC/COSP/2013/CRP.7, 25–29, p. 107. [online]. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/COSP/session5/V1388054e.pdf>

¹⁴⁷ BOT, Yves (generalinis advokatas). *Išvada sujungtose bylose Pál Aranyosi ir Robert Čaldāraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-03-03]. ECLI:EU:C:2016:140.

¹⁴⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas, 17¹ straipsnio 1 dalis. *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741.

Pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principo turinys, EAO kontekste, turėtų būti atsiskleidžiamas per Chartijoje įtvirtintas ES vertybines nuostatas. Chartijoje įtvirtintos pamatinės žmogaus teisės – teisė į gyvybę, kankinimų draudimas ir teisė į teisingą teisimą, kurios daro didelę įtaką ES baudžiamajai teisei¹⁵⁰. „Bendrai taikomų principų idėja ES baudžiamojoje teisėje apima žmogaus teisių apsaugą, baudžiamosios teisės įgyvendinimą ir ES laisvo judėjimo teises“¹⁵¹. ES pagrindinių teisių Chartijos preambulėje numatyta, kad ES yra grindžiama bendromis vertybėmis, t. y. žmogaus orumu, laisve, lygybe, solidarumu, demokratija ir teisine valstybe, ir savo veikloje pirmiausia orientuojasi į žmogų¹⁵². Nors Chartijoje įtvirtintos pamatinės vertybės numato teisinį pagrindą žmogaus teisių apsaugai ES, tačiau šio teisinio pagrindo įgyvendinimas EAO mechanizme ne visada atspindi pamatinių teisių apsaugos prioritetą.

Pirmajame EAO gairių vadove nurodyta, kad „EAO turėtų būti naudojamas veiksmingai, efektyviai ir proporcingai kaip priemonė, skirta nusikalstamumo prevencijai ir slopinimui, tuo pat metu užtikrinant įtariamų bei nuteistų asmenų žmogaus teises“¹⁵³. Su tuo nesutiko A. Čepas, kuris teigė, kad EAO mechanizmas, visų pirma, orientuotas į valstybių interesą, o ne į žmogaus teises ir laisves¹⁵⁴. A. Čepas pažymėjo, kad tradicinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos elementų, kurie buvo numatyti ekstradicijos perdavimo procedūroje, buvo atsisakyta dėl betarpiško tarpusavio pasitikėjimo principo veikimo. Daiva Bareikienė ir Kęstutis Gudynas nurodė ir tai, kad 2011 m. birželio 8 d. Europos Parlamente sesijos metu vykusių diskusijų dėl EAO taikymo, Timothy Kirkhope teigiamai vertino EAO mechanizmą kovojant su tarpvalstybiniu nusikalstamumu, tačiau pažymėjo, kad iš tiesų yra reali grėsmė žmogaus teisių ir laisvių pažeidimams susijusiems su įkalinimo sąlygomis¹⁵⁵. Pasak autorių, būtent bausmių vykdymo teisės ypatumai lėmė tai, kad ES kilo abejonių dėl valstybių narių įsipareigojimų gerbti pamatines žmogaus teises ir laisves. Valstybės narės skirtingai vertinto ir įgyvendino pamatines teises bausmės vykdyme, tą patvirtina ir EŽTT praktika (pavyzdžiui, minimalaus asmeniui priskirto gyvenamojo ploto

¹⁵⁰ DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh. (2011). *The European Union and Human Rights after the Treaty of Lisbon*. *Human Rights Law Review*, 11(4). Oxford University Press. [online]. <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngr038>

¹⁵¹ HERLIN-KARNELL, Ester (2019). *General Principles and EU Criminal Law*. In: ZEIGLER, Katja S., LAX-MORENO, Violeta, NEUVONEN, Päivi et al. *Handbook on EU General Principles*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd. [online]. <https://ssrn.com/abstract=3483526>.

¹⁵² Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL C 202, 2016, p. 389-405.

¹⁵³ Europos Sąjungos Taryba (2008). *Europos arešto orderis – Europos gairės*. ST-8216/2008 REV 2. [interaktyvus]. <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8216-2008-REV-2/lt/pdf>

¹⁵⁴ ČEPAS, Algimantas (2004). Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. *Teisės problemos*, Nr. 3(41), p. 97–113.

¹⁵⁵ BEREIKIENĖ, Daiva, ir GUDYNAS, Kęstutis. (2012). Žmogaus teisių pažeidimo grėsmės taikant Europos arešto orderį. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka / Public Security and Public Order Nr. 7*, p. 70. ISSN 2029–1701 (print), ISSN 2335–2035 (online). Cituota iš: Europos Parlamento 2011-06-08 posėdžio diskusijų įrašo.

dydžio vertinimas). ESTT praktika patvirtino, kad EAO veikimas iš tiesų teikė pirmenybę efektyvumui, o ne pagrindinėms teisėms.

Pavyzdžiui, ESTT 2013 m. sausio 29 d. sprendime byloje Nr. C-396/11 nurodė, kad teisė būti išgirstam negali būti pagrindas nevykdyti EAO ir neišduoti asmens išduodančiajai teisminei institucijai, nes kitaip būtų paneigta ES supaprastinta perdavimo sistema bei ES trečiojo ramsčio tikslas – užtikrinti laisvą, saugią ir teisingą erdvę¹⁵⁶. Tačiau Generalinės advokatės Eleanor Sharpstone pateiktoje pozicijoje iš esmės nurodyta, kad siauras supratimas dėl abipusio pripažinimo principo neišdavimo pagrindų, lemtų išvadą, kuri iš esmės paneigia Pagrindų sprendimo 1 str. 3 d. numatytą taisyklę remtis pagrindinėmis teisėmis ir principais vykdančiant EAO¹⁵⁷. Paskui šį kvestionuotiną sprendimą sekė *Melloni* prieš *Ministerio Fiscale* byloje 2013 m. vasario 26 d. priimtas sprendimas, kuriame ESTT konstatavo, jog asmens teisė į teisingą bylos išnagrinėjimą negali būti laikoma EAO neperdavimo pagrindu, nes tai paneigtų abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principus¹⁵⁸. Šių sprendimų esmė atskleidė tuometinį ESTT požiūrį į pamatines žmogaus teises, kurios konkuravo su abipusio pripažinimo principu. Akivaizdu, kad abipusio pripažinimo principas, kurio pirminė idėja buvo siejama su paprastesniu teisminių institucijų bendradarbiavimu, užtikrinant žmogaus teisių ir laisvių apsaugą¹⁵⁹, praktikoje (pavyzdžiui, *Melloni* ir *Radu* bylose) ėgijo principo, kuris prioritetą teikė efektyvumui ir valstybių narių tarpusavio pasitikėjimui, neretai žmogaus teisių apsaugą nustumiant į antrą planą, pobūdį. Dėl to pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principo veikimas EAO vykdymo procese tapo ribotas iki ESTT 2016 m. balandžio 5 d. sprendimo byloje *Aranyosi* ir *Căldăraru*¹⁶⁰. Šiame sprendime pripažinta, kad pagrindas neišduoti asmens pagal EAO gali būti žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas. Nors pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principas vertinamas formaliai, ESTT praktikoje skundai dėl EAO vykdymo šių teisių pažeidimų pagrindu dažnai tampa esminiu atsisakymo vykdyti EAO argumentu. Pavyzdžiui, ESTT nagrinėtose bylose: 1) dėl Chartijos 4 str.: *Aranyosi* and *Căldăraru* sujungtose bylose Nr. C-404/15 ir C-659/15 – dėl rizikos būti laikomiems nežmoniškomis ar žeminančiomis sąlygomis; *ML* byloje Nr. C-220/18 ir *Dorobantu* byloje Nr. C-128/18 – dėl blogų įkalinimo sąlygų; *E.D.L. (Motif de refus fondé sur la maladie)* byloje Nr. C-699/21 – dėl rimtos, lėtinės ir galimai nepagydomos ligos; 2) dėl Chartijos 47(2) str.: *LM*

¹⁵⁶ *Radu* [ESTT], Nr. C-396/11, [2013-01-29]. ECLI:EU:C:2013:27.

¹⁵⁷ SHARPSTON, Eleanor (generalinė advokatė). *Išvada byloje Radu* [ESTT], Nr. C-396/11, [2012-10-18]. ECLI:EU:C:2012:638.

¹⁵⁸ *Stefano Melloni* [ESTT], Nr. C-399/11, [2013-02-26]. ECLI:EU:C:2013:107.

¹⁵⁹ Resolution on the Extraordinary European Council Meeting on the Area of Freedom, Security and Justice (Tampere, 15–16 October 1999). Official Journal of the European Communities, C 54, 2000, p. 93–94.

¹⁶⁰ *Aranyosi* ir *Căldăraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198.

byloje Nr. C-216/18 – dėl realios grėsmės teisingo teismo teisės pažeidimui, kurią lėmė sisteminiai trūkumai teismų nepriklausomume; Openbaar Ministerie (Indépendance de l'autorité judiciaire d'émission) sujungtose bylose Nr. C-354/20 ir C-412/20 – dėl teisės į nepriklausomą ir nešališką teismą pažeidimo; Openbaar Ministerie (Tribunal établi par la loi dans l'État membre d'émission) byloje Nr. C-562/21 – dėl rizikos būti teisiamam teisme, kuris nėra „įsteigtas teisėtai“ pagal įstatymą; Minister for Justice and Equality (Tribunal établi par la loi – II) byloje Nr. C-480/21 – dėl teisės į nepriklausomą teismą pažeidimo rizikos; Breian byloje Nr. C-318/24 – dėl rizikos, susijusios su teisėjų priesaikos pažeidimais ir abejonių dėl teismo nepriklausomumo; 3) dėl Chartijos 7 ir 24 str.: GN (Motif de refus fondé sur l'intérêt supérieur de l'enfant) byloje Nr. C-261/22 – dėl vaiko teisių ir šeimos gyvenimo apsaugos¹⁶¹. Dėl darbo apimtys ribojimų detalios šios bylos neanalizuojamos, tačiau iš ESTT praktikos matyti, kad jei konkrečiu atveju kyla reali rizika pažeisti Chartijoje įtvirtintas teises, EAO vykdymas negali būti tęsiamas, o valstybių narių nacionaliniai teismai privalo atidžiai įvertinti visas individualias aplinkybes.

Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadovo 5.7 skyriuje nurodyta, kad Pagrindų sprendime nėra įtvirtintos nuostatos, suteikiančios vykdančiajai valstybei galimybę nevykdyti išduodančiosios valstybės pateikto EAO vien dėl rizikos, jog perduodamo asmens teisės ar laisvės gali būti pažeistos išduodančiojoje valstybėje¹⁶². Kaip minėta, Lietuvos baudžiamajame įstatyme yra numatytas toks EAO nevykdymo pagrindas (BK 9¹ str. 3 d. 1 p.), tačiau jo aiškinimo dėl jo taikymo ir vertinamųjų kriterijų teismų praktikoje pasigendama. ESTT praktika rodo, kad išimtiniais atvejais valstybės narės privalo įvertinti, ar vykdant EAO nekils reali rizika, jog perduoto asmens pagrindinės teisės bus suvaržytos. Tokie išimtiniai atvejai gali būti kildinami dėl tam tikrų valstybių narių požiūrio į žmogaus teisių apsaugą – pavyzdžiui, 2023 m. Vengrijos laisvės atėmimo įstaigose fiksuoti galimi smurto prieš kalinius atvejai (smūgiai rankomis, guminėmis lazdomis ir pan.)¹⁶³. Minėtos aplinkybės tik patvirtina, kad ES valstybėse narėse vis dar pasitaiko nežmoniško ar žeminančio elgesio apraiškų, todėl ypač svarbu suprasti, kaip tinkamai įgyvendinti pagrindinių teisių apsaugos principą gavus EAO iš tokios

¹⁶¹ Eurojust. (2024-12-18). *Case-law of the Court of Justice of the European Union: European Arrest Warrant – December 2024* [online]. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/case-law-court-justice-european-union-european-arrest-warrant-december-2024>

¹⁶² Europos Sąjungos oficialusis leidinys. Komisijos pranešimas „Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas“, OL C, 2023-12-15, C/2023/1270, p. 42. [interaktyvus]. <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1270/oj>.

¹⁶³ Council of Europe, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). (2024). *Executive summary of the report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out from 20 to 29 September 2023* (CPT/Inf (2024) 36). [online]. <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>

išduodančiosios valstybės. Be to, BK komentare šio nevykdymo pagrindo aiškinimas yra siejamas gana abstrakčiai – tik su Konstitucijoje, tarptautinėse sutartyse ir EŽTK įtvirtintomis nuostatomis, tačiau neatskleidžiant konkrečių vertinimo žingsnių¹⁶⁴. Atsižvelgiant į tai, svarbu analizuoti Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadove pateiktus šio principo įgyvendinimo būdus.

Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadove pateikta ESTT 2016 m. balandžio 5 d. sprendime bylose Nr. C-404/15 ir C-659/15 nustatyta dviejų etapų patikra, kuri suskaidyta į mažesnes dalis, kuriuose detalizuojama, ką vykdančioji valstybė kiekvienu etapu turi vertinti. Tokiu būdu siekiant užtikrinti pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugą. Kaip žinoma, dažniausiai pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių pažeidimai konstatuoti bausmių vykdymo srityje, o kylančios rizikos dėl nežmoniško elgesio ne retai tampa ir EAO nevykdymo priežastis. Pavyzdžiui, ESTT sprendimai Aranyosi and Căldăraru sujungtose bylose Nr. C-404/15 ir C-659/, ML byloje Nr. C-220/18, Dorobantu byloje Nr. C-128/18 ir E.D.L. (Motif de refus fondé sur la maladie) byloje Nr. C-699/21, kuriuose pateikti išaiškinimai, kad sisteminiai ar individualūs žmogaus teisių pažeidimai arba reali jų kilimo riziką įkalinimo įstaigose – pagrindas neišduoti asmens pagal EAO. Taip pat tokią išvadą suponuoja Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą teikiamos ataskaitos, kuriose vis dar matyti, kad Bulgarijoje, Kroatijoje, Latvijoje, Lenkijoje, Lietuvoje ir kitose valstybėse narėse laisvės atėmimo vietos įstaigose neužtikrinamos žmogiškos įkalinimo sąlygos (pavyzdžiui, problemos dėl sveikatos priežiūros, psichikos sveikatos paslaugų, izoliacijos ir t. t.), kurios nepažeistų Chartijos 4 str. nustatytų teisių¹⁶⁵. Šiame straipsnyje nurodyta, kad „niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas“¹⁶⁶.

Taigi, Europos Komisija atsižvelgė į bausmių vykdymo teisės skirtingą traktavimą ES ir vadove pateikė žingsnius, kai turima informacijos, jog išduodančiojoje valstybėje asmuo patirs pamatinių teisių ir laisvių suvaržymą. Pirmuoju žingsniu, vykdančiosioms valstybėms siūloma patikrinti ar yra patvirtinta informacija dėl bendrų įkalinimo sąlygų, kurią galima gauti iš oficialių institucijų, pavyzdžiui EŽTT, arba jų teikiamų sprendimų, ataskaitų ir kitų dokumentų bei pačios išduodančios valstybės pateiktos informacijos. Būtina pažymėti, kad 2014 m. gruodžio 18 d. ESTT nuomonėje Nr. 2/13 ES oficialiai įgalinama vadovautis EŽTT teismų praktika, taip pat nurodoma, kad tarp EŽTT ir ESTT

¹⁶⁴ ABRAMAVIČIUS, A., BARANSKAITĖ, A., ČEPAS, A. ir kt. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.

¹⁶⁵ Europos Tarybos Kankinimų prevencijos komitetas (CPT). (2024). *34-oji metinė ataskaita* (CPT/Inf (2024) 17). Strasbūras: Europos Taryba [interaktyvus]. <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>

¹⁶⁶ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL C 202, 2016, p. 389-405.

vyksta nuolatinis dialogas. Nustačius, kad egzistuoja rizika, jog bendrosios įkalinimo sąlygos neatitinka ES standartų, vykdančioji valstybė, vadovaudamasi Pagrindų sprendimo 15 str. 2 d., privalo kreiptis į išduodančiosios valstybės teisminę instituciją dėl papildomos informacijos pateikimo, laikantis 17 str. nustatytų EAO vykdymo terminų. Be to, ESTT 2018 m. liepos 25 d. sprendime byloje Nr. C-220/18 pažymėjo, jog vykdančiosios valstybės prašomos informacijos kiekis ir mastas neturi būti pertekliniai ar neįgyvendinami, nes Pagrindų sprendimo 17 str. numatyti terminai yra trumpi ir jų privalomi laikytis¹⁶⁷. Pažymėtina, kad Pagrindų sprendimas numato galimybę praleidus terminus informuoti atsakingą ES instituciją (Eurojustą), jai pateikiant vėlavimo priežastis. Be to, ESTT 2018 m. liepos 25 d. sprendime byloje Nr. C-220/18 numatė galimybę atsižvelgti į išduodančiosios valstybės institucijų pateiktą informaciją ar garantijas, kad asmeniui negrės nežmoniškas ar žeminantis elgesys pagal Chartijos 4 str.¹⁶⁸. Taip pat Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadove 5.7.1. poskyriuje numatyta pareiga taikyti tarpusavio pasitikėjimo principą išduodančiosios valstybės pateiktai garantijai, kai nėra išimtinių aplinkybių šia nepasikliauti. Tačiau jei išduodančioji valstybė nesuteikia garantijos, kad perduotas asmuo nepatirs nežmoniško ar žeminančio elgesio arba jei yra patvirtintų duomenų, jog kalinimo sąlygos toje valstybėje neatitinka Chartijos 4 str. reikalavimų, vykdančioji valstybė narė turi įvertinti, ar konkrečiu atveju egzistuoja reali nežmoniško ar žeminančio elgesio rizika.

Komisijos EAO išdavimo ir vykdymo vadove nurodyti būdai, kuriais remiantis, valstybė atlieka nežmoniško ar žeminančio elgesio rizikos vertinimą. Vykdančioji valstybė patikrina atitinkamas bausmių vykdymo vietų įstaigas, įvertinta bausmių vykdymo vietos nuteistiesiems suteikiamas įkalinimo sąlygas ir ar įgyvendinami minimalūs EŽTK numatyti standartai. Kaip minėta, šių minėtų aplinkybių įvertinti nepavyktų be EŽTT jurisprudencijos ir Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ataskaitų. Jurisprudencijoje ir ataskaitose fiksuojama, ar laisvės vietos atėmimo ir įkalinimo įstaigoje užtikrinami minimalūs žmogaus orumą nežeidžiantys ir teisių nevaržantys standartai, be kita ko, vertinama bendra įkalinimo sąlygų kokybė, teikiamos rekomendacijos. Autorės nuomone, nustatyti pažeidimai savaime nereiškia, kad EAO turi būti nevykdomas – jie turi būti vertinami EŽTK kontekste, ir tik esant realiai grėsmei pagrindinėms asmens teisėms galima atsisakyti perdavimo. Šios taisyklės laikosi ir ESTT 2019 m. spalio 15 d. priimtame sprendime, Dorobantu byloje¹⁶⁹. Svarbu paminėti,

¹⁶⁷ *ML* [ESTT], Nr. C-220/18, [2018-07-25]. ECLI:EU:C:2018:589.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ Žr. 54-55 p.

kad nei Komisijos parengtame EAO išdavimo ir vykdymo vadove, nei ESTT praktikoje nėra apibrėžtas konkretus reikalingų EŽTT sprendimų, ar kitų ES pripažįstamų šaltinių padarytų išvadų skaičius, kuris nulemtų sprendimą nevykdyti išduoto EAO. Šioje vietoje kyla abejonių, kokių vertinimų reikėtų vadovautis – kokybiniu ar kiekybiniu, kai analizuojama viešai prieinama informacija dėl ES valstybių narių su ES sutarties 2 str. nustatytų vertybių nesuderinamu elgesiu. Šios abejonės kildinamos iš to, kad, pavyzdžiui, per 2024-2025 m., kai kurių valstybių padaryti pažeidimai buvo fiksuoti net po kelis kartus¹⁷⁰, o kitose valstybėse per pastaruosius 5 metus nustatyti pažeidimai susiję su baudmės vykdymo nežmogiškomis sąlygomis – tik kartą¹⁷¹.

EŽTT savo sprendimus dėl EŽTK pažeidimų priima remiantis proporcingumo principu, t. y. vertina, ar valstybė, ribodama žmogaus teises, veikė pagrįstai, t. y. ar tikrai buvo būtina taikyti tokią priemonę, ar nebuvo galima pasirinkti švelnesnio būdo, ir, ar buvo išlaikyta pusiausvyra tarp visuomenės ir asmens interesų. Jei tokios pusiausvyros nėra, EŽTT laiko, kad valstybė peržengė savo veikimo ribas¹⁷². Nors EŽTT proporcingumo įgyvendinamas dalinio vertikalaus vertinimo būdu¹⁷³, t. y. tikrinamos tik atitinkamos sritys, kuriuose gali būti padaryti pažeidimai, tačiau ESTT taip pat remiasi iš proporcingumo principo kildinamais kriterijais, vertinimą atliekant pilnai vertikaliuoju būdu¹⁷⁴. Todėl atsižvelgus į taikomo proporcingumo principo vertinimo būdą, į tai, kad ESTT pripažįsta ir remiasi EŽTT sprendimais, autorės nuomone, EŽTT priimtas sprendimas yra pakankamas pagrindas suabejoti valstybės narės gebėjimu užtikrinti pagrindinių teisių apsaugą ir teisinės valstybės principus. Visgi Komisijos parengtame EAO išdavimo ir vykdymo vadove pažymėtina, kad vien tik galimo pažeidimo nustatymas negali būti taikomas, kaip argumentas, automatinio būdu atsisakyti vykdyti EAO. Ši informacija turi būti įvertinama – ar minėtos sąlygos ir, pavyzdžiui, įkalinimo trukmė, yra adekvačios, ar yra kitų dedamųjų, kurios atsvertų pažeidimą ir pan.

¹⁷⁰ Pavyzdžiui, Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai byloje: *Tatič* prieš Slovakija 2025 m. rugsėjo 4 d. *Adamčo* prieš Slovakija, 2024 m. gruodžio 12 d. (Europos Žmogaus teisių konvencijos 3 str. pažeidimai)

¹⁷¹ Pavyzdžiui, Estijoje byloje prieš *Schmidt* ir *Šmigol* (paieškos rezultatas [inetraktyvus]. [¹⁷² ., Erika \(2013\). *Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje*. Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, p. 132 \[interaktyvus\]. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1862519/>](https://hudoc.echr.coe.int/#{?languageisocode%22:%22ENG%22},%22respondent%22:%22EST%22},%22kpthesaurus%22:%22193%22},%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22},%22kupdate%22:%222020-11-05T00:00:00.0Z%22,%222025-11-05T00:00:00.0Z%22},%22violation%22:%223%22}}). </p></div><div data-bbox=)

¹⁷³ Vertikaliuoju (tikslaus) būdo esmė yra ta, kad paeiliui atskirai yra įvertinamas kiekvienas nustatymo būdą sudarantis kriterijus (subprincipas): taikytinos priemonės tinkamumo kriterijus, būtinumo kriterijus, proporcingumo kriterijus tiesiogine ar siaurąja prasme (balanso principas) (JURKA, Raimundas, AŽUBALYTĖ, Rima, VOZBUTAITĖ, Kristina. ir kt. (2013). *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 420).

¹⁷⁴ JURKA, Raimundas, AŽUBALYTĖ, Rima, VOZBUTAITĖ, Kristina. ir kt. (2013). *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, p. 420.

Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadove numatyta, kad negalima atmesti rizikos vien dėl to, kad asmuo išduodančiojoje valstybėje gali pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis ar, kad valstybėje vykdomi įkalino ir (arba) laisvės atėmimo įstaigų pertvarkymai. Visgi šios priemonės gali būti vertinamos kaip papildoma informacija sprendžiant dėl asmens perdavimo pagal EAO. ESTT 2019 m. spalio 15 d. sprendime byloje Nr. C-128/18 nurodė, kad „jei išduodančioji valstybė narė priima teisių gynimo priemones, leidžiančias kontroliuoti kalinimo sąlygų teisėtumą pagrindinių teisių požiūriu, vykdančiosios teisminės institucijos ir toliau privalo atskirai nagrinėti kiekvieno atitinkamo asmens situaciją, kad įsitikintų, jog asmeniui, joms priėmus sprendimą dėl jo perdavimo, nekils realaus pavojaus dėl minėtų sąlygų patirti nežmonišką ar žeminamą elgesį, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą“¹⁷⁵.

Taip pat Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadove 5.7.2. poskyryje numatytos rekomendacijos įvertinti ar asmeniui buvo užtikrinta jo teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. ESTT 2018 m. liepos 25 d. sprendime byloje Nr. C-216/18 pripažino, kad vykdančioji valstybė gali atsisakyti vykdyti EAO, jei nustatoma reali rizika, jog ši teisė bus pažeista dėl sisteminių trūkumų išduodančios valstybės teisinėje sistemoje¹⁷⁶. Vėlgi, Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadove nurodyta būtinybė turėti patikimos informacijos, kuri patvirtintų, jog žmogaus teisė į teisingą teismą būtų suvaržyta ar pažeista. Taip pat pažymima, kad bendro pobūdžio informacija, kuria remiantis konstatuojami galimi teisingo teismo teisės pažeidimai ir kuri gaunama iš ES institucinių organų, savaime negali būti pagrindas atsisakyti vykdyti EAO, nors vertinant situaciją į ją gali būti atsižvelgiama. Kita vertus, jeigu tokio pobūdžio duomenys yra konkretūs, susiję su individualiu asmeniu ir aiškiai atspindi jo situaciją, iš esmės išplaukia, kad tokiais faktais galima vadovautis tiesiogiai. Be to, Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadove teigtina, kad vykdančiosios valstybės narės gali įvertinti išduodančiosios valstybės narės Konstitucijoje ir jos doktrinoje įtvirtintą požiūrį į ES teisės viršenybę bei teismų sistemos organizacinio pobūdžio klausimus. Autorės nuomone, toks vertinimas galėtų būti grindžiamas EŽTT jurisprudencijoje taikomu holistiniu¹⁷⁷ teisės į teisingą bylos nagrinėjimą vertinimo būdu, t. y. informaciją dėl valstybės narės teisinės sistemos atitikties ES teisėje įtvirtintoms vertybėms reikėtų vertinti ne atskiros procesinės garantijos pažeidimo ribose, o atsižvelgiant į tai, kaip šie pažeidimai veikia visumoje. Pavyzdžiui, EŽTT nagrinėtoje

¹⁷⁵ *Dorobantu* [ESTT], Nr. C-128/18, [2019-10-15]. ECLI:EU:C:2019:857.

¹⁷⁶ *LM* [ESTT], Nr. C-216/18, [2018-07-25]. ECLI:EU:C:2018:586.

¹⁷⁷ Holistinis – susijęs su visuma, o ne jos dalimis (Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema (n. d.). Holistinis, -ė. [interaktyvus]. <https://ekalba.lt/naujazodziai/holistinis,%20-%C4%97?i=9f205ffa-7820-443d-b47c-5fac5e961ac7>)

byloje „Barberà, Messegué ir Jabardo prieš Ispaniją nacionalinis procesas buvo pripažintas neteisingu dėl įvairių procesinių trūkumų kumulatyvaus poveikio – nors kiekvienas iš šių trūkumų, vertinamas atskirai, nebūtų įtikinęs teismo, kad procesas buvo neteisingas“¹⁷⁸. Taip pat Lenkijos pavyzdys¹⁷⁹ parodė, kad teisėjų nepriklausomumas yra itin reikšmingas sprendžiant klausimą dėl išduoto EAO vykdymo¹⁸⁰. Konsultacinė Europos teisėjų taryba savo 2021 m. nuomonėje iš esmės siūlo vertinti, ar sprendimų priėmimo procedūra yra nustatyta iš anksto, aiškiai reglamentuota bei vieša ir, ar teisėjai skiriami nepriklausomos institucijos – nepavaldžios nei vykdomosios, nei leidžiamosios valdžios organams¹⁸¹. Pastebėtina, kad ES tarpusavio pasitikėjimo principas neleidžia valstybėms narėms tikrinti viena kitos nacionalinės teisės, šiuo atveju akivaizdu, kad principo absoliutus veikimas tampa ribotas, o išimtinių aplinkybių sąrašas plečiasi. Ganėtinai ryškus skirtumas nuo įkalinimo rizikos vertinimo – tas, kad be vykdančiosios teisminės institucijos veikimo (Pagrindų sprendimo 15 str.), ir pats asmuo turi pareigą teikti duomenis, kurie galimai patvirtina pamatinės teisės į teisingą teismą pažeidimą.

ESTT 2023 m. balandžio 18 d. sprendime byloje Nr. C-699/21 nurodoma, jog atsižvelgus į prašomo perduoti asmens sveikatos būklę, remiantis medicininės ekspertizės išvadose fiksuotomis aplinkybėmis, galima preziumuoti, jog nepaisant išduodančiosios valstybės medicininių paslaugų kokybės, jei asmens gyvybei ir sveikatai gresia pavojus, perdavimas gali būti laikinai sustabdytas¹⁸². Komisijos EAO vykdymo ir išdavimo vadovo 5.11.4. skyriuje, tai laikytina išimtinio atveju, kai asmeniui gali kilti nežmoniškos, nepakeliamos kančios, tuomet, remiantis šiuo vertinamuoju kriterijumi, šis sustabdymo pagrindas gali būti taikomas teisminės institucijos atsisakant vykdyti EAO. ESTT sprendime numatyti alternatyvūs padariniai, kurie gali kilti dėl EAO vykdymo, t. y. sumažės asmens gyvenimo trukmė arba greitai, reikšmingai ir nepataisomai pablogės jo sveikatos būklė. Šiuos nuostatos sietinos su Chartijos 4 str., todėl vykdančioji teisminė institucija kreipiasi į išduodančiąją teisminę instituciją ir reikalauja informacijos, kuri

¹⁷⁸ VITKAUSKAS, Dovydas, ir DIKOV, Grigoriy. (2017). *Protecting the Right to a Fair Trial under the European Convention on Human Rights: A Handbook for Legal Practitioners* (2nd ed.). Strasbourg: Council of Europe, p. 60 [online] https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/rightfairtrialhandbook_en.pdf

¹⁷⁹ Lenkijos 2019 m. teismų reforma apribojo teisėjų nepriklausomumą ir įpareigojo juos viešai skelbti asmeninę informaciją. ES Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši reforma pažeidžia ES teisę, teisinės valstybės principus ir teisę į privatų gyvenimą, todėl Lenkijai skyrė baudą (Teisė.Pro (2023-06-05). *ESTT: 2019 m. gruodžio mėn. Lenkijos teismų reforma pažeidžia Sąjungos teisę*. [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2023/06/05/estt-2019-m-gruodzio-men-lenkijos-teismu-reforma-pazeidzia-sajungos-teise/>).

¹⁸⁰ Pavyzdžiui, *L ir P sujungtuose bylose* [ESTT], C-354/20 PPU ir C-412/20 [2020-12-17]. ECLI:EU:C:2020:1033

¹⁸¹ Konsultacinė Europos teisėjų taryba (CCJE). (2021-11-05). Nuomonė Nr. 24 (2021) dėl teismų tarybų raidos ir jų vaidmens nepriklausomose ir nešališkose teismų sistemose. Strasbūras: Europos Taryba [interaktyvus]. <https://rm.coe.int/opinion-no-24-2021-of-the-ccje-lithuanian/1680a6f6de>

¹⁸² *Corte costituzionale* [ESTT], Nr. C-699/21, [2023-04-18]. ECLI:EU:C:2023:295.

patvirtintų, jog nekils pavojus asmens gyvybei ar sveikatai; jei garantijos suteikiamos – EAO vykdomas. Komisijos parengtame EAO išdavimo ir vykdymo vadove detalizuota ESTT suformuota dviejų etapų patikra, kuri užtikrina pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principo įgyvendinimą vykdant EAO. Šie etapai skirstomi į bendrąjį ir individualųjį. Pirmasis pasireiškia patikimų duomenų, gautų iš ES pripažintų institucijų oficialiai teikiamos informacijos (teismų sprendimų, ataskaitų ir pan.), vertinimu, o antrasis – vykstančia komunikacija tarp išduodančiosios ir vykdančiosios valstybių narių, laikantis Pagrindų sprendimo 17 str. nustatytų EAO vykdymo terminų. Šios komunikacijos tikslas – pašalinti EAO vykdymo vertinimo metu nustatytas pamatinių žmogaus teisių pažeidimo rizikas, o jei jų pašalinti neįmanoma – atsisakyti vykdyti išduodančiosios valstybės pateiktą EAO. Taigi, tikslinga išanalizuoti Lietuvos apeliacinio teismo nutartis, siekiant nustatyti, kiek dažnai praktikoje kyla problemų dėl pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principo taikymo EAO vykdymo metu.

Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 19 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-9-1020/2020, teismas sprendė asmens, kuris buvo perduotas Prancūzijai baudžiamajam persekiojimui vykdyti, skundą¹⁸³. Perduodamasis asmuo nurodė, jog neturėtų būti perduodamas dėl tuo metu tarptautiniu mastu paskelbtos COVID-19 pandemijos padėties, kuri kėlė realią grėsmę jo sveikatai ir gyvybei, taip pat kėlė klausimą dėl teisminio nagrinėjimo galimybės Lietuvos teismuose. Teismas skundo netenkino ir nurodė, kad dėl tuometinės valstybėje paskelbtos padėties, perdavimai dėl EAO – sustabdyti, todėl prokuroras sprendimą dėl perdavimo priims tik tada, kai valstybėje sienų kritimas bus leidžiamas vidiniais teisės aktais, tačiau jokių būdu, tai negali būti priežastimi panaikinti VAT skundžiama sprendimą dėl asmens perdavimo. Tokios praktikos laikytasi ir ESTT praktikoje (pavyzdžiui, byloje Nr. C-804/21), minėtas Covid-19 ligos atvejis buvo laikytas *force majeure* situacija, todėl EAO vykdymas buvo sustabdytas, numatant kitą asmens perdavimo datą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 16 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-20-307/2020, buvo sprendžiamas klausimas dėl asmens perdavimo pagal Prancūzijos išduotą EAO, dėl Prancūzijoje priimto *in absentia* apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo¹⁸⁴. Pati išduodančioji valstybė pateikė informaciją dėl galimybės skusti priimtą apkaltinamąjį nuosprendį, ir šiuo atveju Lietuvos apeliacinis teismas neižvelgė Pagrindų sprendimo 8 str. įtvirtinto formos ir turinio reikalavimo pažeidimų ir nenustatė formalių bei privalomų pagrindų nevykdyti EAO. Nors teismas rėmėsi Pagrindų sprendimu, kai šis

¹⁸³ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-9-1020/2020.

¹⁸⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-20-307/2020.

teisės aktas nėra tiesioginio taikymo ir laikomas antriniu teisės šaltiniu, tai buvo daroma vertinant EAO formos ir turinio reikalavimus, o ne nevykdymo pagrindus. Todėl, nors teismas pirmiausia turėtų vadovautis BPK ir BK nuostatomis, šiame kontekste toks EAO formos ir turinio vertinimas, remiantis minėtu sprendimu, neturėtų būti laikytinas grubiu procesiniu pažeidimu. Teismui nekilo didesnių problemų sprendžiant piliečio perdavimo klausimą.

Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 9 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 1N-16-654/2021, problematika yra ženkliai subtilesnė – asmeniui dėl vertimo klaidos pateikti du skirtingi EAO, kuriuose inkriminuotos skirtingos nusikalstamos veikos: vagystė ir eismo įvykis.¹⁸⁵ Asmeniui, 2021 m. liepos 21 d. buvo įteiktas pirmasis EAO vertimas į lietuvių kalbą. Jis sulaikytas 2021 m. rugpjūčio 24 d., ir ikiteisminio tyrimo teisėjo 2021 m. rugpjūčio 25 d. nutartimi taikyta kardomoji priemonė – suėmimas. Tuo tarpu, antras, patikslintas EAO, galutiniu ir „teisingu“ vertimu įteiktas tik 2021 m. lapkričio 4 d. BPK 72 str. 1 ir 2 d. numatyta, kad asmenų, kuriems taikomas EAO ir kurie turi būti išduoti iš Lietuvos, suėmimas ir jo apskundimas atliekami pagal BPK nustatytus pagrindus ir tvarką¹⁸⁶. Taigi, nors asmuo susipažino su EAO anksčiau, nei buvo įvykdytas jo sulaikymas, o po to – suėmimas, tačiau BPK 123 ir 140 str. nustatyta, kad asmens laisvė gali būti suvaržyta esant įtariamojo statusui. BPK 21 str. 1 d. įtariamojo sąvokos turinys atskleidžia, kad „įtariamuoju laikomas asmuo, sulaikytas įtariant, kad jis padarė nusikalstamą veiką, arba asmuo, apklausiamas apie veiką, kurios padarymu jis įtariamas, arba į apklausą šaukiamas asmuo, kuriam yra surašytas šio Kodekso 187 straipsnyje numatytas pranešimas apie įtarimą“¹⁸⁷. Lietuvos apeliacinis teismas pažymėjo, kad negalima reikalauti Vokietijos nacionalinėje teisėje nusikalstamos veikos aplinkybių aprašymo (pranešimo apie įtarimą), jog jis atitiktų BPK 187 str. nuostatas, tuo tarpu 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese 5 str. nurodyta, kad kai asmuo sulaikomas pagal EAO, vykdančioji valstybė privalo iškart jam paaiškinti jo teises suprantamai ir raštu – pagal vykdančios valstybės įstatymus. Iš esmės analogišką išaiškinimą pateikė ir ESTT 2021 m. sausio 28 d. sprendime byloje Nr. C-649/19, nurodant, kad asmeniui, kuriam išduodamas EAO, jau pačioje proceso pradžioje turi būti užtikrintos procesinės garantijos ir pamatinės teisės¹⁸⁸. Iš pateiktos ESTT jurisprudencijos, Lietuvos apeliacinio teismo pateikto

¹⁸⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-16-654/2021.

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 37-1341.

¹⁸⁷ *Ibid.*

¹⁸⁸ *Spetsializirana prokuratura* [ESTT], Nr. C-649/19, [2021-01-28]. ECLI:EU:C:2021:75.

argumento bei teisės aktų nuostatų matyti, kad šiuo atveju galimai asmens teisė į teisingą teismą buvo suvaržyta. Lietuvos apeliacinio teismo šio galimo pažeidimo plačiai neanalizavo, o formaliai nurodė, kad klaida buvo ištaisyta ir dėl to pagrindo nevykdyti išduoto EAO nėra. Iš tiesų, byloje nėra nustatyti nei privalomieji, nei formalieji nevykdymo pagrindai, tačiau nebuvo įvertinta, kad klaidingai išverstas EAO ir po suėmimo praėjus 2 mėnesiams ir 11 d. pateiktas jo patikslinimas, galėjo reikšmingai apriboti asmens teisę į gynybą. Atsižvelgus į tai, kyla pagrįstų abejonių, ar Chartijos 47 ir 48 str. numatytos teisės nebuvo pažeistos, nes asmuo faktiškai nežinojo, kuo yra įtariamas, o netinkamai išverstas EAO apribojo jo teisę į veiksmingą gynybą.

Keliose Lietuvos apeliacinio teismo nutartyse baudžiamosiose bylose Nr. 1N-2-1020/2022 ir 1N-11-478/2023, teismas iš esmės analizavo suėmimo paskyrimo *in absentia* sprendimo asmenims, kuriuos prašo perduoti išduodančiosios valstybės. Perduodančiųjų asmenų atstovai kėlė klausimą dėl asmenų nedalyvavimo kardomosios priemonės – suėmimo paskyrimo klausimo nagrinėjame, kurį pagrindė Pagrindų sprendimo 4a str. 1 d. numatyta nuostata, kuri nurodo, kad „vykdančioji teisminė institucija taip pat gali atsisakyti vykdyti EAO, išduotą siekiant vykdyti laisvės atėmimo bausmę arba nutartį paskirti suėmimą, jeigu asmuo asmeniškai nedalyvavo teisminiame nagrinėjime, po kurio buvo priimtas tas sprendimas“ (išskyrus teisės akto numatytus išimtinis atvejus). Lietuvos apeliacinis teismas nurodė, kad tokio pagrindo nei BK, nei jame įgyvendinto Pagrindų sprendimo nuostatos tokios nevykdymo sąlygos nenumato. Visgi Lietuvos apeliacinis teismas galėjo pateikti platesnį išaiškinimą, kad *in absentia* principu pagrįstas nevykdymo pagrindas gali būti nustatomas tik tais atvejais, kai priimamas galutinis sprendimas byloje, kuriuo procesas – užbaigiamas. ESTT yra pateikęs išaiškinimą, kad „sąvoka „teisminis nagrinėjimas, po kurio [per kurį] priimtas sprendimas“, kaip tai suprantama pagal 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimo 2002/584/TVR dėl EAO ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos, iš dalies pakeisto 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR, 4a str. 1 d., aiškintina kaip vienas procesas, per kurį priimtas galutinis sprendimas dėl suinteresuotojo asmens kaltės ir paskirta tokia bausmė, kaip laisvės atėmimas, iš naujo iš esmės išnagrinėjus bylos fakto ir teisės klausimus“¹⁸⁹.

Lyginant su Lietuvos apeliacinio teismo praktika, kurioje EAO vykdymo problematika dažniausiai vertinama formaliai, kitose ES valstybėse narėse pastebimas aktyvesnis pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principo taikymas vykdant EAO. Pavyzdžiui, Vokietijos teisinėje sistemoje šis principas dažnai įgyja lemiamą reikšmę

¹⁸⁹ Tadas Tupikas [ESTT], Nr. C-270/17, [2017-08-10]. ECLI:EU:C:2017:628.

vertinant išduoto EAO vykdymo galimybę, o tai patvirtina ir 2022 m. statistiniai duomenys. 2022 m. statistika rodo, kad Vokietijoje iš viso atsisakyta vykdyti 260 EAO, iš jų 35 – dėl galimų žmogaus teisių ir laisvių pažeidimų, 81 – dėl *in absentia* priimtų sprendimų¹⁹⁰. Pažymėtina, kad Vokietija, taip pat, kaip ir Lietuva, įgyvendinant Pagrindų sprendimą, numatė papildomą pagrindą neišduoti asmens, jei būtų pažeistos jo pamatinės teisės. „Stream“ pranešime dėl EAO, nurodyta, kad Vokietijos įstatymas dėl tarptautinės teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose numato, kad EAO negalima vykdyti, jei tai pažeistų pagrindines ES sutarties arba Vokietijos teisinės sistemos vertybes, toks teiginys grindžiamas Vokietijos Konstitucinio Teismo 2015 ir 2020 m. priimtais sprendimais¹⁹¹. Pranešime nurodyta, kad pagal Vokietijos Konstitucinio Teismo sprendimus, asmens perdavimo galima atsisakyti, jei tai griautų valstybės konstitucinę tapatybę, taip pat, nurodoma, kad Konstitucinis Teismas gali patikrinti tokį perdavimą remdamasis Chartija. Vėlgi, toks Vokietijos pamatinių teisių ir laisvių apsaugos kontrolės vertinimas yra tiesioginė pasekmė, kuomet buvo ratifikuota Lisabonos sutartis, nes jos metu buvo iškelta sąlyga, jog jei ES teisės priemonė pažeidžia Vokietijos Konstituciją, tokiu atveju šia nuostata nebus vadovaujama¹⁹². Dar viena priežastis, kodėl statistikoje dėl EAO vykdymo atsisakymo Vokietija pirmauja – *in absentia* priimti sprendimai. Pasak Anna H. Albrecht ir Anne Schneider, šis Pagrindų sprendimo 4a str. numatytas atsisakymo Vokietijos teisėje įgyvendintas kaip privalomasis pagrindas, tačiau šiuo klausimu ESTT 2017 m. rugpjūčio 10 d. sprendime byloje Nr. C-396/22 išsakė poziciją, kad tokios nuostatos prieštarauja Pagrindų sprendimu įtvirtintoms nuostatomis, tad tikėtina, jog šie skaičiai ateityje gali kisti¹⁹³. Kita vertus, nors Vokietija iš tiesų laikosi savo Konstitucinių nuostatų ir saugo pamatinės žmogaus teises ir laisves, tačiau pasak autorių, toks nenoras pripažinti ES teisės viršenybę lemia tai, kad valstybė negeba perkelti ES teisės aktais reglamentuotų taisyklių bei iš esmės prieštarauja ES standartams.

EAO mechanizme žmogaus teisių apsauga vis dar lieka antrame plane, lyginant su abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principais. Nors ESTT yra nurodęs, kad

¹⁹⁰ Europos Komisija, *Commission Staff Working Document: Statistics on the Practical Operation of the European Arrest Warrant*, Briuselis, 2024, SWD(2024) 137 final.

¹⁹¹ SHABBIR, Anjum. (2020). *The European Arrest Warrant: Trust, Fundamental Rights, and the Rule of Law. A Comparative Report of 14 EU Member States*. CEPS. [online]. https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2023/08/STREAM-Comparative-Report_European-Arrest-Warrant.pdf, cited according to: Bundesverfassungsgericht (German Federal Constitutional Court), Order of 15 December 2015, 2 BvR 2735/14, ECLI:DE:BVerfG:2015:rs20151215.2bvr273514. Bundesverfassungsgericht (German Federal Constitutional Court), Order of 1 December 2020, 2 BvR 1845/18, 2 BvR 2100/18, ECLI:DE:BVerfG:2020:rs20201201.2bvr184518.

¹⁹² LASAGNI, Giulia, CONTISSA, Giuseppe and CAIANIELLO, Michele. (2025). *Facilitating Judicial Cooperation in the EU*. Leiden. The Netherlands: Brill | Nijhoff, p. 186. [online]. <https://doi.org/10.1163/9789004705791>

¹⁹³ *Ibid*, p. 184-188; 215-217.

asmens perdavimas negali būti vykdomas esant realiai žmogaus teisių pažeidimo rizikai, praktikoje šis principas taikomas gana retai. Tai lemia EAO tikslas supaprastinti ir paspartinti teisminių institucijų bendradarbiavimą, siekiant užtikrinti, jog ES už nusikalstamas veikas kiltų atsakomybė ir niekas neliktų nenubaustas, todėl praktikoje jie įgijo viršenybę, neretai nustumiant žmogaus teisių apsaugą į antrą planą (pavyzdžiui, Radu ir Melloni bylose). EAO Pagrindų sprendime nėra tiesiogiai įtvirtinto privalomojo nevykdymo pagrindo dėl žmogaus teisių apsaugos pažeidimų, ir nors Lietuvos BK toks pagrindas egzistuoja (BK 91 str. 3 d. 1 p.), kitos valstybės narės neprivalo tokio pagrindo numatyti savo baudžiamuosiuose įstatymuose. EAO sistema grindžiama prezumpcija, kuri kildinama iš ES sutarties, kad valstybės narės vienodai užtikrina Chartijoje įtvirtintas žmogaus teises ir teisinės valstybės principus, todėl vykdančiosios teisminės institucijos yra apribotos tikrinti išduodančiosios teisminės institucijos teisinę sistemą, o dažnu atveju šis pasitikėjimas yra „arti absoliutaus“. Tą iš dalies rodo ir Lietuvos apeliacinio teismo praktikos analizė, kurioje formaliai remiamasi šių principų turiniu, atmetant skunde pateiktus argumentus dėl galimų žmogaus teisių pažeidimų. Nors Komisijos EAO išdavimo ir vykdymo vadove numatytas detalizuotas dviejų etapų tikrinimo metodas, jis yra ganėtinai sudėtingas ir reikalaujantis papildomų užklausų išduodančiajai valstybei, o jei nesilaikoma EAO vykdymo terminų, turi būti informuojamas ir Eurojustas; be kita ko, reikalaujama didelės apimties analizės, t. y. vykdančioji teisminė institucija turi išanalizuoti ES šaltinių teikiamą informaciją (pavyzdžiui, iš ES oficialių organų ataskaitų, dokumentų, EŽTT ir nacionalinių sprendimų). Deja, net ir nustačius galimas rizikas, kilsiančias dėl žmogaus teisių pažeidimo EAO vykdymo metu, nėra taisyklė, kad vykdančioji valstybė galės atsisakyti vykdyti EAO – ji privalės dar kartą vertinti, ar toks pažeidimas pažeistų proporcingumo principą išduoto EAO vykdymo kontekste.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. EAO atsiradimą lėmė tai, kad tarptautiniais susitarimais paremta ekstradicijos tvarka nebeveikė – ji buvo lėta, sudėtinga ir dažnai stabdoma politinių sprendimų, todėl, augant tarptautiniam nusikalstamumui ir terorizmo grėsmei, ES reikėjo greitesnio ir paprastesnio mechanizmo, paremto teisminių institucijų bendradarbiavimu. Tai lėmė EAO mechanizmo atsiradimą. Lietuva šio sprendimo nuostatas perkėlė pilnai ir tinkamai, jas įtvirtindama BK ir BPK. Visgi skirtingai nei Pagrindų sprendimas, BK 9¹ str. numato EAO nevykdymo pagrindą, kai asmens perdavimas pagal EAO pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. ESTT pripažįsta, kad nacionalinės taisyklės dėl asmens neperdavimo gali būti taikomos esant pagrįstai rizikai pažeisti pagrindines teises, tačiau tik laikantis ESTT praktikoje suformuotų bendros rizikos vertinimo pagal patikimus oficialius duomenis ir individualaus vertinimo, vykstančio valstybėms narėms tarpusavyje komunikuojant, taisyklių. Vis dėlto teisės aktų leidėjo sprendimas Pagrindų sprendimo nuostatas įgyvendinti BK 9¹ str. kelia abejonių, nes tai procesinio pobūdžio taisyklės, o toks reguliavimas baudžiamajame įstatyme sukuria teisės šaltinių nenuoseklumą, todėl tikslinga svarstyti BK 9¹ str. perkėlimą į BPK, siekiant aiškesnio ir sistemiškesnio reguliavimo.
2. Abipusio pripažinimo principas įtvirtina taisyklę, kad viena valstybė narė turi priimti kitos valstybės narės teisėtai priimtą sprendimą dėl asmens perdavimo pagal EAO, nepaisydama nacionalinių skirtumų ir nereikalaudama papildomų patikrų dėl asmens kaltės ar kitos valstybės teismų baudžiamosiose bylose priimtų sprendimų. Tokiu būdu užtikrinamas sklandus ir greitas teisminis bendradarbiavimas, kad ES asmenys neliktų nenubausti už padarytas nusikalstamas veikas. Teisminis bendradarbiavimas taip pat grindžiamas tarpusavio pasitikėjimo principu, kuris kyla iš ES sutarčių įtvirtintos prezumpcijos, jog valstybės narės dalijasi bendromis vertybėmis, o jų įstojimas į ES patvirtino, kad jos yra teisinės valstybės, gerbiančios pagrindines žmogaus teises ir laisves. Pamatinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos principas reiškia, kad vykdant EAO pirmiausia turi būti užtikrinta, jog perduodamam asmeniui bus užtikrinta teisė į teisingą teismą ir nekils reali rizika patirti nežmonišką ir (arba) žeminantį elgesį. Jei tokia rizika egzistuoja ir jos neįmanoma pašalinti, valstybė privalo sustabdyti arba atsisakyti vykdyti EAO – žmogaus teisės šiuo atveju yra svarbesnės už mechanizmo efektyvumą.
3. 3. Teismų praktika bylose dėl EAO rodo, kad abipusio pripažinimo, tarpusavio pasitikėjimo ir žmogaus pagrindinių teisių apsaugos principai dažnai konkuruoja.

EAO siekiama greito ir efektyvaus valstybių teisminių institucijų bendradarbiavimo, todėl praktikoje abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principai dažnai nulemia sprendimus dėl EAO vykdymo. Tai matyti ir Lietuvos teismų praktikoje: iš 25 per pastaruosius penkerius metus priimtų nutarčių tik dviejose nustatyti galimi EAO nevykdymo pagrindai, numatyti BK 9¹ str. 5 d. ir BK 9¹ str. 4 d. 6 p. Asmens perdavimas pagal EAO pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves galimų pažeidimų vertinimas atliekamas siaurai, o perduodamo asmens argumentai dėl teisės į informaciją, teisės į gynybą ir individualių aplinkybių neretai atmetami formaliai, remiantis abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principais.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai:

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. 2002 m. kovo 14 d. Nr. IX-785. *Valstybės žinios*, 2002, 37-1341.
3. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo. 2014 m. lapkričio 13 d. Nr. XII-1322. *TAR*, 2014, Nr. 2014-17299.
4. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1, 51, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 122, 437 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei Kodekso papildymo 171, 691, 711, 771 straipsniais ir priedu įstatymas. 2004 m. balandžio 27 d. Nr. IX-2170. *Valstybės žinios*, 2004, 72-2493.
5. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 1 straipsnio papildymo bei kodekso papildymo 9-1, 123-1 straipsniais ir priedu įstatymas. 2004 m. balandžio 27 d. Nr. IX-2169. *Valstybės žinios*, 2004, 72-2492.
6. Lietuvos Respublikos ir Indijos Respublikos sutartis dėl ekstradicijos (2017). *TAR*, 2018, Nr. 16158.
7. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 rugpjūčio 26 d. įsakymas Nr. 1R-195/I-114 „Dėl Europos arešto orderio išdavimo ir asmens perėmimo pagal Europos arešto orderį taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2004, 134-4886.
8. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2024 rugsėjo 16 d. aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 91 straipsnio pakeitimo įstatymo ir Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“ Nr. XII-1322 3 ir 17 straipsnių bei priedo pakeitimo įstatymo projektų“ [interaktyvus]. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/6a807370743011ef9c779dd37198d447>

Lenkijos Respublikos teisės aktai

9. Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 1997 Nr. 89 poz. 555, Dz.U. 2025 poz. 46 [online]. <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2025/46/text/U/D20250046Lj.pdf>

Latvijas Republikas tiesės aktai

10. Kriminālprocesa likums. Pieņemts 2005-04-21, spēkā no 2005-10-01. Latvijas Vēstnesis, 2005-05-11, 74; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 2005-06-09, 11 [online]. <https://likumi.lv/ta/id/107820-kriminalprocesa-likums>

Europos Sąjungos ir tarptautiniai teisės aktai

11. Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija). OL C 202, 2016-06-07, p. 1–388.
12. Konvencija dėl Šengeno susitarimo, 1985 m. birželio 14 d. OL L 239, 2000, p. 19–62.
13. Konvencija dėl supaprastintos ekstradicijos tvarkos tarp Europos Sąjungos valstybių narių, parengta vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu, OL C 78, 1995, p. 2–10.
14. Europos konvencija dėl ekstradicijos. (1957). Valstybės žinios, 1995, Nr. 40-988.
15. Tarybos pagrindų 2002 m. birželio 13 d. sprendimas dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. OL L 190, 2002, p. 1–20.
16. Tarybos pamatinis 2008 m. lapkričio 27 d. sprendimas 2008/909/TVR dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo taikymo skiriant laisvės atėmimo bausmes ar su laisvės atėmimu susijusias priemones, siekiant jas vykdyti Europos Sąjungoje. OL L 327, 2008, p. 27–46.
17. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. lapkričio 14 d. reglamentas 2018/1805 dėl nutarimų įšaldyti ir nutarimų konfiskuoti turtą tarpusavio pripažinimo. OL L 303, p. 1–38.
18. Europos Parlamento 2013 m. spalio 22 d. ir Tarybos direktyva 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms bei dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu. OL L 294, 2013, p. 1–12.
19. Europos Parlamento ir Tarybos 2013 m. spalio 22 d. direktyva 2013/48/ES (pakartota nuoroda). OL L 294, 2013, p. 1–12.
20. European Council. (1999, October 15–16). Presidency Conclusions: Tampere European Council on the Area of Freedom, Security and Justice. *Official Journal of the European Communities*, C 54, 2000, pp. 93–94.

Specialioji literatūra

Daktaro disertacija

21. LEONAITĖ, Erika (2013). *Proporcingumo principas Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje*. Daktaro disertacija, Vilnius: Vilniaus universitetas [interaktyvus]. <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1862519/>

Moksliniai straipsniai

22. BEREIKIENĖ, Daiva, ir GUDYNAS, Kęstutis (2012). Žmogaus teisių pažeidimo grėsmės taikant Europos arešto orderį. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka / Public Security and Public Order*, 7, p. 70, 2029–1701 (print), 2335–2035 (online).
23. BLOKS, Suzanne Andrea, and BRINK, Ton van den (2021). The impact on national sovereignty of mutual recognition in the AFSJ: Case-study of the European Arrest Warrant. *German Law Journal*, 22(1), 45–64 [online]. <https://doi.org/10.1017/glj.2020.99>
24. BOHÁČEK, Lukáš. (2022). Mutual Trust in EU Law: Trust 'In What' and 'Between Whom'?. [online] 10.2924/EJLS.2022.007.
25. BONELLI, Matteo, and CORREIA DE CARVALHO, Mateus (2024). No need to look, trust me! Mutual trust and distrust in the European arrest warrant system. *European Law Open*, 3(2), 281–311. [online]. <https://doi.org/10.1017/elo.2024.20>
26. ČEPAS, Algimantas (2003) Ekstradicijos dėl politinių nusikaltimų nevykdymo taisyklė ir jos alternatyvos. *Teisė*, 48, 36–49 [interaktyvus]. <https://www.lituanistika.lt/content/45884>
27. ČEPAS, Algimantas (2004) Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2003, Nr. 3(41), 97–113.
28. DENZA, Eileen (2002) External Relations. *The International and Comparative Law Quarterly*, 51(4), 990–996 [online]. <http://www.jstor.org/stable/3663197>
29. DEŠRIŪTĖ, Justina (2017). ESTT vaidmuo plėtojant abipusio pripažinimo principą: Baudžiamosios justicijos perspektyva. *Teisės problemos*, (1(93)), 1392-1592, 2351-6364.
30. DEŠRIŪTĖ, Justina, ir RIMŠELIS, Ernestas (2016). Europos arešto orderio proporcingumo testas baudžiamajame procese. *Teisės apžvalga / Law Review*, 2(14), 411-435.
31. DOUGLAS-SCOTT, Sionaidh (2011). The European Union and Human Rights after the Treaty of Lisbon. *Human Rights Law Review*, 11(4). Oxford University Press [online] <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngr038>

32. European Union Agency for Fundamental Rights (2024). European arrest warrant proceedings — room for improvement to guarantee rights in practice. Luxembourg: *Publications Office of the European Union* [online]. <https://doi.org/10.2811/766484>
33. Europos Komisija (2011). Žalioji knyga dėl tarpusavio pasitikėjimo Europos teisingumo erdvėje didinimo: dėl ES baudžiamojo teisingumo teisės aktų taikymo laisvės atėmimo srityje. *KOM*, (2011) 327. [interaktyvus] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0327>.
34. KARSAL, Kristina (2008). The principle of mutual recognition in the international cooperation in criminal matters. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, (1–2), 941–954.
35. LAVENEX, Sandra (2007). Mutual recognition and the monopoly of force: Limits of the single market analogy. *Journal of European Public Policy*, 14(5), 762–779 [online]. <https://doi.org/10.1080/13501760701428316>
36. LEPS, Ando, KRASTINŠ, Uldis, JUSTICKIS, Viktoras. (1998). *Criminal law and criminality in the Baltic countries. Main trends (comparative analysis)*. *Jurisprudencija*, 10(2), 24–32.
37. MANCANO, Leandro (2016). The right to liberty in European Union law and mutual recognition in criminal matters. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 18, 215–238 [online]. <https://doi.org/10.1017/cel.2016.8>
38. MIGLIONICO, Andrea., and MAIANI, Francesco (2020). One principle to rule them all? Anatomy of mutual trust in the law of the Area of Freedom, Security and Justice. *Common Market Law Review*, 57(1), 7–44 [online]. <https://kluwerlawonline.com/journalarticle/Common+Market+Law+Review/57.1/COLA2020002>
39. PETERSON, John (2002). Europe, America and 11 September. *Irish Studies in International Affairs*, 13, p. 23–42. [online]. <http://www.jstor.org/stable/30001981>
40. PIESLIAKAS, Vytautas (2007). Baudžiamoji atsakomybė kaip nusikalstamos veikos padarymo teisinis padarinys. *Jurisprudencija*, 8 (98), 7–12.
41. ŠVEDAS, Gintaras (2008). Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 66(1), 62–74.
42. ŠVEDAS, Gintaras (2010). Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. *Teisė*, 74, 7–20 [interaktyvus]. <https://doi.org/10.15388/Teise.2010.0.262>
43. WILLEMS, Auke (2016). Mutual trust as a term of art in EU criminal law : revealing its hybrid character. *European journal of legal studies*, 9, 1, 210–249 [online]. <https://hdl.handle.net/1814/43289>

Knygos

44. ABRAMAVIČIUS, A., BARANSKAITĖ, A., ČEPAS, A. ir kt. (2004). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras: bendroji dalis (1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
45. AŽUBALYTĖ, Rima, JURKA, Raimundas ir ZAJANČKAUSKIENĖ, Jolanta. (2016). *Baudžiamojo proceso teisė. Bendroji dalis. Pirmoji knyga*. Vilnius: VĮ Registrų centras [interaktyvus]. https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Rima%20A%FEubalyt%EB%2C%20Raimundas%20Jurka%2C%20Jolanta%20Zajan%E8kauskien%EB_Baud%FEiamojo%20proceso%20teis%EB.%20Bendroji%20dalis.%20Pirma%20knyga.pdf
46. GODA, Gintaras (red.) (2003). *Baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Vilnius: „Teisinės informacijos centras“.
47. GODA, Gintaras, KAZLAUSKAS, Marcelis, KUČONIS, Pranas (2011). *Baudžiamojo proceso teisė vadovėlis (2-oji pataisyta ir papildyta laida)*. Vilnius: VĮ Registrų centras.
48. HERLIN-KARNELL, Ester (2019). General Principles and EU Criminal Law. In: ZEIGLER, Katja S., LAX-MORENO, Violeta, NEUVONEN, Päivi et al. (red.), *Handbook on EU General Principles*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Ltd [interaktyvus]. <https://ssrn.com/abstract=3483526>.
49. JURKA, Raimundas, AŽUBALYTĖ, Rima, VOZBUTAITĖ, Kristina. ir kt. (2013). *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai: mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas,.
50. JURKA, Romualdas, AŽUBALYTĖ, Rima, GUŠAUSKIENĖ, Marina ir kt. (2009). *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 56-57.
51. KLIP, Andre (2016). European criminal law: An integrative approach. *Intersentia Uitgevers*, 3rd ed.
52. LASAGNI, Giulia, CONTISSA, Giuseppe and CAIANIELLO, Michele. (2025). *Facilitating Judicial Cooperation in the EU. Leiden*. The Netherlands: Brill | Nijhoff [online]. <https://doi.org/10.1163/9789004705791>
53. MITSILEGAS, Valsamis (2016). EU Criminal Law After Lisbon: Rights, Trust and the Transformation of Justice in Europe. *Hart Publishing*, 00001.
54. MITSILEGAS, Valsamis, DI MARTINO, Alberto, & MANCANO, Leandro (2019). *The Court of Justice and European criminal law: leading cases in a contextual analysis*. Hart Publishing.

55. PIESLIAKAS, Vytautas (2006). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia.
56. ŠVEDAS, Gintaras, ABRAMAVIČIUS, Armanas, PRAPIESTIS, Jonas ir kt. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. I knyga*. Vilniaus universiteto leidykla.
57. TIDIKIS, Rimantas (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.

Teismų praktika

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika

58. *Byloje Matiošaitis ir kiti prieš Lietuvą* [EŽTT], Nr. 22662/13, 51059/13, 58823/13, 59692/13, 59700/13, 60115/13, 69425/13 ir 72824/13, [2017-05-23]. ECLI:CE:ECHR:2017:0523JUD002266213.

ESTT praktika

59. *AB ir kt.* [ESTT], Nr. C 203/20, [2021-12-16]. ECLI:EU:C:2021:1016.
60. *Advocaten voor de Wereld VZW prieš Leden van de Ministerraad* [ESTT], Nr. C-303/05, [2007-05-03]. ECLI:EU:C:2007:261.
61. *Aranyosi ir Căldăraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198.
62. *Bob-Dogi* [ESTT], Nr. C-241/15, [2016-06-01]. ECLI:EU:C:2016:385.
63. *Corte costituzionale* [ESTT], Nr. C 699/21, [2023-04-18]. ECLI:EU:C:2023:295.
64. *Dorobantu* [ESTT], Nr. C-128/18, [2019-10-15]. ECLI:EU:C:2019:857.
65. *E. D. L.* [ESTT], Nr. C 699/21, [2023-04-18]. ECLI:EU:C:2023:295.
66. *Jeremy F.* [ESTT], Nr. C-168/13 PPU, [2013-05-30]. ECLI:EU:C:2013:358.
67. *L ir P sujungtuose bylose* [ESTT], C-354/20 PPU ir C-412/20 [2020-12-17]. ECLI:EU:C:2020:1033
68. *Lanigan* [ESTT], Nr. C-237/15 PPU, [2015-07-16]. ECLI:EU:C:2015:474.
69. *LM* [ESTT], Nr. C-216/18 PPU, [2018-07-25]. ECLI:EU:C:2018:586.
70. *Minister for Justice and Equality (Levée du sursis)* [ESTT], Nr. C-514/21 ir C-515/21 [2023-03-23]. ECLI:EU:C:2023:235.
71. *ML* [ESTT], Nr. C-220/18, [2018-07-25]. ECLI:EU:C:2018:589.
72. *N. S. ir M. E.* [ESTT], Nr. C-411/10 ir C-493/10, [2011-12-21]. ECLI:EU:C:2011:865.
73. *NJ* [ESTT], Nr. C-489/19, [2019-10-09]. ECLI:EU:C:2019:849.
74. *OG ir PI* [ESTT], Nr. C-508/18 ir C-82/19 PPU, [2019-05-27]. ECLI:EU:C:2019:456.
75. *Puig Gordi ir kt.* [ESTT], Nr. C 158/21, [2023-01-31]. ECLI:EU:C:2023:57.

76. *Radu* [ESTT]. Nr. C-396/11, [2013-01-29]. ECLI:EU:C:2013:39.
77. *Spetsializirana prokuratura* [ESTT], Nr. C-649/19, [2021-01-28]. ECLI:EU:C:2021:75.
78. *Stefano Melloni* [ESTT]. Nr. C-399/11, [2013-02-26]. ECLI:EU:C:2013:107.
79. *Tadas Tupikas* [ESTT], Nr. C-270/17, [2017-08-10]. ECLI:EU:C:2017:628.
80. *Vilkas* [ESTT], Nr. C 640/15, [2017-01-25]. ECLI:EU:C:2017:39.
81. *Wolzenburg* [ESTT], Nr. C-123/08 [2009-10-06], ECLI:EU:C:2009:616.
82. *X* [ESTT], Nr. C-665/20, [2021-04-29]. ECLI:EU:C:2021:339.
83. *X ir Y* [ESTT], Nr. C-562/21 PPU ir C-563/21 PPU, [2022-02-22]. ECLI:EU:C:2022:100.

ESTT nuomonė

84. *ESTT Nuomonė 2/13* [ESTT]. Plenarinė sesija [2014-12-18]. ECLI:EU:C:2014:2454.

Generalinių advokatų išvados

85. BOT, Yves (generalinis advokatas). *Išvada sujungtose bylose Pál Aranyosi ir Robert Căldăraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15, [2016-03-03]. ECLI:EU:C:2016:140.
86. RUIZ-JARABO COLOMER, Dámasas (generalinis advokatas). *Išvada byloje Advocaten voor de Wereld VZW prieš Leden van de Ministerraad* [ESTT], Nr. C-303/05, [2006-09-12]. ECLI:EU:C:2006:552.
87. RUIZ-JARABO COLOMER, Dámasas (generalinis advokatas). *Išvada sujungtose bylose Hüseyin Gözütok ir Klaus Brügge* [ESTT], Nr. C-187/01 ir C-385/01, [2002-09-19]. ECLI:EU:C:2002:516.
88. SHARPSTON, Eleanor (generalinė advokatė). *Išvada byloje Radu* [ESTT], Nr. C-396/11, [2012-10-18]. ECLI:EU:C:2012:638.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

89. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-9-1020/2020.
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-19-518/2020.
91. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. rugsėjo 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-20-307/2020.
92. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-6-626/2021.

93. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-5-654/2021
94. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-10-318/2021.
95. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-11-487/2021.
96. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-16-654/2021.
97. Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. liepos 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-13-1020/2021.
98. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-3-579/2022.
99. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-3-579/2022
100. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-4-318/2022
101. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-2-1020/2022
102. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-7-843/2022
103. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-8-627/2022
104. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. lapkričio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-12-851/2022
105. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-13-478/2022
106. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. rugpjūčio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-9-658/2022.
107. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-11-626/2022.
108. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gruodžio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-11-478/2023,
109. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-4-627/2023.

- 110.Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-280-843/2023.
- 111.Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-4-579/2024.
- 112.Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gegužės 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1N-3-487/2024.

Kiti šaltiniai:

- 113.Council of Europe, European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). (2024). *Executive summary of the report to the Hungarian Government on the visit to Hungary carried out from 20 to 29 September 2023* (CPT/Inf (2024) 36). [online]. <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>
- 114.EUR-Lex. (n. d.). *Europos Sąjungos acquis*. [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=LEGISSUM:acquis>
- 115.Eurojust. (2024-12-18). *Case-law of the Court of Justice of the European Union: European Arrest Warrant – December 2024* [online]. <https://www.eurojust.europa.eu/publication/case-law-court-justice-european-union-european-arrest-warrant-december-2024>
- 116.European Commission, Directorate-General Justice and Home Affairs. (2002). *European Arrest Warrant to Replace Extradition: Report. Information and Communication Unit of the Directorate-General Justice and Home Affairs of the European Commission*. Brussels, B-1049.
- 117.European e-Justice Portal. (n.d.). *National legislation – Latvia*. [online]. https://e-justice.europa.eu/topics/legislation-and-case-law/national-legislation/lv_en
- 118.European Judicial Network. *Table of Implementation: 2002/584/JHA. European Arrest Warrant (EAW) of 13 June 2002 [EU]*, [2002-06-13] [online]. https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_Library_StatusOfImpByCat/EN/14
- 119.European Parliament (2020-01-16). *Rule of law in Poland and Hungary has worsened* [online]. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200109IPR69907/rule-of-law-in-poland-and-hungary-has-worsened>
- 120.Europos Komisija, Commission Staff Working Document: Statistics on the Practical Operation of the European Arrest Warrant, Brussels, 2024, SWD(2024) 137 final.

121. Europos Sąjungos oficialusis leidinys (2023-12-15). *Komisijos pranešimas „Europos arešto orderio išdavimo ir vykdymo vadovas“*. OL C, 2023, C/2023/1270 [interaktyvus]. ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2023/1270/oj>
122. Europos Sąjungos Taryba (2008). *Europos arešto orderis – Europos gairės*. ST-8216/2008 REV 2 [interaktyvus] <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8216-2008-REV-2/lt/pdf>
123. Europos Tarybos Kankinimų prevencijos komitetas (CPT). (2024). *34-oji metinė ataskaita* (CPT/Inf (2024) 17). Strasbūras: Europos Taryba [interaktyvus]. <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>
124. Fair Trials (n. d.). *The European Arrest Warrant – Cases of Injustice* [online]. <https://www.friendsofalexanderadamescu.org/wp-content/uploads/fair-trials-cases-of-injustice.pdf>
125. Konsultacinė Europos teisėjų taryba (CCJE) (2021-11-05). *Nuomonė Nr. 24 (2021) dėl teismų tarybų raidos ir jų vaidmens nepriklausomose ir nešališkose teismų sistemose*. Strasbūras: Europos Taryba [interaktyvus]. <https://rm.coe.int/opinion-no-24-2021-of-the-ccje-lithuanian/1680a6f6de>
126. Lietuvių kalbos išteklių informacinė sistema (n. d.). Holistinis, -ė [interaktyvus]. <https://ekalba.lt/naujazodziai/holistinis,%20-%C4%97?i=9f205ffa-7820-443d-b47c-5fac5e961ac7>
127. LIUTKEVIČIUS, Karolis, ir LEONAITĖ, Erika (2018). *Po perdavimo: Europos arešto orderio praktika Lietuvoje*. Tyrimo ataskaita. Vilnius: Žmogaus teisių stebėjimo institutas [interaktyvus]. https://hrmi.lt/wp-content/uploads/2018/07/Po-perdavimo_2018_ZTSI.pdf
128. Merriam-Webster (n. d.). *Prosecuted vs. Persecuted*. [online]. <https://www.merriam-webster.com/grammar/prosecuted-vs-persecuted-usage>.
129. Miluna, Ieva. (2021). *Latvian Legal System and Legal Research* – GlobaLex. [online]. <https://www.nyulawglobal.org/globalex/latvia1.html>
130. National September 11 Memorial & Museum. (n. d.). *Module 1: Events of the Day* [online]. <https://www.911memorial.org/learn/resources/911-primer/module-1-events-day>.
131. Publications Office of the European Union. (2005-09-13). *Judicial co-operation in criminal matters: mutual recognition of final decisions in criminal matters*. EUROPA – Summaries of EU legislation [online]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=legisum%3A133131>

- 132.SHABBIR, Anjum. (2020). *The European Arrest Warrant: Trust, Fundamental Rights, and the Rule of Law. A Comparative Report of 14 EU Member States*. CEPS [online]. https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2023/08/STREAM-Comparative-Report_European-Arrest-Warrant.pdf
- 133.Teisė.Pro (2023-06-05). *ESTT: 2019 m. gruodžio mėn. Lenkijos teismų reforma pažeidžia Sąjungos teisę* [interaktyvus]. <https://www.teise.pro/index.php/2023/06/05/estt-2019-m-gruodzio-men-lenkijos-teismu-reforma-pazeidzia-sajungos-teise/>
- 134.Teisės tarnyba. (2018-03-12). *Nerašytiniai Europos teisės šaltiniai: papildomos teisės normos*. Iš: Eur-lex [interaktyvus]. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=legisum:l14533>
- 135.Unodc (2013-11-25). *Conference of the States Parties to the United Nations Convention against Corruption. Fifth session*. Panama: CAC/COSP/2013/CRP.7, 25 – 29, p. 107 [online]. <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/COSP/session5/V1388054e.pdf>
- 136.VITKAUSKAS, Dovydas, ir DIKOV, Grigoriy. (2017). *Protecting the Right to a Fair Trial under the European Convention on Human Rights: A Handbook for Legal Practitioners* (2nd ed.). Strasbourg: Council of Europe [online]. https://www.ministeriopublico.pt/sites/default/files/rightfairtrialhandbook_en.pdf

Europos arešto orderio (EAO) bendrieji principai ir perdavimo tvarka: teisiniai ir praktiniai aspektai

Erika Černevičiūtė

Magistro darbe analizuojamas Europos arešto orderiu taikomos asmens perdavimo procedūros Europos Sąjungos ir Lietuvos teisinis reguliavimas bei šio mechanizmo taikymo praktika. Darbe nagrinėjamas įgyvendintų Pagrindų sprendimo nuostatų įtvirtinimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 9¹ str., keliant probleminį klausimą dėl baudžiamojo įstatymo sistemiškumo iškraipymo, remiantis kitų Europos Sąjungos valstybių narių įgyvendinimu, pavyzdžiui Lenkijos, Latvijos, Ispanijos, bei pateikiamas vertinimas dėl šių nuostatų įgyvendinimo baudžiamojo proceso įstatyme.

Darbe taip pat nuosekliai vertinami Europos arešto orderio mechanizmą reguliuojantys bendrieji principai – abipusio pripažinimo, tarpusavio pasitikėjimo ir pamatinių žmogaus teisių apsaugos. Būtinybė analizuoti minėtų principų įtaką Europos arešto orderio vykdymo tvarkai susijusi su 2016 m. ESTT jurisprudencijoje įvykusių lūžių, kai Aranyosi ir Căldăraru byloje pirmą kartą pripažinta pareiga nacionaliniams teismams vertinti galimus pamatinių teisių pažeidimus ir prireikus atsisakyti vykdyti. Lietuvos teismų praktika, pasižyminti mažu atsisakymų vykdyti Europos arešto orderį skaičiumi, sudaro pagrindą vertinti, ar pasikeitus abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo prezumpcijai teismai ryžtasi peržengti šios prezumpcijos ribas ir tikrinti Europos arešto orderio turinį bei kylančias abejones dėl išduodančiosios valstybės teisės taikymo aspektų.

Iš 25 Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtų nutarčių matyti, kad sprendimai dėl Europos arešto vykdymo užtikrina efektyvią perdavimo procedūrą, tačiau pastebimi principų konkurencijos požymiai, o žmogaus teisių apsaugos principas taikomas ribotai, skunduose išdėstytas abejones dėl pamatinių teisių galimų pažeidimų vertinant formaliai dengiantis abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principais.

Darbe atskleidžiama šių bendrųjų principų įgyvendinimo reikšmė, tarpusavio sąveika ir konkurencija asmens perdavimo procedūroje, analizuojama Lietuvos teismų praktika, Europos Sąjungos teisės aktai, ESTT jurisprudencija ir Europos Komisijos dokumentai.

SUMMARY

The General Principles and Procedure for the Surrender of the European Arrest Warrant (EAW): Legal and Practical Aspects

Erika Černevičiūtė

The master's thesis analyses the legal regulation of the surrender procedure applied through the European Arrest Warrant (EAO) in the European Union and in Lithuania, as well as the practical application of this mechanism. The thesis examines the implementation of the provisions of the Framework Decision incorporated into Article 91 of the Criminal Code of the Republic of Lithuania, raising the problematic issue of the distortion of the systematic nature of criminal law, based on the implementation models of other European Union Member States, such as Poland, Latvia and Spain, and provides an assessment of how these provisions are transposed into the Code of Criminal Procedure. The thesis also consistently assesses the general principles governing the European Arrest Warrant mechanism—the principles of mutual recognition, mutual trust and the protection of fundamental human rights. The need to analyze the impact of these principles on the execution of the European Arrest Warrant stems from the jurisprudential shift in 2016, when in *Aranyosi and Căldăraru* the Court of Justice for the first time established an obligation for national courts to assess potential violations of fundamental rights and, where necessary, refuse execution. Lithuanian judicial practice, characterized by a low number of refusals to execute a European Arrest Warrant, provides grounds to assess whether, following the change in the presumption of automatic application of mutual recognition and mutual trust, courts are willing to go beyond this presumption and examine the justification of the European Arrest Warrant and doubts concerning the application of law in the issuing state.

An analysis of 25 decisions of the Lithuanian Court of Appeal shows that decisions on the execution of the European Arrest Warrant ensure an efficient surrender procedure, although signs of competition between the principles are evident, and the principle of the protection of human rights is applied in a limited manner, with doubts raised in appeals regarding potential fundamental rights violations being assessed formally under the cover of mutual recognition and mutual trust.

The thesis reveals the significance of the implementation of these general principles, their interaction and competition in the surrender procedure, and analyses Lithuanian judicial practice, European Union legislative acts, the jurisprudence of the Court of Justice and documents of the European Commission.